Gemeente Borger-Odoorn

Jaarstukken 2023

Algemeen

Inhoudsopgave

Jaarstukken 2023 1
Algemeen 2
Inhoudsopgave 2
Leeswijzer en algemene inleiding 4
Samenvatting op hoofdlijnen 6
Onze ambities 10
Thema's 11
Onze inwoners 12
Sociaal Domein 13
Dienstverlening 16
Onze economie 20
Economische ontwikkeling 21
Recreatie en Toerisme 23
Onze toekomst 26
Duurzame ontwikkeling 27
De veranderende rol van de gemeente 30
Onze leefomgeving 33
Ruimte en groen 34
Wonen en leefbaarheid 36
Wegen en verkeer 39
Openbare orde en veiligheid 41
Onze portemonnee 44
Ambitie 45
Gemeentefonds 48
Overzicht van incidentele baten en lasten per thema 49
Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves 51
Paragrafen 54
Algemeen 55
Lokale heffingen 56
Weerstandsvermogen en Risicomanagement 69
Risico’s 71
Berekening weerstandsratio 73
Kapitaalgoederen 76
Financiering 87
Bedrijfsvoering 92
Verbonden partijen 103
Grondbeleid 110
Gevolgen Covid-19 117
Jaarrekening 117
Toelichting op de balans per 31 december 2023 120
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling 121
Vaste activa 124
Immateriële vaste activa 125
Financiële vaste activa 133
Vlottende activa 134
Voorraden 135
Uitzettingen 138
Liquide middelen 141
Overlopende activa 142
Vaste passiva 144
Eigen vermogen 145
Voorzieningen 151
Vaste schulden, looptijd van één jaar of langer 154

Vlottende passiva....155
Netto vlottende schulden, looptijd korter dan één jaar....156
Overlopende passiva....157
Niet in de balans opgenomen verplichtingen....161
Gebeurtenissen na balansdatum....165
Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening....166
Onze inwoners....169
Onze economie....183
Onze toekomst....188
Onze leefomgeving....193
Algemene dekkingsmiddelen....207
Overhead....213
Vennootschapsbelasting (VpB)....216
Overige baten en lasten....219
Toelichting centrale posten....222
Mutaties reserves....224
Onvoorzien en beleidsintensivering....227
Gerealiseerd resultaat....228
Wet Normering Topinkomens (WNT)....229
Rechtmatigheidsverantwoording....233
Overzicht taakvelden....275
Bijlagen....278
Interbestuurlijk toezicht....279
Verplichte beleidsindicatoren....283
Bijlage VI - Lijst met afkortingen....286
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant....289

Leeswijzer en algemene inleiding

De jaarstukken
De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. We hebben ze opgesteld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV). Dit ziet u terug in de indeling en de opbouw.

Samenvatting op hoofdlijnen
In dit onderdeel brengen wij voor alle doelstellingen de stand per eind 2023 in beeld. Dat doen we in een samenvatting. Met de kleuren hieronder laten wij zien hoe ver we zijn met de doelstellingen. Als iets niet volgens planning is verlopen of nog niet gestart dan geven we in ieder geval een toelichting.

afgewerkt	volgens planning	niet volgens planning	nog niet gestart

Ook ziet u of wij de plannen binnen het budget hebben uitgevoerd. Om u snel een indruk te geven, benoemen wij de grotere afwijkingen ten opzichte van de raming.

Het jaarverslag
Het jaarverslag bestaat uit de vier thema's, onze portemonnee en de paragrafen.
- In de vier thema's: Onze inwoners, Onze economie, Onze toekomst en Onze leefomgeving laten we zien in hoeverre de doelstellingen uit de begroting 2023 zijn gerealiseerd. In het onderdeel Onze portemonnee leggen we verantwoording af over het financiële beheer.
- De paragrafen geven inzicht in de beleidslijnen en beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen hebben of van belang zijn voor het realiseren van de thema’s.

De jaarrekening
De jaarrekening bestaat uit de balans en toelichting, het overzicht van baten en lasten inclusief toelichting, de rechtmatigheidsverantwoording en de sisa-verantwoording.
- Bij de balans en het overzicht van baten en lasten staan de verschillen vergeleken met de begroting na wijziging. Is het verschil groter dan € 25.000 dan leggen wij dit uit. De verschillen ontstaan als er een ander bedrag is begroot dan in het jaar 2023 is uitgegeven.
- In de rechtmatigheidsverantwoording licht het college van burgemeesters en wethouders toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, het begrotings-,voorwaarden- en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming horen te zijn met door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving.
- In de sisa-verantwoording leggen wij verantwoording af over een aantal van het Rijk en provincie ontvangen uitkeringen voor specifieke taken.

Wijzigingen na BERAP 2023-II
BERAP 2023-II is de laatste door de raad vastgestelde formele begrotingswijziging. In onze financiële verordening is vastgelegd dat de raad autoriseert op thema niveau. Dat betekent dat begrotingswijzigingen buiten een thema aan de raad voor besluitvorming moeten worden voorgelegd. In de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording in de paragraaf bedrijfsvoering gaan wij hier nader op in.
In de jaarrekening presenteren wij de cijfers van de actuele begroting. Deze cijfers bevatten evenals vorig jaar wijzigingen op de thema's na BERAP 2023-II. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat de lijst met Nog uit te voeren werken (NUW) ook dit jaar weer hoog uitvalt. Twee grote posten hieruit zijn de inkomensregelingen (vooral energie armoede) en de sportaccommodaties. In Bestuursrapportage 2023-II is wel een eerste aanzet gemaakt van NUW reserveringen, maar in werkelijkheid valt de lijst hoger uit en

hiervoor hebben we de begroting moeten aanpassen. De begroting is op dit onderdeel aangepast mede om een goede verschillenanalyse te kunnen maken tussen begroting en werkelijkheid.

Centrale verklaring voor een aantal posten
In de jaarrekening verklaren wij centraal het begrotingsresultaat op de 'kapitaallasten'. Dit voorkomt verwijzingen en herhalingen.

Beleidsindicatoren
Wij zijn verplicht om de beleidsindicatoren van 'Waarstaatjegemeente.nl' te presenteren. Dit staat in het BBV. Deze indicatoren staan in een bijlage. Waarstaatjegemeente.nl verzamelt de gegevens uit een aantal bronnen, zoals het CBS en de VNG.

Overzicht taakvelden
Gemeenten moeten volgens het BBV verplichte taakvelden in de jaarrekening zetten. Zo kunnen gemeenten gemakkelijker met elkaar vergeleken worden. En zo beschikken het Rijk en het CBS over goede, duidelijke informatie. In onze jaarrekening staat een overzicht van deze taakvelden.

Wij hopen dat u met dit verslag een goed inzicht krijgt in onze financiën.

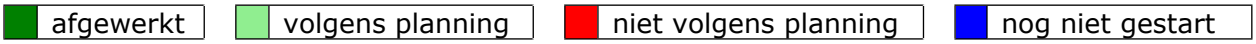
College van burgemeester en wethouders

Samenvatting op hoofdlijnen

Gerealiseerde doelstellingen
In de begroting 2023 staan doelstellingen en acties die daar bij horen. Het grootste deel (90%) hiervan is in 2023 afgewerkt of loopt volgens planning. Een aantal acties (10%, rood en blauw in de tabel) loopt niet volgens planning of is nog niet gestart. Alle acties worden verderop in het jaarverslag per thema toegelicht.

Doelstellingen	Aantal	Groen	Lichtgroen	Rood	Blauw
Onze inwoners	24	15	9	0	0
Onze economie	10	0	9	1	0
Onze toekomst	15	2	11	2	0
Onze leefomgeving	31	11	17	1	2
Onze portemonnee	18	4	11	3	0
Totaal	**98**	**31**	**57**	**7**	**3**
Percentage	**100%**	**33%**	**58%**	**7%**	**2%**

Uit deze inventarisatie blijkt dat er 98 doelen zijn gesteld. 88 van de gestelde doelen zijn gehaald of verlopen volgens planning.

Het gerealiseerd resultaat
Hieronder ziet u per thema de baten en lasten, algemene dekkingsmiddelen, overhead en overige baten en lasten.
Hieruit blijkt dat:
1. Het saldo van baten en lasten is afgerond € 7.242.930 positief. Dit is het resultaat van de vier thema's, algemene dekkingsmiddelen, overhead en overige baten en lasten.
2. Het gerealiseerd resultaat is afgerond € 1.383.332 positief. Dit is het uiteindelijke resultaat dat is ontstaan na verwerking van de mutaties in de reserves.

Omschrijving	**Jaarrekening 2023**		
	Lasten	**Baten**	**Saldo**
Thema 1, onze inwoners	47.504.883	18.011.530	-29.493.354
Thema 2, onze economie	1.010.938	2.931.337	1.920.399
Thema 3, onze toekomst	5.663.730	1.073.385	-4.590.344
Thema 4, onze leefomgeving	24.974.653	11.199.719	-13.774.934
Totaal thema's	**79.154.204**	**33.215.971**	**-45.938.233**
Treasury	371.793	557.797	186.004
OZB woningen	205.399	5.415.236	5.209.837
OZB niet-woningen	57.669	1.582.275	1.524.606
Belastingen overig	333.136	-	-333.136
Uitkeringen gemeentefonds	-	57.997.742	57.997.742
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**967.996**	**65.553.050**	**64.585.054**
Overhead	11.320.027	127.412	-11.192.616

Vennootschapsbelasting	128.759	-	-128.759
Overige baten en lasten	40.617	-41.900	-82.517
Totaal	**11.489.403**	**85.512**	**-11.403.891**
Saldo van baten en lasten	**91.611.603**	**98.854.532**	**7.242.930**
Mutaties reserves	17.648.210	11.788.612	-5.859.597
Gerealiseerd resultaat	**109.259.812**	**110.643.145**	**1.383.332**

Het verwacht rekeningresultaat
In de 2e bestuursrapportage 2023 verwachtten wij een rekeningresultaat van € 691.000. Maar dit blijkt € 692.332 meer te zijn. Het uiteindelijke rekeningresultaat is daarom € 1.383.332.

Verklaring van het resultaat op hoofdlijnen
Om snel een indruk te geven van het rekeningresultaat, noemen wij hieronder de grotere afwijkingen ten opzichte van de raming in de begroting 2023. In het onderdeel 'jaarrekening' geven we in de 'toelichting op het overzicht van baten en lasten', op het niveau van taakveld een toelichting op alle verschillen groter dan € 25.000.

Afschrijving en rente
Voordeel € 289.000
Afschrijving: In de begroting 2023 zijn diverse grote investeringskredieten beschikbaar gesteld. De afschrijvingslasten zijn in werkelijkheid pas van toepassing in het jaar nadat de investering wordt afgesloten. Dit geeft een extra voordeel op de afschrijvingen.
Rente: Bij de berekening van de verwachte rentelasten in de begroting 2023 zijn we uitgegaan van een financieringstekort. In de praktijk blijkt dat er sprake is van een financieringsoverschot, omdat we nog geen grote uitgaven hebben gedaan voor grote investeringen als sporthal De Koel, de verbouwing van het gemeentehuis en een nieuwe basisschool. Ook is de rente die we ontvangen over ons financieringsoverschot flink verhoogd als gevolg van de stijging van de rente.
De begroting 2023 is voor de kosten van rente en afschrijving bij de financiële update voordelig bijgesteld. Het voordeel blijkt uiteindelijk € 289.000 hoger te zijn.

Algemene uitkering
Nadeel € 348.000
Ten opzichte van de decembercirculaire 2023 sluiten we de algemene uitkering af met een nadeel. Dit is het gevolg van een verlaging van de uitkeringsfactor en de indicator bijstandsontvangers in de laatste specificatie die we hebben ontvangen.

Bedrijfsvoering
Voordeel € 72.000
De kosten van bedrijfsvoering vallen lager uit dan begroot. Dit komt onder andere doordat er budget uit het project Oekraïne is toegevoegd aan de loonsom. Uit dit budget kunnen kosten worden betaald van vervanging van vast personeel wat is ingezet voor de opvang van de Oekraïense vluchtelingen. Hier is echter niet geheel invulling aan gegeven. Op andere onderdelen zijn ook enkele nadelen (oa. huisvesting). Per saldo geeft dit een voordeel voor de post bedrijfsvoering op van € 72.000.

Toeristenbelasting
Voordeel € 491.000
We hebben in 2023 een goed toeristisch seizoen gehad. Het aantal overnachtingen was hoger dan geraamd. Ook is in 2023 minder gebruik gemaakt van het zogenaamde forfaitaire tarief.

Personeelskosten college van B&W
Voordeel € 101.000
Het voordeel is hoofdzakelijk een gevolg van de pensioenverplichtingen voor (gepensioneerde) wethouders. Gemeenten zijn verplicht een voorziening in te stellen voor de opgebouwde pensioenaanspraken van (gepensioneerde) wethouders. Om te zorgen voor voldoende middelen in de voorziening is een berekening gemaakt van de pensioenrechten op 31 december 2023. De berekening viel een stuk lager uit dan geraamd. Dit is grotendeels een gevolg van een stijging van de rekenrente die de pensioenfondsen toepassen op de opgebouwde rechten.

Bijstandsuitkeringen
Voordeel € 572.000
Het voordeel is met name ontstaan doordat de kosten van reguliere bijstand lager uitvallen dan begroot. Dit komt doordat het aantal bijstandsgerechtigden lager is dan waar in de berekening van is uitgegaan. Ook is er een voordeel gerealiseerd op de uitvoeringskosten voor de uitvoering van de bijstandsregelingen door de gemeente Emmen. Dit komt doordat we in 2023 minder bijstandsgerechtigden hadden dan we hadden verwacht.

Jeugdhulp
Nadeel 110.000
In de BERAP-II is een voordeel op de totale Jeugdhulp meegenomen van € 375.000 echter blijkt dit nu werkelijk € 265.000 te zijn. Het in de BERAP-II meegenomen voordeel is te groot geweest onder andere door een grote einddeclaratie van een zorgaanbieder van jeugdhulp met verblijf, die bij het opstellen van de BERAP-II nog niet bekend was. Ook zijn de kosten voor de regionale samenwerking hoger geweest. Voor 2024 is er al een structurele verhoging op dit onderdeel in de begroting meegenomen.

WMO
Nadeel € 203.000
Het nadeel is voor een groot deel ontstaan door een tekort op de kosten voor collectief vervoer. De ritprijzen en het aantal kilometers zijn gestegen terwijl het budget niet was bijgesteld. Voor 2024 komt dit terug in de BERAP-I 2024 en vanaf 2025 zal dit structureel worden opgelost. Ook het werkbudget WMO is overschreden. Dit komt voornamelijk door hogere kosten met betrekking tot cliëntondersteuning door MEE en hogere kosten met betrekking tot medisch advies wat meer gevraagd is bij het verstrekken van dure voorzieningen.
De nadelen worden enigszins gecompenseerd door voordelen op de Wet verpleging GGZ en de regeling Tegemoetkoming Chronisch zieken en beperking.

Milieuhandhaving
Voordeel € 95.000
Het voordeel is hoofdzakelijk ontstaan doordat de bijdrage aan de Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD) inzake reguliere werkzaamheden lager is uitgevallen dan begroot. De deelnemersbijdrage van de RUD is lastig te begroten, omdat door de nieuwe financieringssystematiek de werkelijke uren in rekening worden gebracht. Dit betekent dat pas na afloop van het jaar de definitieve kosten bekend zijn.

Leerlingenvervoer
Nadeel € 80.000
Als een kind niet zelfstandig naar school kan door bijvoorbeeld ziekte, een handicap of gedragsproblemen dan kan het recht hebben op leerlingenvervoer. Ondanks het tussentijds verhogen van het budget voor leerlingenvervoer voor het maken van meer ritten met een hogere prijs, is er alsnog een nadeel ontstaan.

Begraafplaatsen
Nadeel € 84.000
Het nadeel is een gevolg van hogere kosten voor vervanging van het meubilair op de begraafplaatsen en het grafdelven. Naast de hogere kosten is er minder aan grafrechten ontvangen dan begroot.

Overige verschillen
Nadeel € 103.000
Op een groot aantal taakvelden zijn 'kleinere' verschillen ontstaan. Deze 'kleinere' verschillen leggen wij uit in de jaarrekening in het onderdeel 'toelichting op het overzicht van baten en lasten'

Onze ambities

	ONZE INWONERS Vanzölf Saomen met inwoners en partners. Binnen het sociaal domein staat zelfredzaamheid voorop. Iedereen doet mee en waar nodig ondersteunen we. Inwoners staan centraal bij onze dienstverlening.
	ONZE ECONOMIE Een ondernemersvriendelijke gemeente met een gezond vestigingsklimaat. Mogelijkheden vinden en benutten om de ontwikkelingen in de agrarische sector lokaal te stimuleren. Behoud van de toppositie van Borger-Odoorn als Drentse gemeente met de meeste werkgelegenheid in recreatie en toerisme.
	ONZE TOEKOMST Duurzaam wonen en duurzaam energie opwekken. De gemeente als regisserende en faciliterende partner bij maatschappelijke vraagstukken en inwonersparticipatie. Een andere mindset door de Omgevingswet. Samen met het Rijk de brede welvaart in de regio Zuid- en Oost Drenthe versterken door de Regiodeal.
	ONZE LEEFOMGEVING Een aantrekkelijke en groene leefomgeving voor inwoners en toeristen. In Borger-Odoorn is het prettig wonen. Nu en in de toekomst. Toekomstbestendige wegen door inventief omgaan met onze middelen. Iedereen voelt zich veilig in Borger-Odoorn.
	ONZE PORTEMONNEE Onze huidige financieel gezonde positie ook voor de toekomst behouden. Verantwoord keuzes maken door faseren en prioriteren in onze ambities en bestedingsvoorstellen.

Thema's

Onze inwoners

	Subthema's: - Sociaal domein; - Dienstverlening.

Sociaal Domein
Ambitie

Wij zien in elk geval voor 2023 binnen het sociaal domein drie urgente maatschappelijke opgaven: armoede, zorg dichterbij, en preventie en inclusie. Dit zijn overigens opgaven die dwarsverbanden hebben met andere thema's als onze toekomst en onze economie.

Wat armoede betreft krijgen de stijgende kosten van gas en elektra terecht veel aandacht. Energiearmoede komt vooral voort uit de mate waarin je huis is geïsoleerd en maakt het uit of je een vast energiecontract hebt of een variabel tarief moet betalen. Hierbij gaat het echt niet meer alleen om mensen met een laag inkomen. In het thema onze toekomst gaan we dieper in hoe we proberen onze inwoners te helpen bij de verduurzaming van hun woning.

Wat het subthema sociaal domein betreft gaan we onze uiterste best doen om tijdens de komende winter te voorkomen dat inwoners van gas en elektriciteit worden afgesloten. Dit kan bijvoorbeeld door het verstrekken van sociale kredieten.

Inmiddels zijn alle prijzen aan het stijgen. De boodschappen worden duurder en dit raakt vooral de mensen met een laag inkomen. Naast ons minimabeleid willen we dit jaar ook gebruiken om goed om ons heen te kijken bij andere gemeenten of organisaties wat zij doen om armoede aan te pakken. Daarvan willen we leren.

Verder willen we het jaar 2023 gebruiken om de zorg dichterbij te organiseren. Dit betekent dat we - bijvoorbeeld in de MFA's - huiskamers van de gemeente willen gaan inrichten. In deze huiskamers zitten niet alleen de sociale teams of Andes, maar wat ons betreft ook regelmatig de gebiedscoördinatoren en de wijkagent. Gelet op de urgente situatie is het eveneens belangrijk om de contacten met andere pijlers binnen de samenleving zoals de kerken en verenigingen te versterken. Met de huisartsen hebben we gelukkig al goede contacten, deze willen we nog beter maken.

Tot slot is een belangrijke ambitie om verder te gaan met preventie. We vinden het belangrijk om op te merken dat preventie in het sociaal domein terecht veel aandacht krijgt, maar dat het 'voorkomen dat' tevens elders speelt. Dit gaat van jong tot oud. Ook het voorkomen van ondermijning is hier een voorbeeld van. Gelet op de huidige situatie kan preventie ook betekenen dat je voorkomt dat het erger gaat worden. Ziehier het dwarsverband met wat we hierboven benoemden onder armoede. Preventie is eveneens nauw verbonden aan meedoen. Daarvoor geldt dat we het belangrijk blijven vinden dat mensen kunnen meedoen binnen onze gemeente. Het betekent ook - en dit is geen nieuwe constatering, maar we willen haar nu wel specifiek benoemen - dat we vinden dat alle mensen meetellen. Wat dit betreft willen we in 2023 inclusie meer op de kaart zetten. Samengevat: iedere inwoner telt mee, iedere inwoner kan meedoen, en iedere inwoner hoort erbij.

Doelstellingen

Sociaal domein			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. We willen dat in Borger-Odoorn de armoede- en schuldenproblematiek afneemt.	1.1 Gebruiken minimabeleid om kwetsbare huishoudens mee te laten doen.		
	1.2 Proberen te voorkomen dat mensen worden afgesloten van gas en elektra.		
	1.3 Hierbij betrekken de kansen van succesvolle projecten in de regio, bijvoorbeeld de Alliantie van Kracht.		
	1.4 De gevolgen in kaart brengen van het verhogen van de inkomensnorm voor minima naar 130%.		
	1.5 Het beter zichtbaar en vindbaar maken van de mogelijkheden/regelingen voor inwoners (en ondernemers) met (dreigende) financiële problemen.		
	1.6 Huishoudens met een laag inkomen en weinig vermogen helpen met verduurzamen van hun woning om energiearmoede te verminderen.		
2. Toegang tot zorg in BO voor onze inwoners nog zichtbaarder en dichterbij organiseren.	2.1 Onderzoeken hoe we de sociale ondersteuning voor inwoners nog dichterbij kunnen organiseren.		
	2.2 Het samen met de Stichting Sociale Teams en Andes inrichten van huiskamers in de gemeente.		
	2.3 Het zoveel mogelijk verminderen van de administratieve lastendruk voor de sociale teams zodat zij meer tijd kunnen vrijmaken voor de inwoners.		
	2.4 Het organiseren van structurele ontmoetingen met maatschappelijke organisaties zoals verenigingen en kerken inclusief het betrekken van vrijwilligersorganisaties.		
	2.5 Meer in overleg met zorgaanbieders voor goede invulling geven aan zorg, huisvesting en welzijn.		
3. We willen dat jongeren in Borger-Odoorn opgroeien in een kansrijke omgeving.	3.1 Onderzoeken kansen IJslands model.		
	3.2 Meer in contact komen met jongeren o.a. via jongerenraad en andere partners.		
	3.3 De samenwerking met de scholen verder versterken door te werken aan een breed aanbod.		
	3.4 Werken de acties uit de 0-meting uit in het kader van het VN-verdrag inclusie.		
	3.5 Continueren van het taalhuis.		

3.6 Uitbreiden formatie cultuurcoach om de samenwerking met cultuur, sport, onderwijs en welzijn te versterken.

Toelichting

1.2 Project 'Vroegsignalering schulden' loopt.
1.3 We zijn inmiddels aangesloten bij de Alliantie van Kracht.
1.5 Financieel team is ingericht.
2.1 Voorbeelden: POH- jeugd, kansencoach op de basisschool, buurtkamers in Nieuw-Buinen en Valthermond en schoolmaatschappelijk werk op het Esdal College.
2.3 De administratieve processen voor re-integratie zijn versimpeld, in 2024 worden de laatste dingen afgerond.
2.4 Vervolg met deze organisaties pakken we ook op in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).
3.1 Geborgd in UMO Preventie en Inclusie i.c.m. GALA. Programma start 1 januari 2024.
3.4 Er is inmiddels een panel opgericht onder de naam: 'Inclusie Panel'.
3.6 Geregeld t/m 2024.

Dienstverlening

Ambitie

We willen continu blijven inzetten op het verbeteren van dienstverlening. Daarvoor willen we onze digitale kanalen optimaal benutten. De net opgeleverde nieuwe website is hier een goed voorbeeld van. We zijn maximaal dienstverlenend. Dat betekent dat we maatwerk bieden aan inwoners.

Doelstellingen

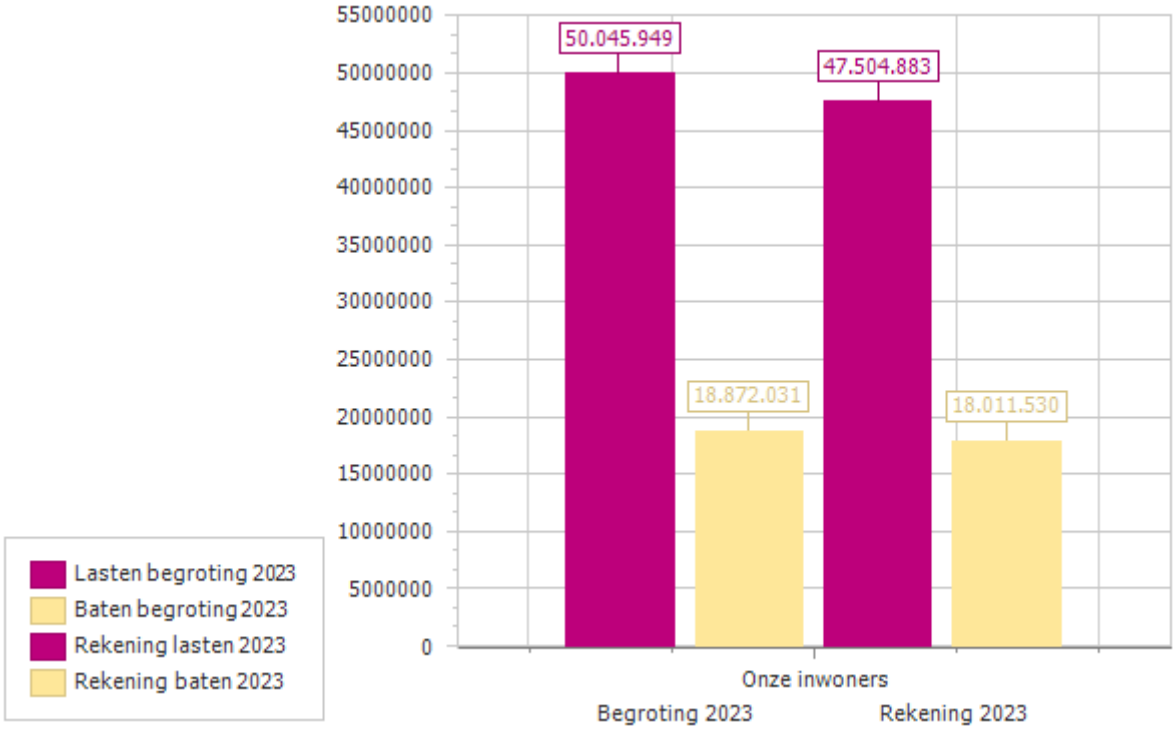
Dienstverlening			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. We willen onze dienstverlening communicatie gerichter én vraaggerichter inrichten.	1.1 Prioriteren en herinrichten communicatie-inzet.		
	1.2 Implementeren nieuwe gemeentewebsite.		
	1.3 Vervolg begrijpelijk schrijven (klare taal).		
2. Uitrollen dienstverleningsconcept Omgevingswet op basis van kernwaarden en servicenormen.	2.1 Alle aanvragen ook digitaal kunnen doen.		
	2.2 Datagedreven werken verder uitwerken.		
	2.3 Onderzoeken behoefte online mijn-omgeving.		
	2.4 Klant centraal bij ontwikkeling nieuwe diensten.		

Toelichting

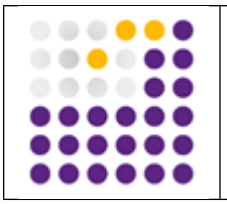
1.1 In 2024 stellen we een contentstrategie op, waarin we onze communicatie-infrastructuur in kaart brengen. Oftewel: welke communicatiemiddelen zetten we in voor welke informatie en doelgroepen, en hoe. Dit geeft houvast om strategisch en betrouwbaar te kunnen communiceren. Daaraan gerelateerd bekijken we welke nieuwe en bestaande (online) middelen wel of niet bijdragen aan onze doelen, en passen we onze inzet daarop aan.
1.3 In 2023 hebben we voorbereidingen getroffen voor een vervolg op het begrijpelijk-schrijven-traject van een aantal jaren geleden. In 2024 willen we deze plannen presenteren en uitrollen, om begrijpelijk taalgebruik in onze gemeentelijke communicatie te versterken en borgen.
2.3 Vanwege de nogmaals uitgestelde inwerkingtreding van de Omgevingswet is nog niet aan deze doelstelling toegekomen, dit wordt in 2024 opgepakt.
2.4 De procesbeschrijvingen rond de Omgevingswet zijn gemaakt en daarbij is de klant centraal gesteld. Door heldere procesbeschrijvingen kunnen klanten zo eenduidig en goed mogelijk bediend en geholpen worden, ook door nieuwe medewerkers. Het Handboek Omgevingswet is inmiddels gereed.

WAT HEEFT HET GEKOST?

Onze inwoners		Begroting 2023			Rekening 2023		
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
T0.2	Burgerzaken	1.569	357	1.212	1.537	274	1.263
T4.1	Openbaar basisonderwijs	192	24	168	193	22	171
T4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.838	800	1.038	1.567	514	1.053
T5.1	Sportbeleid en activering	597	158	439	567	239	328
T6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	7.538	7.729	-190	6.521	8.028	-1.507
T6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	4.565		4.565	4.548		4.548
T6.3	Inkomensregelingen	11.422	8.394	3.028	9.999	7.539	2.460
T6.4	WSW en beschut werk	5.574	462	5.113	5.606	462	5.145
T6.5	Arbeidsparticipatie	1.097	227	870	1.080	225	855
T6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	1.383	17	1.367	1.637	15	1.622
T6.71	Maatwerkdienstverlening 18+						
T6.71A	Huishoudelijke hulp (WMO)	3.479	100	3.379	3.477	116	3.360
T6.71B	Begeleiding (WMO)	668		668	665		665
T6.71C	Dagbesteding (WMO)	1.142		1.142	1.152		1.152
T6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	367		367	305		305
T6.72	Maatwerkdienstverlening 18-						
T6.72A	Jeugdhulp begeleiding	792		792	791		791
T6.72B	Jeugdhulp behandeling	549		549	545		545
T6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	130		130	120		120
T6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	145		145	142		142
T6.73A	Pleegzorg	300		300	285		285
T6.73B	Gezinsgericht	1.010		1.010	1.009		1.009
T6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	435		435	517		517
T6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblij	2.359	78	2.281	2.426	85	2.340
T6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	240		240	234		234
T6.81	Geëscaleerde zorg 18+						
T6.81A	Beschermd wonen (WMO)	20		20	23		23
T6.82	Geëscaleerde zorg 18-						
T6.82A	Jeugdbescherming	779		779	786		786
T6.82B	Jeugdreclassering	56		56	56		56
T7.1	Volksgezondheid	1.799	526	1.273	1.718	493	1.224
Totaal		**50.045**	**18.872**	**31.176**	**47.506**	**18.012**	**29.492**

55000000
50000000
45000000
40000000
35000000
30000000
25000000
20000000
15000000
10000000
5000000
0
50.045.949
18.872.031
47.504.883
18.011.530
Lasten begroting 2023
Baten begroting 2023
Rekening lasten 2023
Rekening baten 2023
Onze inwoners
Begroting 2023
Rekening 2023

Onze economie

Subthema's:

- Economische ontwikkeling;
- Recreatie en toerisme.

Economische ontwikkeling

Ambitie

We zijn een ondernemersvriendelijke gemeente met aandacht voor het lokale bedrijfsleven en we zijn laagdrempelig benaderbaar. De mogelijkheden van de gemeente om de lokale economie te beïnvloeden zijn beperkt, daarom werken we graag samen met ondernemers, mede overheden en het onderwijs, bijvoorbeeld binnen de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe.

We brengen de vestigingsbehoefte van lokale ondernemers in beeld en gaan zorgen voor uitbreiding van de mogelijkheden. We faciliteren netwerken waardoor ondernemers hun kansen vergroten op onderlinge zaken zoals bijvoorbeeld het Cittaslownetwerk. Door de organisatie van (lokale) netwerkbijeenkomsten, nieuwsbrieven en bedrijfsbezoeken weten we wat er bij ondernemers leeft. We gaan in 2024 aan de slag met een actualisatie van het economisch beleidsplan.

Cittaslow wordt ingezet om de gemeente te onderscheiden en te profileren.

Doelstellingen

Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	T1	T2
1. Een laagdrempelige ondernemersvriendelijke gemeente zijn met aandacht voor het lokale bedrijfsleven.	1.1 We onderzoeken de mogelijkheden voor uitbreiding van de bestaande bedrijventerreinen (2022-2024).		
	1.2 We nemen deel aan de pilot van het Regio Deal project Toekomst Bestendige Bedrijventerreinen om de mogelijkheden voor verduurzaming bij de ondernemers in beeld te brengen (2022-2024).		
	1.3 We maken gebruik van ondersteunende netwerken om ondernemers die hulp nodig hebben voor vernieuwing, digitalisering en financiering (Ik Ben Drents Ondernemer en ondersteuning Bbz Menso).		
	1.4 Deelname aan diverse netwerken zoals P10, Ik ben Drents Ondernemer, Regiodeal Zuid en Oost Drenthe en Agenda voor de Veenkoloniën.		
	1.5 Met Cittaslow International verkennen we de mogelijkheden voor het verwerven van Europese subsidies.		

Toelichting

1.1 We zullen opvolging geven aan de afspraken die gemaakt zijn in de regio Zuidoost Drenthe over de ontwikkeling van bedrijventerreinen. Hiervoor zijn ook provinciale ramingen opgesteld, welke eerder per brief met de Raad zijn gedeeld. Hierin is onder andere de uitbreiding van Drentse Poort Nieuw-Buinen meegenomen.
1.2 In 2022 is er vanuit de Regiodeal Zuid- en Oost Drenthe een start gemaakt met het project “Toekomstbestendige Bedrijventerreinen”. Hierbij zijn de ondernemers van de bedrijventerreinen in Borger, Tweede Exloërmond en Nieuw-Buinen benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. De resultaten van dit onderzoek zijn begin 2023 tijdens een bijeenkomst besproken waarbij er afspraken zijn gemaakt op het gebied van samenwerking, verduurzaming etc. om te komen tot toekomstbestendige bedrijventerreinen. Dit heeft er o.a. in geresulteerd dat menig ondernemer medio 2023 geïnvesteerd heeft in de installatie van zonnepanelen en ledverlichting. De bouwkavels op de bedrijventerreinen zijn bijna allemaal verkocht en/of onder optie. Omdat er op korte termijn geen bouwgrond beschikbaar komt, zal uitbreiding van de bedrijventerreinen nog op zich laten wachten.
1.3 IBDO heeft in 2023 meegewerkt aan ondernemersbijeenkomsten en zal dat ook weer in 2024 gaan doen. In totaal zijn er 13 bedrijven ondersteund door IBDO. Dit is relatief gezien de hoogste score van Drenthe.
1.4 Er is besloten om een evaluatie van de Agenda voor de Veenkoloniën uit te voeren in 2024, dit zullen we dan ook gaan doen. Daarnaast vervolgen we de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe II, welke loopt tot en met 2027 en waarvoor vanuit het Rijk 60 miljoen euro beschikbaar is gesteld.
1.5 In landelijk Cittaslow-verband is een eerste verkenning gedaan voor het verwerven van Europese subsidies. Dat heeft vanwege capaciteitsgebrek tot nu toe nog niet tot een resultaat geleid.

Recreatie en Toerisme

Ambitie

Ambitie is het behoud van de toppositie van Borger-Odoorn als Drentse gemeente met veel R&T-werkgelegenheid. Naast banen zorgt de sector voor voorzieningen die belangrijk zijn voor de lokale leefbaarheid en aantrekkingskracht. Actief meedenken, benutten van samenwerkingsverbanden en bijdragen aan PR/ informatievoorziening (TIP) ondersteunen onze sector. Dat geldt ook voor investeringen in de infrastructuur waar zoveel mogelijk co-financiering voor wordt gezocht. Het versterken van R&T in de Veenkoloniën krijgt ook de komende jaren veel aandacht.

Doelstellingen

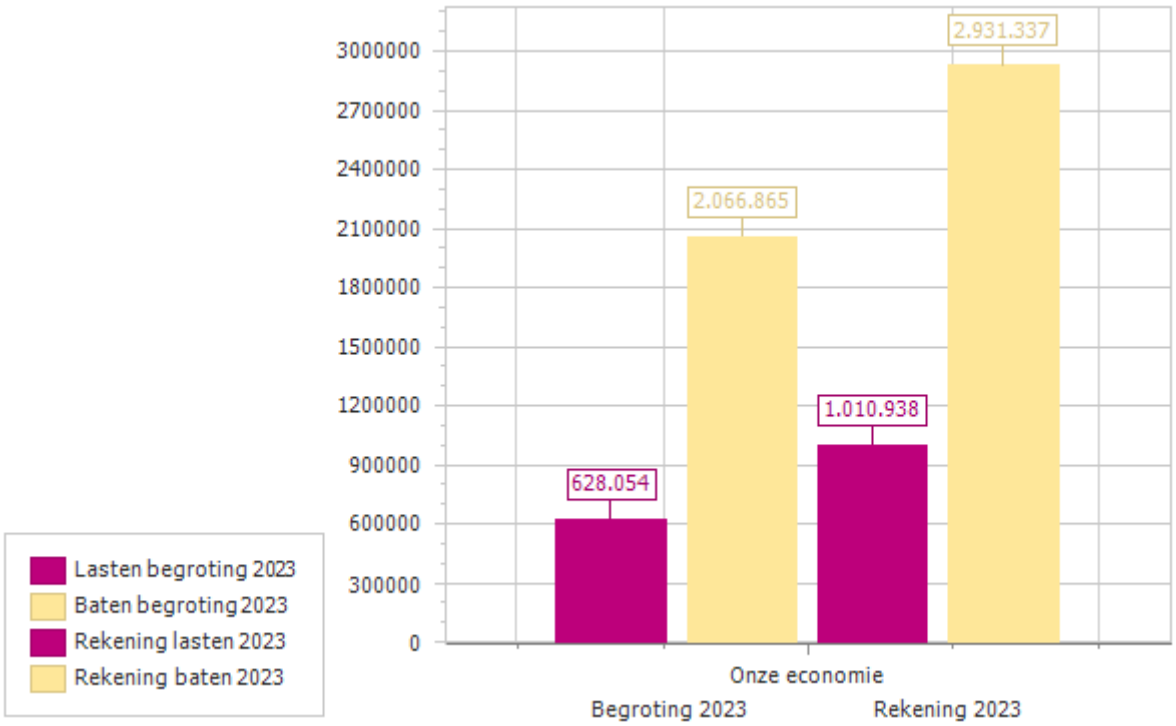
Recreatie en Toerisme			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. Een gastvrije gemeente met een vitale vrijetijdseconomie met oog voor de meerwaarde voor de sector zelf maar ook voor de bezoekers en onze inwoners.	1.1 Faciliteren op basis van een goede informatievoorziening voor toeristen (zoals de TIPs).		
	1.2 Benutten kansen via diverse (samenwerkings)organisaties (Geopark, Recreatieschap, VVP, BOCE, Hondsrug Drenthe etc.) ter ondersteuning en/of versterking van lokale sector.		
	1.3 Verbeteren van de toeristische Infrastructuur waar mogelijk met co-financiering.		
	1.4 Versterken van recreatie en toerisme in de Veenkoloniën o.a. via ontwikkeling Hunzevallei en routes.		
	1.5 Ontwikkeling recreatie en toerisme in de Hunzevallei i.s.m. Aa & Hunze en Tynaarlo.		

Toelichting

1.1 Het aantal bezoekers van de TIP in Borger is oplopen tot meer dan 10.000 per jaar. Er zijn voorbereidingen getroffen voor de inrichting van een Toeristisch InformatiePunt in het Hallenhoes in Exloo dat in 2024 zal worden geopend. Hier zal nauw worden samengewerkt met het Schapeninformatiecentrum (SIC) en de Open Sciencehub (ASTRON). Op het terrein van promotie en informatievoorzieningen krijgt samenwerking met de andere Hondsruggemeenten via Team Hondsrug steeds meer vorm en dus meerwaarde.
1.3 In lijn met het landelijk beleid om de gemeente zo fietsvriendelijk mogelijk te maken is gewerkt aan een lokaal fietsplan. De uitrol van een BOCE-doorfietsroute is hier onderdeel van. De provincie ondersteunt deze ontwikkeling ook in financieel opzicht. Ook is in 2023 gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de hippische Hondsrugroute die uiteraard ook Borger-Odoorn aandoet. Samen met diverse dorpsbelangen is/wordt gewerkt aan de uitrol van digitaal "gestuurde" dorpsommetjes voor zowel de inwoners al gasten.
1.4 In 2023 zijn voorzieningen in de Veenkoloniën benaderd om de betrokkenheid met het lokale toeristische product aan te jagen. Mooi voorbeeld was het festival “Voel het Veen” in Valthermond. Diverse partijen hebben met dit event een start gemaakt met een toeristisch-culturele activiteit die bovenregionaal uitstraalt. Aan de infrastructurele ontwikkelingen in de Hunzevallei wordt nog gewerkt.
1.5 Er wordt gewerkt aan het zo goed mogelijk kunnen beleven van de Hunze die in haar oorspronkelijke loop wordt teruggebracht. Er zal kunnen worden gefietst van Zuid (Valthe) naar Noord (Zuidlaardermeer). Haaks op deze route worden er (in oost-west richting) korte dorpsrondjes gecreëerd. Ook is er de nodige aandacht voor wandelen en kanoën. De lokale ondernemers hebben hier een duidelijke inbreng.

WAT HEEFT HET GEKOST?

Onze economie		Begroting 2023			Rekening 2023		
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
T3.1	Economische ontwikkeling	45		45	42		42
T3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur				406	410	-3
T3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	51	57	-6	7	13	-5
T3.4	Economische promotie	532	2.010	-1.478	555	2.509	-1.954
Totaal		**628**	**2.067**	**-1.439**	**1.010**	**2.932**	**-1.920**

Onze toekomst

	Subthema's: - Duurzame ontwikkeling; - De veranderende rol van de gemeente.

Duurzame ontwikkeling

Ambitie

Er zijn tal van maatschappelijke ontwikkelingen die betrekking hebben op duurzaamheid, zoals de energietransitie en klimaatadaptatie. In 2023 willen we de maatschappelijk relevante onderwerpen samenbrengen in een integrale duurzaamheidsagenda.

Verder gaan we aan de slag met de wijkuitvoeringsplannen. Daarvoor zoeken we de dorpen actief op. Ook willen we beter gebruik maken van de vele subsidies die vanuit het Rijk en de Europese Unie beschikbaar zijn en roepen daar expertise voor in. Daarnaast werken we mee aan de herijking van de RES. Ook moet de Transitievisie Warmte voor 2026 herijkt worden.
Op het gebied van klimaatadaptatie willen we in 2023 klimaatdialogen gaan voeren met inwoners en ondernemers.

Ook zijn er tal van lokale projecten waar we als gemeente mee aan de slag willen, zoals het plaatsen van laadpalen. In het geval van nieuwbouw weegt het aspect duurzaamheid zwaar mee.

Doelstellingen

Duurzame ontwikkeling			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. We willen onze bijdrage leveren aan de ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid.	1.1 Opstellen integrale duurzaamheidsagenda.		
	1.2 Bijdrage leveren aan de circulaire economie via ons afvalbeleid.		
	1.3 Duurzaam maatschappelijk inkopen.		
	1.4 Opstellen Regionale Adaptatie strategie binnen het samenwerkingsverband Noordelijke Vechtstromen.		
	1.5 Faciliteren van natuur- en milieueducatie.		
	1.6 Participeren in provinciaal gebiedsproces ten behoeve van nationale opgaven landelijk gebied.		
2. We willen bijdragen aan de aanpak van energiebesparing, energiearmoede en verduurzaming van vastgoed.	2.1 We werken aanvullend aan de landelijke en provinciale maatregelen een aanpak uit voor de bestrijding van energiearmoede.		
	2.2 Inwoners helpen bij verduurzamen woning via wijkuitvoeringsplannen, inzet energiecoaches, inzet Drents Energieloket.		
	2.3 Uitbreiden hoeveelheid laadpalen in gemeente.		
	2.4 Maatschappelijk vastgoed verduurzamen.		
	2.5 We leveren onze bijdrage aan de herziening van de regionale energietransitie.		
	2.6 Externe financiering duurzaamheid zoeken.		

Toelichting

1.5 De educatie op basisscholen is voor meerdere jaren vastgelegd.
2.1 We werken aanvullend aan de landelijke en provinciale maatregelen een aanpak uit voor de bestrijding van energiearmoede. We kijken naar de mogelijkheden voor een ontzorgingstraject voor inwoners die dit het hardst nodig hebben. Hierin nemen we de vastgestelde maatregelen uit het voorgaande project mee en benutten we de Drentse samenwerking rondom het FixTeam Drenthe.
2.2 Inwoners helpen bij verduurzamen woning via de van inzet energiecoaches, de inzet van Drents Energieloket en het opstellen van Wijkuitvoeringsplannen. We zijn gestart met de ontwikkeling van deze Wijkuitvoeringsplannen voor Borger-Noord en Valthe. Hiernaast is de inzet van de pilot in Tweede Exloërmond gecontinueerd.
2.4 In 2023 zijn de voorbereidingen getroffen voor een aantal verduurzamingsmaatregelen die worden uitgevoerd in 2024. Zo worden in 2024 70 zonnepanelen geplaatst op sporthal “de Splitting” in Nieuw Buinen en worden de gemeentewerf en de gymzalen in Valthe en Exloo voorzien van LED-verlichting. Daarnaast is in 2023 begonnen met de voorbereidingen van de sloop en nieuwbouw van sporthal “de Koel” in Borger en het sportpark in Odoorn. Deze accommodaties worden duurzaam gebouwd en leveren daarmee een flinke energiebesparing op.

2.5 We leveren onze bijdrage aan de herziening van de regionale energietransitie. Hierbij hebben we al meer dan 96% van onze opgave duurzame opwerk uit onze Regionale Energie Strategie 1.0 gerealiseerd.
2.6 Externe financiering door middel van subsidies wordt steeds belangrijker. Dit geldt niet alleen voor duurzaamheid maar ook voor andere taken van onze gemeente. Uw raad heeft in de behandeling van BERAP 2023-I hierover een motie aangenomen. Inmiddels hebben we een door een externe een subsidiescan laten uitvoeren met de opdracht om voor alle relevante taken van onze gemeente de subsidiemogelijkheden te onderzoeken en indien voor onze inwoners er ook subsidie mogelijkheden zijn dit in beeld te brengen. Als deze subsidiescan is uitgevoerd gaan we beoordelen of dit extern bureau ons kan ondersteunen bij het vinden en aanvragen van diverse subsidies. We hebben op deze manier de motie afgedaan.

De veranderende rol van de gemeente

Ambitie

In 2023 implementeren we de nieuwe Omgevingswet. Er wordt hard gewerkt aan de voorbereidingen, zoals een nieuwe legesverordening en een omgevingsvisie.

Verder is 2023 het laatste jaar dat we een bijdrage leveren aan de huidige Regio Deal. Er lopen momenteel gesprekken voor een nieuwe Regio Deal. Het is afwachten of ook in onze regio hiervoor nieuwe initiatieven ontstaan.

Doelstellingen

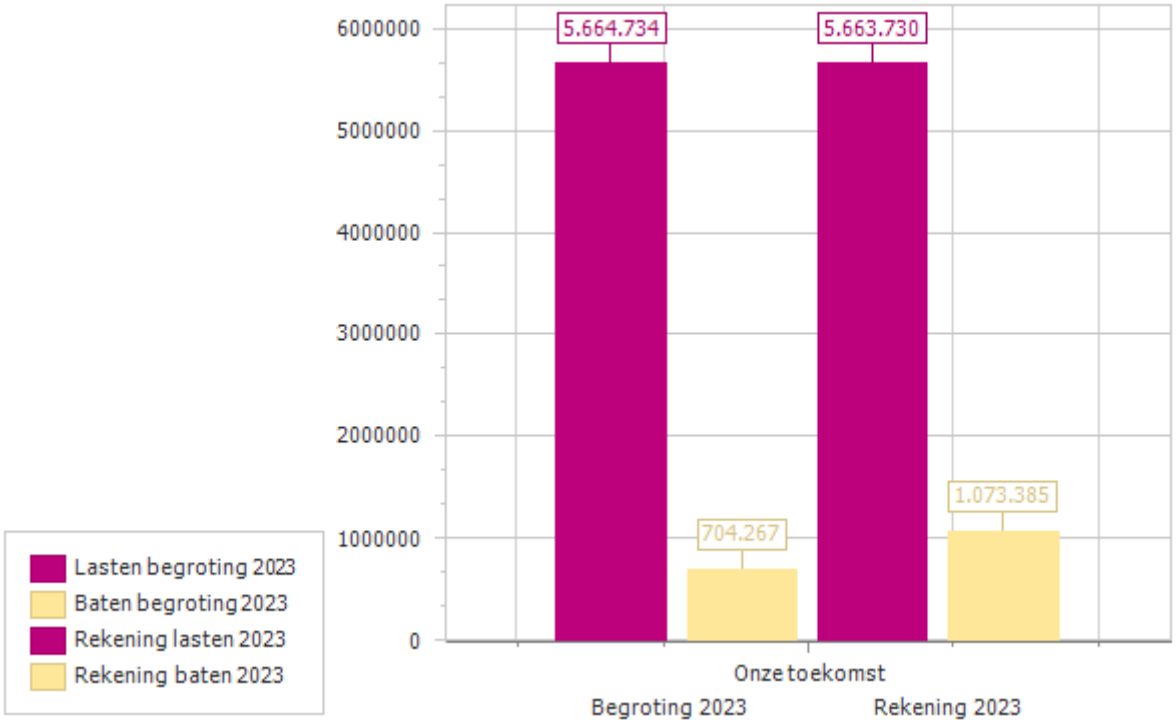
De veranderende rol van de gemeente			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. Invoeren Omgevingswet.	1.1 De Omgevingsvisie gezamenlijk met stakeholders opstellen.		
	1.2 De omgevingsplannen opstellen.		
	1.3 Implementeren van een nieuwe manier van werken door middel van inzet omgevingscoach en participatie.		

Toelichting

1.1 De visie is vastgesteld.
1.2 De omgevingswet is met ingang van 1 januari 2024 ingegaan. We kunnen pas in 2024 en verder omgevingsplannen opstellen.
1.3 De omgevingswet is met ingang van 1 januari 2024 ingegaan. In 2024 zullen we starten met een andere invulling van functies en onze indieners verleiden/helpen met de nieuwe manier van participatie onder de omgevingswet.

WAT HEEFT HET GEKOST?

Onze toekomst		Begroting 2023			Rekening 2023		
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
T0.1	Bestuur	2.631	123	2.508	2.501	231	2.269
T5.3	Cult.presentatie, -productie en -partic.	234	51	183	251	71	181
T5.4	Musea	203	5	198	201		201
T5.6	Media	581		581	710	123	586
T7.4	Milieubeheer	2.017	526	1.490	2.002	648	1.354
Totaal		**5.666**	**705**	**4.960**	**5.665**	**1.073**	**4.591**

Onze leefomgeving

	Subthema's: - Ruimte en groen; - Wonen en leefbaarheid; - Wegen en verkeer; - Openbare orde en veiligheid.

Ruimte en groen

Ambitie

Een groene leefomgeving met karakter en uitstraling typeert onze gemeente. Onze omgeving is aantrekkelijk en schoon. Hoe wij in de toekomst omgaan met onze leefomgeving vraagt om nieuwe inzichten en creatieve integrale oplossingen. We luisteren hierbij nadrukkelijk naar onze inwoners en onze ondernemers.

In het derde kwartaal van 2022 start de afdeling groen met het vernieuwen van haar beleid. In het bijzonder zal aandacht worden gegeven aan de groenvisie, een groenvisie die invulling moet geven aan de vraag hoe we ons unieke karakter en uitstraling van de groene ruimte kunnen behouden en versterken. Klimatologische veranderingen worden steeds meer zichtbaar en hebben effecten op vele beleidsvelden, daarom zal bij de beleidsvorming worden gezocht naar integrale oplossingen middels uitgebreide participatie met interne- en externe stakeholders. Volgens planning wordt het nieuwe beleid in het eerste kwartaal van 2023 aangeboden aan uw gemeenteraad. Het nieuwe beleid omvat de algemene groenvisie, het bomen- en bermen beheerprogramma en het beheerprogramma invasieve soorten, inclusief de behandeling van de motie bermplanten. Bij beleidsveranderingen ten opzichte van het vastgestelde Integraal beheer openbare ruimte (IBOR) worden de financiële effecten in kaart gebracht.

Doelstellingen

Ruimte en groen			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. Het ontwikkelen van nieuwe inzichten en creatieve integrale oplossingen voor onze leefomgeving.	1.1 Een nieuwe groenvisie opstellen.		
	1.2 Een nieuwe boombeheerplan en kapverordening opstellen.		
	1.3 Een document opstellen waarin we beschrijven hoe we om willen gaan met invasieve soorten.		

Toelichting

1.1 De groenvisie en beheerplannen zijn in concept afgerond. De afronding van de groenvisie staat gepland op medio 2024.

Wonen en leefbaarheid

Ambitie

Op het gebied van wonen staan we voor een grote opgave. Ook onze gemeente wil daar een bijdrage aan leveren. De concrete ambitie van het college is om deze bestuursperiode 200 woningen te bouwen. De focus ligt daarbij op de dorpen Borger en Nieuw-Buinen. We werken mee aan nieuwe particuliere initiatieven zoals Tiny Houses. Verder zijn we zelf aan zet in het afronden van Daalkampen en het ontwikkelen van de plannen in Nieuw-Buinen rondom de MFA.

Verder hebben we ambities om intensief contact te houden met woningcorporaties met als doel om voldoende sociale huurwoningen te realiseren. Zo willen we een minimumpercentage sociale huur bij nieuwbouw realiseren en onze eigen inwoners zoveel mogelijk voorrang geven. Ook jongeren willen we stimuleren om zich tijdig bij woningcorporaties aan te melden.

Verder streven we bij herstructurering naar een integrale aanpak met aandacht voor de openbare ruimte.

De komende jaren wordt verder ingezet op het verbeteren van de leefbaarheid door het vernieuwen van een aantal voorzieningen. Deze begroting bevat o.a. middelen voor vernieuwing van sporthal De Koel en het realiseren van een nieuwe basisschool op basis van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs.

Doelstellingen

Wonen en leefbaarheid			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. Voldoende sociale huur - en koopwoningen en daarmee de betaalbare woningvoorraad vergroten.	1.1 Minimum percentage huurwoningen realiseren bij nieuwe woningbouw.		
	1.2 Onderzoeken of een revolverend fonds ten behoeve van woningbouw gerealiseerd kan worden.		
	1.3 Tegengaan huisjes melkers/speculanten door middel van zelfbewoningsplicht.		
	1.4 Indien mogelijk voorrang geven aan eigen inwoners bij kopen beschikbare woningen.		
	1.5 Een uitvoeringsprogramma van de Woonvisie 2022+ opleveren. Dit als basis voor de planning en prioritering van de bouw van woningen.		
	1.6 Ruimte bieden voor innovatieve woningbouw zoals Tiny houses.		
2. Voldoende aanbod in sociale huurwoningen realiseren.	2.1 Jongeren stimuleren om zich op tijd in te schrijven bij woningcorporaties.		
	2.2 Afstemming vraag en aanbod vanuit Woonvisie met corporaties en huurdersorganisaties.		
	2.3 Bij herstructurering streven naar een integrale aanpak met aandacht voor woningen en openbare ruimte, zoals in het gebiedsontwikkelingsplan 2e Exloërmond Midden en West.		
3. Verbeteren maatschappelijk vastgoed.	3.1 Afronden onderzoek toekomst beheer MFA's.		
	3.2 Herschikking maatschappelijke voorzieningen in Borger (inclusief Willibrordkerk).		
4. Verbeteren voorzieningen sport.	4.1 Afronden privatisering kerncomplexen Nieuw-Buinen en Valthermond.		
	4.2 Realiseren renovatie sportpark Odoorn.		
	4.3 Voorbereiden nieuwbouw de Koel.		
	4.4 Voorbereiden privatisering Borger.		
5. Actuele voorzieningen voor het basisonderwijs realiseren.	5.1 Vaststellen Integraal huisvestingsplan (IHP) onderwijs door de gemeenteraad.		
	5.2 Voorbereiding bouw eerste basisschool op basis van prioritering IHP.		

Toelichting

1.1 In nieuwbouwprojecten, zoals bijvoorbeeld de Koesteeg-locatie in Borger en Oosterwijk Nieuw-Buinen, zijn ook huurwoningen opgenomen.
1.6 Er is beleid vastgesteld voor kleine bungalows. Aan het beleid voor verplaatsbare Tiny houses wordt nog gewerkt.

2.1 Jongeren kunnen zich vanaf 18 jaar gratis inschrijven op Thuiskompas. Er is een onlinecampagne gestart via social media vanuit de betrokken woningcorporaties om de jongeren te informeren over hoe het werkt en te verleiden om zich in te schrijven.
2.2 Er zijn in 2023 meerjarenafspraken gemaakt met woningcorporaties Lefier en Woonservice. Daarin zijn hierover afspraken gemaakt.
2.3 Dit betreft een samenwerking tussen gemeenten en woningcorporatie Woonservice.
4.1 De privatisering van het clubgebouw in Valthermond is afgerond. In 2024 gaan we de privatisering van het clubgebouw in Nieuw-Buinen afronden.
4.2 De realisatie van het sportpark verloopt volgens planning. De ingebruikname van het sportpark is naar verwachting begin 2025.
4.4 Privatisering valt samen met nieuwbouw van het clubgebouw. Hiervoor zal in het voorjaar van 2024 een voorstel worden ingediend.

Wegen en verkeer

Ambitie

In 2023 geven we een impuls aan het onderhoud van ons wegennet, waarbij we met name aandacht schenken aan voet- en fietspaden en de plattelandswegen in relatie tot de recreatieve routes en de toegankelijkheid. Uiteraard worden nieuwe inrichtingen aangepast aan de kaders van het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoerplan (GVVP). Scholen en routes daarnaartoe hebben hierbij speciale aandacht. Verder zetten we in 2023 in op het voortzetten van de contacten met het OV-bureau Groningen-Drenthe.

Doelstellingen

Wegen en verkeer			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. Verbeteren verkeersveiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid.	1.1 Toewerken naar realisatie Doorfietsroute Borger-Exloo-Valthe-Emmen.		
	1.2 Projecten uitvoeren binnen de kaders van het Gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan (GVVP).*		
	1.3 Huidige contacten het OV-bureau Groningen-Drenthe voortzetten.		
2. Bevorderen kwaliteit voetpaden.	2.1 Voetpaden (voorlopig eenmalig) inspecteren en MJP opzetten.		

Toelichting

1.1 Eerste fase is gerealiseerd (Borger-zuidzijde Land van Bartje).
1.2 * Toelichting GVVP-projecten 2023
Het project Dwarsdiep/Dwarskade en een deel van het project Valtherweg-Exloërweg is uitgevoerd. Het resterende deel van het project Valtherweg-Exloërweg wordt in 2024 gerealiseerd. De planvorming van het project Zuiderdiep Drouwenermond is nagenoeg afgerond. Formele besluitvorming voor het verkleinen van de bebouwde kom en het verkeersbesluit voor invoering van 30 km/u binnen de bebouwde kom, 60 km/u buiten de bebouwde kom en het wijzigen van de voorrangssituatie volgen in 2024. Aanbesteding en uitvoering van project Zuiderdiep Drouwenermond volgt na de juridische besluitvorming. Verdere planvorming voor de Exloërweg/Weerdingerweg (inrichting als 50 km/u-weg met bijzondere aandacht voor de positie van de fiets) binnen de bebouwde kom van Valthe volgt na het proces van het project Zuiderdiep Drouwenermond.

Naast bovenstaande grote projecten is ook gewerkt aan kleinere maatregelen. Zo is gestart met planvorming voor schoolzones in Exloo en Nieuw-Buinen en het kruispunt Valtherblokken-Zuid-Valtherdijk, is 60 km/u ingevoerd ten oosten van Borger en moeten bromfietsers binnen Borger gebruik maken van de N374 in plaats van het fietspad.

Openbare orde en veiligheid

Ambitie

Op het gebied van openbare orde en veiligheid willen we in 2023 vooral inzetten op bewustwording en het voorkomen van ondermijning. Daarvoor is het noodzakelijk dat het BIBOB beleid wordt vernieuwd.

Doelstellingen

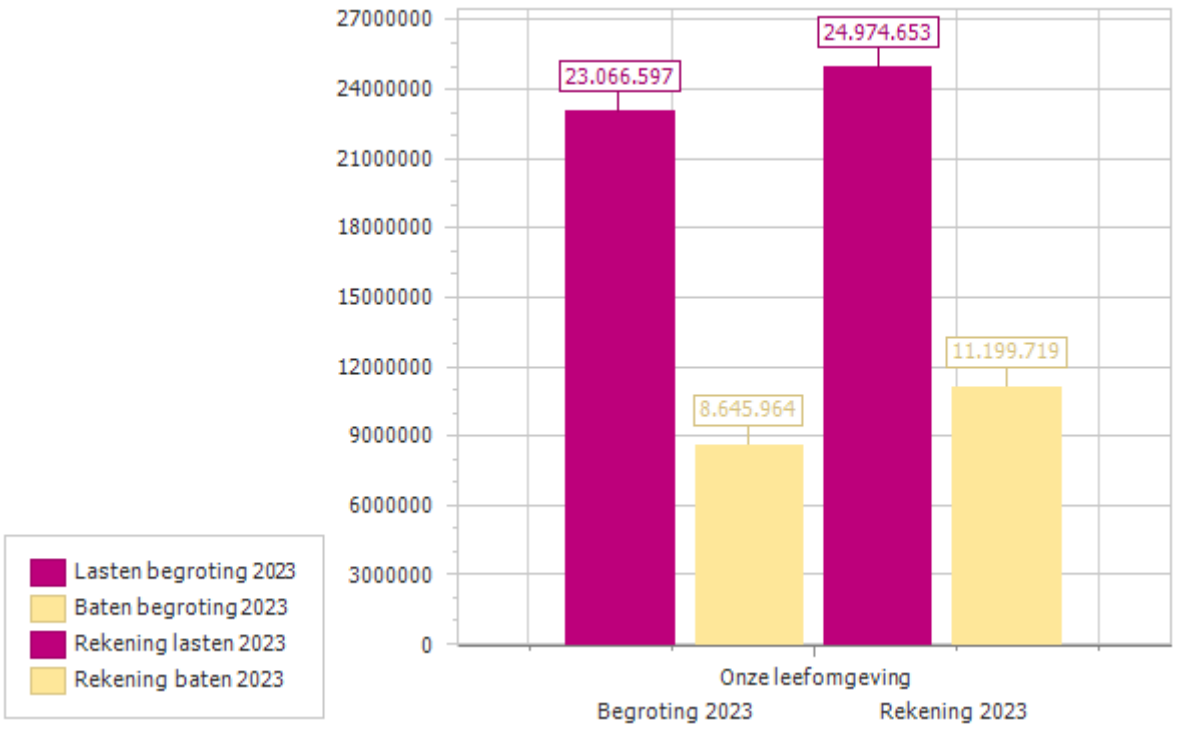
Openbare orde en veiligheid			
Wat willen we bereiken?	**Wat gaan we daarvoor doen?**	**T1**	**T2**
1. Bewustwording creëren onder medewerkers dat criminele ondermijning plaatsvindt en dat bij signalen een actueel Bibob-instrumentarium ingezet kan worden.	1.1 Actueel houden beleidsregel Bibob.		
	1.2 Organiseren ondermijningsdag voor college raad en medewerkers.		
	1.3 Programma versterking weerbaarheid tegen zorgfraude en versterking weerbaarheid buitengebied.		
	1.4 Inrichten informatieknooppunt ondermijning.		
	1.5 Meedraaien in concrete RIEC-casusoverleggen.		
	1.6 Activeren en stimuleren medewerkers en ketenpartners tot deelname aan relevante opleidingen en trainingen.		
	1.7 Verder uitrollen toepassing Bibob-beleidsregel binnen organisatie: onderdelen subsidies/inkoop/aanbesteding.		

Toelichting

1.1 In 2023 bewust nog niet opgestart in afwachting van een mede aan de Omgevingswet aangepaste modelbeleidslijn van het RIEC. Die wordt voorjaar 2024 verwacht.
1.2 Is reeds verzorgd in het jaar 2022 en is geen jaarlijkse activiteit > abusievelijk als doelstelling voor 2023 blijven staan.
1.4 Wegens een binnen team OOV gedurende negen maanden onbezette formatieruimte (0,8 fte) nog niet kunnen starten.
1.5 is voortdurende proces, daarom 'volgens planning'
1.7 Wegens een binnen team OOV gedurende negen maanden onbezette formatieruimte (0,8 fte) nog niet kunnen afronden.

WAT HEEFT HET GEKOST?

Onze leefomgeving		Begroting 2023			Rekening 2023		
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
T0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	319	211	107	813	742	71
T1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.658	1	1.658	1.667	2	1.665
T1.2	Openbare orde en veiligheid	484		484	516		515
T2.1	Verkeer en vervoer	4.446	187	4.259	3.835	129	3.706
T4.2	Onderwijshuisvesting	855	89	766	939	115	824
T5.2	Sportaccommodaties	2.726	249	2.477	2.539	261	2.278
T5.5	Cultureel erfgoed	23		23	28		28
T5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.319	218	4.101	4.326	233	4.092
T7.2	Riolering	2.172	3.174	-1.002	2.141	3.233	-1.092
T7.3	Afval	2.023	2.833	-810	2.135	2.799	-663
T7.5	Begraafplaatsen en crematoria	386	195	190	417	173	244
T8.1	Ruimtelijke ordening	2.167	94	2.072	2.157	141	2.017
T8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	84	472	-388	1.971	2.316	-345
T8.3	Wonen en bouwen	1.405	922	483	1.491	1.054	437
Totaal		**23.067**	**8.645**	**14.420**	**24.975**	**11.198**	**13.777**

Onze portemonnee

	Thema Onze portemonnee bevat de volgende onderdelen: - Gemeentefonds; - Overzicht van incidentele baten en lasten; - Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves; - Wat heeft het gekost?

Ambitie

Op het gebied van ICT willen we vooral inzetten op het informatieveiligheid en het voorkomen van bijvoorbeeld cyberaanvallen. Verder is de Common Ground een ontwikkeling die we nadrukkelijk blijven volgen en waar we naar verwachting op termijn in willen investeren om onze systemen veilig en werkbaar te houden.

Voor wat betreft personeel blijven we inzetten op het verhogen van werkgeluk. Ook bevat deze begroting een bestedingsvoorstel om het trainee programma te verlengen, omdat we zien dat de trainees van toegevoegde waarde zijn voor onze organisatie. Waar we dat kunnen gaan we samenwerken met goed gekozen samenwerkingspartners. Ook gaan we het gemeentehuis toekomstbestendig maken door middel van renovatie en verduurzaming.

In deze begroting zijn de voorstellen van het coalitieakkoord om de gemeentefinanciën aan te passen verwerkt. Hierdoor is er meer financiële ruimte gecreëerd om de wensen vanuit het coalitieakkoord te realiseren.

Doelstellingen

Onze portemonnee

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?	T1	T2
1. Verbeteren van informatieveiligheid.	1.1 ICT systemen zo actueel en veilig mogelijk maken.		
	1.2 Actualiseren dienstverleningsovereenkomst Emmen.		
	1.3 Risicoanalyse opstellen met Baseline informatieveiligheid Overheid (BIO) als kader.		
	1.4 Bewustwording over informatieveiligheid in onze organisatie vergroten.		
	1.5 Actualiseren bedrijfscontinuïteitsplan en aanvullen met de dreiging van cyberaanvallen.		
	1.6 Onze bijdrage leveren aan het initiatief "Common Ground".		
	1.7 Versterken I -organisatie en het informatiemanagement op orde brengen.		
2. Kwantitatief en kwalitatief goed toegerust op de opgaven die voorliggen of op ons afkomen.	2.1 Verhogen werkgeluk aan de hand van de swingende tent op basis van de werkgeluksscan.		
	2.2 Verlengen trainee programma.		
	2.3 Inzetten van een recruiter.		
	2.4 Inzet voor arbeidsmarktcommunicatie (incl. social media).		
3. Daar waar we het werk niet alleen aankunnen, dit oppakken met goed gekozen samenwerkingspartners.	3.1 Onderzoeken kansen samenwerking.		
4. Een werkomgeving (huisvesting) die het werk optimaal faciliteert.	4.1 Renoveren gemeentehuis.		
5. Middelen beschikbaar stellen voor investeringen uit het Meerjarig investeringsplan en voor het realiseren van doelen uit het bestuursprogramma.	5.1 Toeristenbelasting verhogen in de kadernota 2023.		
	5.2 OZB jaarlijks met 1% extra verhogen.		
	5.3 Indien nodig onttrekkingen aan de VAR doen.		
	5.4 De coronareserve indien nodig inzetten.		
	5.5 Onttrekkingen doen aan de bufferreserve gronden.		

Toelichting

1.2 Verwachting was dat dit in 2023 kon worden afgerond. Dit wordt Q2 2024
1.4 Is continu proces
1.5 Door capaciteitsgebrek is nog geen start gemaakt met bedrijfscontinuïteitsplan. Er heeft wel een (bestuurlijke) oefening plaatsgevonden en voor juni 2024 staat een BOCE oefening gepland.

1.6 Dit wordt een zware opgave voor gemeenten voor de komende jaren en vergt extra capaciteit
3.1 Samenwerken is één van de actielijnen in het kader van de organisatieontwikkeling. De samenwerking is BOCE is daarbij de leidraad en aanvullend vindt op diverse taken met verschillende partners samenwerking plaats.
4.1 De eerste uitvoeringsraming is substantieel hoger dan het beschikbare budget. De Stuurgroep werkt alternatieve scenario's uit. Hiermee loopt het project een vertraging op van minimaal een half jaar.

Gemeentefonds

Hieronder het geactualiseerde overzicht van het gemeentefonds in 2023.

Gemeentefonds 2023	Begroting	Jaarrek	Verschil
I: Algemene Uitkering	**2023**	**2023**	**Begr.-rek.**
Algemene Uitkering	50.006.109	49.696.502	-309.607
Verrekening voorgaande jaren	0	54.108	54.108
Subtotaal onderdeel I	**50.006.109**	**49.750.610**	**-255.499**
II: Decentralisatie- en integratieuitkeringen			
Combinatiefuncties	113.188		-113.188
Voorschoolse Voorziening Peuters	67.915	67.915	0
Armoedebestrijding kinderen	91.762	91.762	0
VTH provinciale Taken	74.423	74.423	0
Leerlingenvervoer Oekraïne	28.763	28.763	0
Maatschappelijke begeleiding	21.330	23.700	2.370
Taal voor ontheemden Oekraïne	22.659	22.659	0
Wet goed verhuurderschap	8.074	8.074	0
Veilig wonen	7.062	7.062	0
Versterking omgevingsveiligheid	4.000	4.000	0
Wet kwaliteitsborging bouw		17.223	17.223
Einde lening inburgeringsplicht		1.007	1.007
Meerkost. Oekraïne Sociaal Domein	35.000	34.639	-361
Invoeringskosten Omgevingswet	348.000	347.797	-203
Energietoelage	1.557.000	1.557.737	737
Uitvoeringskosten GA	80.000	80.001	1
Extra capaciteit BOA's	33.104	33.104	0
Subtotaal onderdeel II	**2.492.280**	**2.399.866**	**-92.414**
III: Sociaal Domein 3D's			
Voogdij/18+	978.660	978.660	0
Participatie	4.868.605	4.868.605	0
Subtotaal onderdeel III	**5.847.265**	**5.847.265**	**0**
Totaal per onderdeel			
Totaal onderdeel I	50.006.109	49.750.610	-255.499
Totaal onderdeel II	2.492.280	2.399.866	-92.414
Totaal onderdeel III	5.847.265	5.847.265	0
Totaal I t/m III	**58.345.654**	**57.997.741**	**-347.913**

Ten opzichte van de decembercirculaire 2023 sluiten we de algemene uitkering af met een nadeel. Dit is het gevolg van een verlaging van de uitkeringsfactor en de indicator bijstandsontvangers in de laatste specificatie die we hebben ontvangen.

Overzicht van incidentele baten en lasten per thema

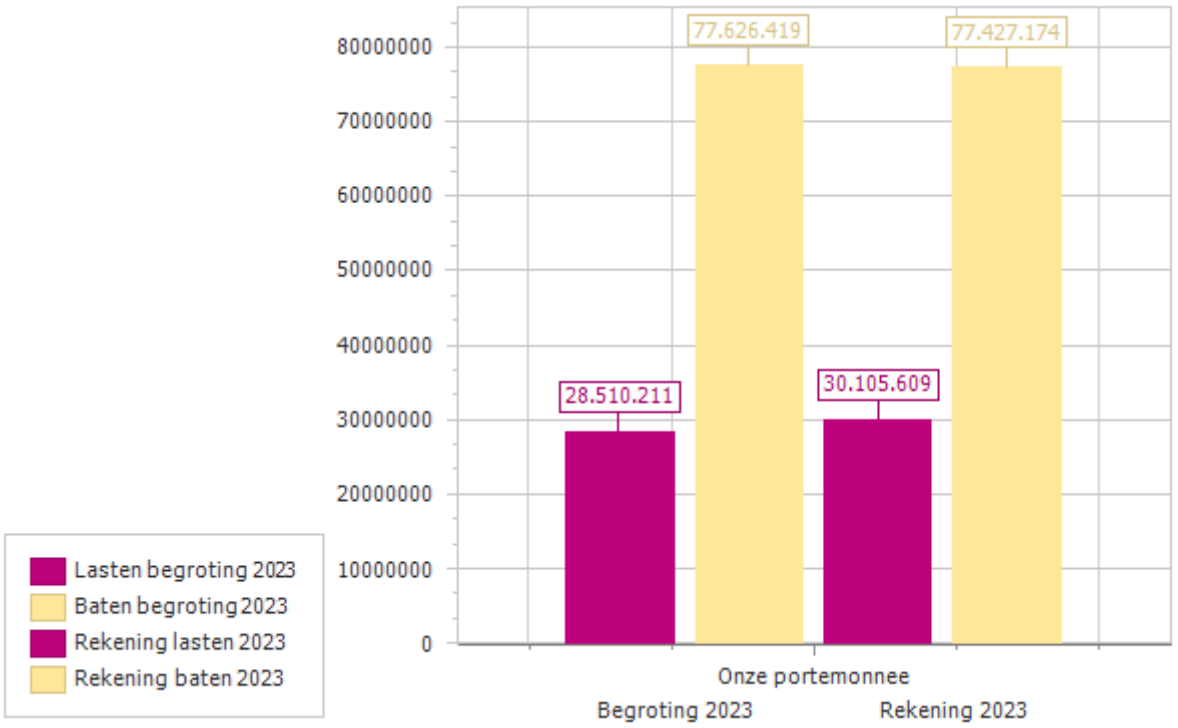
Thema's	Omschrijving	Lasten		Baten		Saldo
		Structureel	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	
Thema 1	Onze inwoners	39.339.512	8.165.371	10.026.643	7.984.887	-29.493.354
Thema 2	Onze economie	1.010.938		2.931.337		1.920.399
Thema 3	Onze toekomst	4.971.090	692.640	842.058	231.327	-4.590.344
Thema 4	Onze leefomgeving	24.488.762	485.891	11.071.588	128.131	-13.774.934
Dekking	Algemene dekkingsmiddelen	302.996	665.000	64.271.650	1.281.400	64.585.054
Dekking	Overhead	11.320.027		127.412		-11.192.616
Dekking	Vennootschapsbelasting	128.759		0		-128.759
Dekking	Overige baten en lasten	40.617		-41.900		-82.517
Dekking	Mutaties reserves	553.282	17.094.928	310.000	11.478.612	-5.859.597
		82.155.983	**27.103.830**	**89.538.787**	**21.104.357**	**1.383.332**

Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Omschrijving	Toevoeging		Onttrekking		Mutatie
	Structureel	Incidenteel	Structureel	Incidenteel	2023
ALGEMENE RESERVE					
Weerstandsdeel alg. reserve (WAR)	553.282	-	-	-	553.282
Vrije algemene reserve (VAR)	-	300.000	300.000-	-	-
Totaal algemene reserve	**553.282**	**300.000**	**300.000-**	**-**	**553.282**
BESTEMMINGSRESERVES					
Algemeen					
Bufferreserve grondbedrijf	-	340.321	-	766.389-	426.068-
Nog uit te voeren werken	-	11.053.381	-	10.085.037-	968.344
Onderhoud gemeentelijke gebouwen	-	348.500	-	-	348.500
Onderhoud zwembaden	-	-	10.000-	-	10.000-
Kern & kader, leefgebieden, sport	-	-	-	75.000-	75.000-
Reserve rioleringen	-	71.746	-	-	71.746
Bestemmingsreserve afval	-	-	-	119.089-	119.089-
Deelgebiedvisie "De Monden"	-	-	-	20.000-	20.000-
Reserve corona	-	-	-	277.155-	277.155-
Noodopvang ontheemden	-	3.850.000	-	-	3.850.000
Hervormingsagenda jeugdzorg	-	979.000	-	-	979.000
Gekoppelde reserves	-	151.980	-	135.943-	16.037
Totaal bestemmingsreserves	**-**	**16.794.928**	**10.000-**	**11.478.612-**	**5.306.315**
Eindtotaal	**553.282**	**17.094.928**	**310.000-**	**11.478.612-**	**5.859.597**

WAT HEEFT HET GEKOST?

Onze portemonnee		Begroting 2023			Rekening 2023		
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
T0.10	Mutaties reserves	16.246	11.607	4.639	17.648	11.789	5.860
T0.11	Res. van de rekening van baten en lasten	-10		-10			
T0.4	Overhead	11.483	110	11.373	11.320	127	11.193
T0.5	Treasury	325	523	-198	372	558	-186
T0.61	OZB woningen	183	5.239	-5.056	205	5.415	-5.210
T0.62	OZB niet-woningen	57	1.700	-1.644	58	1.582	-1.525
T0.64	Belastingen overig	332		332	333		333
T0.7	Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	150	58.496	-58.346		57.998	-57.998
T0.8	Overige baten en lasten	-256	-50	-206	41	-42	83
T0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)				129		129
Totaal		**28.510**	**77.625**	**-49.116**	**30.106**	**77.427**	**-47.321**

Paragrafen

Algemeen

Hierna volgen de paragrafen. Deze zijn we op basis van het BBV verplicht in de begroting en het jaarverslag op te nemen. We geven een korte beschrijving van de inhoud van deze paragrafen.

A	B	C	D	E	F	G
Lokale heffingen	Weerstands-vermogen	Kapitaal-goederen	Financiering	Bedrijfs-voering	Verbonden partijen	Grondbeleid

Algemene lijn paragrafen

De paragraaf lokale heffingen geeft een beeld van de belastingen en leges die we innen. In de paragraaf weerstandsvermogen is zichtbaar dat we reserveren om beïnvloedbare en met name ook niet beïnvloedbare risico's te beheersen en financieel af te dekken. Onze kapitaalgoederen geven een beeld van de investeringen die we als gemeente doen en de financiële verplichtingen die we daarvoor meerjarig aangaan. De paragraaf financiering geeft inzicht in onze financiële positie. Bedrijfsvoering gaat over hoe we werken om onze doelen te behalen. De paragraaf verbonden partijen geeft inzicht in de bijdragen van de gemeente Borger-Odoorn aan verbonden partijen. Tot slot hangt ons grondbeleid nauw samen met landelijke en lokale economische ontwikkelingen.

Naast de hiervoor vermelde verplichte paragrafen is in het jaarverslag 2023, waarschijnlijk voor het laatst, een paragraaf opgenomen inzake de Covid-19 gevolgen.

Lokale heffingen

In deze paragraaf geven we een toelichting op de ontwikkeling van onze lokale heffingen. De werkelijke opbrengsten van de Onroerende Zaak Belasting (OZB), reinigingsheffingen, rioolheffing, toeristenbelasting en forensenbelasting worden naast de begroting gezet. Ook geven we in deze paragraaf een toelichting op de opbrengsten van de gemeentelijke leges en de kostendekkendheid hiervan.

Belastingopbrengsten

Hieronder staan onze belastingopbrengsten (Rekening 2023). Deze worden vergeleken met de bijgestelde begroting (BERAP 2023-II). In de kolom verschil zien we dat alleen bij de afvalstoffenheffing een nadeel is ontstaan. De overige verschillen tussen de BERAP 2023-II en de jaarrekening 2023 zijn voordelig.

Belastingsoort	Begroting 2023	Wijzigingen	BERAP 2023-II	Rekening 2023	Verschil
Onroerende Zaak Belasting (OZB)	6.779.794	150.000	6.929.794	6.984.293	54.499
Afvalstoffenheffing	2.536.916	0	2.536.916	2.449.422	-87.494
Rioolheffing	3.160.471	0	3.160.471	3.212.474	52.003
Toeristenbelasting	1.847.500	0	1.847.500	2.338.337	490.837
Forensenbelasting	162.500	0	162.500	166.432	3.932
Totaal:	**14.487.181**	**150.000**	**14.637.181**	**15.150.958**	**513.777**

Onroerende zaak belastingen (OZB)

Beleid OZB 2023

Voor 2023 is besloten de opbrengst van de OZB met 1,75% te verhogen. De opbrengsten bestaan uit de onderdelen eigenarenbelasting OZB woningen, eigenarenbelasting OZB niet-woningen en gebruikersbelasting niet-woningen.

Hieronder staat een specificatie van de OZB opbrengsten. In de bijgestelde begroting (BERAP 2023-II) hebben we de oorspronkelijke raming met in totaal € 150.000 verhoogd. In de jaarrekening 2023 komen we nog iets hoger uit dan begroot. Wel is een verschuiving zichtbaar tussen de eigenaren- en de gebruikersbelasting.

Specificatie OZB	Begroting 2023	Wijzigingen	BERAP 2023-II	Rekening 2023	Verschil
Eigenarenbelasting woningen	5.079.561	150.000	5.229.561	5.403.907	174.346
Eigenarenbelasting niet-woningen	1.160.495		1.160.495	948.439	-212.056
Gebruikersbelasting niet-woningen	539.738		539.738	631.947	92.209
Totaal:	**6.779.794**	**150.000**	**6.929.794**	**6.984.293**	**54.499**

De vermelde bedragen zijn de zuivere belastingopbrengsten. In dit overzicht is de kostenvergoeding voor de dwanginvordering ad circa € 13.200 niet meegenomen.

Reinigingsheffingen (combinatie afvalstoffenheffing en reinigingsrechten)

Beleid Reinigingsheffingen

In onze gemeente wordt de afvalstoffenheffing geheven op basis van het Diftar-systeem. De afvalstoffenheffing bestaat uit een vastrecht deel en een variabel deel. De hoogte van het variabel deel wordt bepaald door het aantal aangeboden kilo's restafval en door het aantal ledigingen van de restcontainer. Het aanleveren van zowel de PMD- als de GFT-container is gratis.

Uitgangspunt bij de afvalstoffenheffing is een 100% kostendekking. Verschillen tussen de begroting en de rekening worden verrekend met de bestemmingsreserve afval. Als de reserve onvoldoende hoog is om een nadeel te dekken komt het nadeel ten laste van de Algemene Middelen.

Tarieven 2023 voor de burger:

Bij de legesverordening 2023 zijn de volgende tarieven vastgesteld.	
Vast tarief:	€ 143,69 per aansluiting
Variabel tarief:	€ 0,25 per kilo restafval
	€ 4,00 per lediging container restafval
	€ 2,00 per opening ondergrondse container (PMD en restafval)
	Aangeleverde kilo's PMD zijn gratis
Afvalbrengpunt (ABP):	€ 0,15 per kilo grof huishoudelijk afval
	€ 0,00 Per kilo grof tuinafval
Inzamelingsfrequentie:	3 wekelijks (GFT/PMD), 6 wekelijks (rest)
Aantal aansluitingen:	11.078
Betaalde poorttarieven bij Attero voor de gemeente:	
Verbrandingsbelasting:	€ 35,70 per ton
Poorttarief GRIJS:	€ 42,73 per ton
Poorttarief GROEN:	€ 41,11 per ton

Aantallen tonnages/ledigingen 2023

Afvalstromen	**Tonnages**			**Ledigingen**		
	begroting	**rekening**	**verschil**	**begroting**	**rekening**	**verschil**
Restafval (grijs)	1.700	1.660	-40	70.000	62.863	-7.137
Groenafval (GFT)	3.500	3.231	-269	110.000	109.032	-968
Plastic, metalen drankkartons (PMD)	900	927	27	150.000	140.694	-9.306
Grof (huishoudelijk) afval ABP	460	513	53	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Grof tuinafval ABP	2.100	2.138	38	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totalen	**8.660**	**8.469**	**-191**	**330.000**	**312.589**	**-17.411**

Kostendekkendheid 2023

Totale kosten afval	Begroting	Rekening	Verschil
1. Algemene kosten afval	631.096	678.511	-47.415
2. Huis aan huis inzameling	610.936	507.753	103.183
3. Kosten ABP	359.377	300.628	58.749
4. Kosten overige afvalstromen	161.463	273.637	-112.174
5. Overige indirecte kosten	804.044	801.344	2.700
Subtotaal:	**2.566.916**	**2.561.873**	**5.043**
6. Storting in voorziening afval	0	6.649	-6.649
Totaal kosten	**2.566.916**	**2.568.522**	**-1.606**
Totaal opbrengsten	**2.536.916**	**2.449.422**	**-87.494**
7. Negatief saldo uit de reserve	**-30.000**	*-119.100*	*-89.100*

Kostendekkingspercentage	100%	100%	0

Toelichting verschillen Begroting 2023 / Rekening 2023
In de tabel worden voordelen ten opzichte van de primitieve begroting positief weergegeven en nadelen ten opzichte van de begroting negatief weergegeven. De kostendekkendheid wordt berekend na eventuele mutaties in de reserve.

De werkelijke uitgaven afvalstoffen waren in 2023 totaal € 1.606 hoger dan begroot. De opbrengsten waren € 87.494 lager dan begroot. Totaal is er in 2023 een nadeel van € 89.100, welk bedrag is onttrokken aan de bestemmingsreserve afval.

Op begrotingsbasis is een inschatting gemaakt van de ingeleverde kilo's en ledigingen. De hoeveelheid ingeleverd huishoudelijk restafval is ten opzichte van de begroting afgenomen met 40 ton. Het aantal ledigingen (grijs) is in 2023 ook gedaald. Het wijzigen van de inzamelfrequentie van 3 naar 6 wekelijks heeft een positief effect op het aantal kilo's en ledigingen. De ingeleverde kilo's GFT zijn ten opzichte van de begroting sterk afgenomen. Het aantal ledigingen is minimaal afgenomen.

De hoeveelheid ingeleverd grof huishoudelijk afval en grof tuinafval zijn ten opzichte van de begroting marginaal toegenomen.

Onderstaand worden de verschillen 2023 tussen de begroting en de rekening per onderdeel nader toegelicht.

Toelichting lasten/uitgaven afval

Algemene kosten afval
De werkelijke algemene lasten afval waren € 47.415 hoger dan begroot. De verhoging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door externe inhuur (afvalcoach). Door een extra ontvangen vergoeding voor zwerfvuil kan de overschrijding op dit onderdeel naar beneden worden bijgesteld.

Kosten huis aan huis inzameling
De werkelijke kosten voor de huis aan huis inzameling waren € 103.183 lager dan begroot. Het voordeel ontstaat door lagere kapitaallasten, lagere kosten ondergrondse containers en minder ingezamelde kilo's GFT.

Kosten Afvalbrengpunt (ABP)
Ondanks dat er meer kilo's zijn ingeleverd op het ABP, vallen de kosten € 58.749 lager uit dan begroot. Dit voordeel wordt onder andere veroorzaakt door minder aangeleverde kilo's kwaliteit hout B (relatief dure fractie) en lagere doorberekende kosten werf.

Kosten overige afvalstromen
Ten opzichte van de begroting zijn de kosten € 112.174 hoger. Het nadeel ontstaat deels door de hogere kosten voor inzameling oud papier door scholen en verenigingen en deels door hogere kosten PMD.
Doordat de oud papierprijs het hele jaar onder de afgesproken garantieprijs lag, is in 2023 beduidend meer subsidie uitbetaald. De hogere kosten PMD worden veroorzaakt door onverwachte hogere afkeur PMD (146 ton) en door een afrekening over voorgaande jaren voor de levering van PMD-zakken.
Daarentegen was er een voordeel op de kosten bladbakken.

Overige indirecte kosten
De overige indirecte kosten vallen iets lager uit dan begroot, namelijk € 2.700. Dit verschil is niet nader geanalyseerd.

Reserves en voorzieningen
Het saldo op afval wordt ieder jaar ten gunste of ten laste gebracht van de reserve afval. In 2023 is het resultaat op afval € 89.100 negatief. De stand van de reserve is na uitname 2023 € 181.649.
Het voordeel op de kapitaallasten (€ 6.649) wordt gestort in de voorziening afval (conform BBV). De stand van de voorziening afval is na storting 2023 € 77.250.

Toelichting baten/inkomsten afval

De werkelijke inkomsten afvalstoffen zijn per saldo € 87.484 lager dan begroot. Dit nadeel werd vooral veroorzaakt door een lagere opbrengst op het variabele deel van de afvalstoffenheffing voor restafval. Dit heeft vooral betrekking op de opbrengsten ondergrondse containers en het minder aantal ledigingen van de containers restafval.

Rioolheffing

Beleid Rioolheffing

Basis voor de raming van de lasten en baten is het meest recent vastgesteld GRP. In 2022 is het nieuwe GRP vastgesteld door de raad voor de periode 2023 tot en met 2029.

Het GRP is zodanig opgezet dat gedurende de looptijd er sprake is van een jaarlijkse lastenuitzet van 0,75%. Vanwege de 100% kostendekkendheid dienen de opbrengsten van de rioolheffing in gelijke mate toe te nemen. Dit betekent derhalve een stijging van het riooltarief met 0,75% per jaar. Eventuele verschillen in de exploitatie worden gecompenseerd uit de reserve riolering.

Totale kosten riolering	**Begroting**	**Rekening**	**Verschil**
1. Algemene kosten	1.528.648	1.508.777	19.871
2. Overheadkosten	343.599	343.727	-128
3. Kapitaallasten	902.764	652.447	250.317
4. Voordeel kapitaallasten naar voorziening	0	250.317	-250.317
5. Compensabele btw	276.460	276.460	0
6. Geraamde dotatie voorziening	109.000	109.000	0
Totaal kosten	**3.160.471**	**3.140.728**	**19.743**
Totaal lasten riolering	**3.160.471**	**3.140.728**	**19.743**
7. Opbrengst rioolheffing woningen	2.816.095	2.819.264	3.169
8. Opbrengst rioolheffing niet woningen	344.376	393.210	48.834
Totaal opbrengsten	**3.160.471**	**3.212.474**	**52.003**
9. Positief resultaat naar de reserve	**0**	*71.746*	*71.746*
Kostendekkingspercentage	100%	100%	0

Toelichting tabel

Algemeen

In de tabel worden voordelen ten opzichte van de primitieve begroting positief weergegeven en nadelen ten opzichte van de begroting negatief weergegeven. De kostendekkendheid wordt berekend na eventuele mutaties in de reserve.
Uit de tabel blijkt dat de totale opbrengsten rioolheffing € 3.212.474 bedragen. De totale lasten bedragen € 3.140.728. Hierbij is rekening gehouden met een voordeel op de kapitaallasten van € 250.317. Het resterend verschil tussen de baten en lasten bedraagt € 71.746. Dit voordelig verschil wordt toegevoegd aan de reserve riolering.

Nadere toelichting lasten riolering

Op de algemene kosten wordt een klein voordeel behaald. Binnen de budgetten van riool is wel sprake van verschuiving van de kosten. De nadelen (energielasten en schouwsloten) worden hierbij opgevangen door de voordelen (onderhoud hoofdriool en drukriolen). De kapitaallasten zijn € 250.317 lager dan begroot. Dit komt deels door onderuitputting en deels doordat de werkelijke rente lager is dan begroot. Dit voordeel wordt conform BBV gestort in de voorziening riolering. De compensabele btw is conform de begroting geboekt en geeft geen verschillen.

Nadere toelichting opbrengsten rioolheffing
De totale opbrengst rioolheffing is € 52.003 hoger uitgevallen dan geraamd. Deze hogere opbrengst komt voornamelijk door een hoger ontvangen bedrag voor het variabel deel van de rioolheffing. Oorzaak hiervan is een toename van de WOZ-waardes en door wijzigingen in het woningareaal.

Zoals vermeld worden de jaarlijkse lasten van de riolering voor 100% gedekt door de rioolheffing. De rioolheffing is opgebouwd uit een vast tarief en een variabel tarief per aansluiting. Beide tarieven bedragen afgerond 50% van het totaal van de lasten.

Verloop reserve riolering 2023
Het verloop van de reserve riolering is in 2023 als volgt:

Reserve riolering	**Bedrag**
Stand per 1-1-2023	363.284
- Toevoeging	71.746
- Onttrekking	0
Stand per 31-12-2023	**435.030**

De toevoegingen of onttrekkingen aan deze reserve betreffen efficiency verschillen. Het saldo kan worden ingezet voor egalisatie van de tarieven en om de 100% kostendekkendheid conform het GRP te waarborgen.

Verloop voorziening riolering 2023
Het verloop van de voorziening riolering is in 2023 als volgt:

Voorziening riolering	**Bedrag**
Stand per 1-1-2023	1.025.394
- Toevoeging (onderuitputting)	250.317
- Toevoeging (overig)	109.000
- Onttrekking	-86.116
Stand per 31-12-2023	**1.298.594**

Als de geraamde kapitaallasten hoger zijn dan werkelijke kapitaallasten is er sprake van onderuitputting. Het verschil wordt toegevoegd aan de voorziening. De overige toevoeging betreft de geraamde bijdrage uit het GRP. De onttrekking betreft de dekking van de uitgaven 2023 van de investeringen. Deze investeringen worden (gedeeltelijk) gedekt uit de voorziening riolering.

Toeristenbelasting

Beleid

Bij de Kadernota 2023 is besloten om tarieven ten opzichte van 2022 niet te wijzigen. Dit houdt in dat de toeristenbelasting per overnachting per soort verblijf als volgt is vastgesteld:

Groepsaccommodaties	€ 0,50
Campings	€ 1,10
Bungalows, hotels, B&B's	€ 1,50

Opbrengst 2023

Het jaar 2023 was een goed toeristisch seizoen. Er zijn meer overnachtingen geweest dan geraamd. De hogere opbrengsten betreffen vooral de vakantieparken. Dit wordt naast meer overnachtingen ook veroorzaakt doordat er, als gevolg van aanscherping van de regelgeving, minder gebruik gemaakt kan worden van de forfaitaire regeling.

Toeristenbelasting	Begroting 2023	Wijzigingen	BERAP 2023-II	Rekening 2023	Verschil
Opbrengst toeristenbelasting	1.847.500	0	1.847.500	2.338.337	490.837

Forensenbelasting

Beleid

Omdat de forensenbelasting net als de toeristenbelasting verbonden is aan recreatieve activiteiten loopt de tariefaanpassing van de forensenbelasting gelijk op met een tariefaanpassing van de toeristenbelasting.

Opbrengst

In de begroting is een opbrengst geraamd van € 162.500. De werkelijke opbrengst bedraagt € 166.432. Een meeropbrengst dus van € 3.932.

Forensenbelasting	Begroting 2023	Wijzigingen	BERAP 2023-II	Rekening 2023	Verschil
Opbrengst forensenbelasting	162.500	0	162.500	166.432	3.932

Kostendekkendheid leges

Inleiding

Jaarlijks wordt in de begroting en jaarstukken inzicht gegeven in de kostendekkendheid van de leges. De kostendekkendheid leges wordt berekend volgens regelgeving en jurisprudentie. Dit houdt onder andere in dat uitgaven voor het opstellen van beleid en uitgaven voor bezwaar- en beroepsprocedures als gevolg van regelgeving niet mogen worden meegenomen. Bij omgevingsvergunningen mogen de kosten voor handhaving, toezicht en controle met uitzondering van de eerste controle en de kosten voor milieu en sloop (uitgezonderd monumenten) eveneens niet worden meegenomen. De kostendekkendheid van de leges is per titel en hoofdstuk beoordeeld.

Toerekening overhead

De overhead wordt toegerekend volgens een systematiek op basis van totale lasten of een systematiek op basis van totale uren. Voor de toerekening van de overhead aan de tarieven voor de belastingen wordt het (standaard)systeem gebruikt van de totale lasten. De uitkomst is een opslagpercentage van 13,79%. Omdat de leges uit de algemene legesverordening grotendeels een directe relatie hebben met de personeelslasten door de ambtelijke inzet is gekozen voor toerekening van de overhead op basis van een opslag van het uurtarief. Hiervoor zijn de totale overheadkosten gedeeld door het aantal productieve uren op de overige taakvelden. Het opslagtarief bedraagt € 47,11. De genoemde tarieven zijn conform de begroting 2023.

Titel I

Titel I betreft de algemene dienstverlening waaronder bijvoorbeeld de burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen vallen. Voor titel I geldt, dat de totale opbrengsten de totale kosten per titel niet mogen overschrijden. Een overschrijding (hogere opbrengst) van één of meerdere hoofdstukken in een titel is wel toegestaan voor zover dit wordt gecompenseerd door onderschrijdingen op andere hoofdstukken. In vaktaal heet dat kruissubsidiëring en dat is toegestaan.

In het algemeen valt op dat de kostendekkendheid van de leges burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en verstrekkingen BRP enkele procentpunten lager uitkomt dan begroot. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door hogere toegerekende loonkosten en hogere overheadkosten terwijl de opbrengsten lager zijn dan begroot. De hogere loonkosten worden veroorzaakt door veel externe, dus duurdere, inhuur van personeel. De verminderde opbrengsten worden vooral veroorzaakt lagere aantallen verstrekkingen.

	TITEL I	**Begroting 2023**			**Rekening 2023**		
Nr.	**Leges Algemene Dienstverlening**	**Totale Kosten**	**Totale Opbrengst**	**% Dekking**	**Totale Kosten**	**Totale Opbrengst**	**% Dekking**
1	Burgerlijke Stand	52.061	28.254	54%	53.818	23.021	43%
2	Reisdocumenten, ID	128.528	79.797	62%	150.438	57.700	38%
3	Rijbewijzen	169.359	97.879	58%	185.997	74.610	40%
4	Verstrekking BRP	105.795	11.408	11%	124.343	5.416	4%
5	Bestuursstukken	5.869	750	13%	6.055	746	12%
6	Overige Publiekszaken	23.328	7.184	31%	28.408	5.871	21%
7	Leegstandswet	5.208	1.694	33%	380	168	44%
8	Kansspelen	2.423	670	28%	2.744	600	22%
9	Verkeer en vervoer	34.492	10.972	32%	34.421	11.375	33%
10	Diversen	33.128	6.175	19%	32.874	5.648	17%
11	Aansluiting en riolering	590	590	100%	3.971	3.971	100%
	Totaal	**560.781**	**245.373**	**44%**	**623.449**	**189.126**	**30%**

Titel II
Titel II betreft de dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving (omgevingsvergunning). Vanaf 2014 is er een aparte legesverordening omgevingsvergunning. Ook binnen deze legesverordening omgevingsvergunning is kruissubsidiëring toegestaan. Om kleine bouwplannen haalbaar en betaalbaar te houden is er met name sprake van kruissubsidiëring tussen de grote en kleine bouwplannen. Het loslaten van deze kruissubsidiëring leidt tot onaanvaardbaar hoge tarieven voor de kleine bouwplannen.

De opbrengsten op de bouwleges vallen opnieuw fors hoger uit dan begroot. Gedurende het jaar is de begrote opbrengst al met € 235.000 naar boven bijgesteld. Evenals voorgaande jaren zorgen de 10 grootste projecten (waaronder een nieuwe sporthal) voor ruim 50% van de opbrengst. De kostendekkendheid is daarmee boven de 100% uitgekomen.

	TITEL II	Begroting 2023			Rekening 2023		
Nr.	Leges Fysieke leefomgeving	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking
1	Kosten taakveld(en)	380.016			526.933		
2	Inkomsten (excl. Heffingen)	0			0		
	Netto kosten	380.016			526.933		
4	Toe te rekenen overhead	226.458			226.458		
5	Toe te rekenen BTW	18.272			12.064		
6	Opbrengst heffingen		497.341			868.869	
	Totaal	**624.746**	**497.341**	**80%**	**765.455**	**868.869**	**114%**

Titel III
Titel III betreft de dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn. Hier is een overschrijding (opbrengst hoger dan kosten) per hoofdstuk niet toegestaan. De afname van de kostendekkendheid wordt veroorzaakt door hogere overheadkosten en een iets lagere opbrengst.

	Titel III	Begroting 2023			Rekening 2023		
Nr.	Leges Europese Dienstenrichtlijn	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking
1	Horeca	7.037	2.979	42%	7.569	2.850	38%
2	Organiseren evenementen	352	5	2%	378	6	2%
3	Prostitutiebedrijven	0	0		0	0	
	Totaal	**7.389**	**2.984**	40%	**7.947**	**2.856**	36%

Lijkbezorgingsrechten
De lagere kostendekkendheid wordt veroorzaakt door een lichte toename van de kosten van onderhoud en personeel terwijl de opbrengsten licht gedaald zijn.

		Begroting 2023			Rekening 2023		
Nr.	Leges Verordening Lijkbezorging	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking
1	Lijkbezorgingsrechten (incl. o'houd begr.plaats)	352.449	171.992	49%	364.243	166.694	46%
	Totaal	**352.449**	**171.992**		**364.243**	**166.694**	

Marktgelden
De lagere kostendekkendheid van de marktgelden wordt veroorzaakt door circa € 4.000 hogere toerekening van energiekosten.

		Begroting 2023			Rekening 2023		
Nr.	Leges Verordening Marktgelden	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking	Totale Kosten	Totale Opbrengst	% Dekking
1	Marktgelden	10.607	7.918	75%	14.704	7.054	48%
	Totaal	**10.607**	**7.918**		**14.704**	**7.054**	

Weerstandsvermogen en Risicomanagement

In deze paragraaf, waarin rekening is gehouden met de in het voorjaar 2024 vastgestelde nota Reserves en Voorzieningen, wordt over 2023 een beeld geschetst van de financiële positie van de gemeente. Het is niet eenvoudig om te bepalen hoe goed of slecht een gemeente er financieel voorstaat. Of een hoge schuld nadelig is voor de financiële positie hangt er bijvoorbeeld vanaf welke bezittingen er tegenover de schulden staan, en hoe hoog de opbrengsten zijn waarmee rente en aflossing kunnen worden betaald.
Kortom de financiële positie van een gemeente is niet in één kengetal uit te drukken, maar door naar een aantal belangrijke financiële kengetallen gezamenlijk te kijken kan er wel een uitspraak worden gedaan over de financiële positie van de gemeente.

Op basis van de uitkomsten van een aantal belangrijke financiële kengetallen kan, conform de begroting 2023, het volgende worden vastgesteld:

- De weerstandsratio is uitstekend
- De schuldpositie ligt in de veilige zone
- De vermogenspositie is voldoende
- De grondexploitatie ligt in de veilige zone
- De structurele begrotingsruimte is toereikend
- De belastingcapaciteit is hoog in vergelijking met andere gemeenten

Op basis van het bovenstaande is de conclusie dat er sprake is van een gezonde financiële positie. De belastingcapaciteit is echter wel hoog in vergelijking met andere gemeenten.

Weerstandsvermogen en risico's

In deze paragraaf worden twee soorten risico’s onderscheiden. Risico’s die voorzienbaar zijn en risico’s die niet zijn te voorzien. Voor de risico’s die te voorzien en dus te beheersen zijn worden bestemmingsreserves en voorzieningen gevormd. Voor de onvoorziene risico’s wordt gekeken naar het weerstandsvermogen. Bepaald wordt in hoeverre de gemeente in staat is de niet in de begroting geraamde risico’s te kunnen opvangen. Hiervoor wordt van de niet geraamde risico’s een inventarisatie gemaakt. Door het weerstandsvermogen af te zetten tegen de niet geraamde risico’s kan een oordeel worden gegeven over de omvang van het weerstandsvermogen.

De gemeente past de volgende maatregelen toe om het weerstandsvermogen minimaal in stand te houden en de risico’s te beperken:

- Incidentele meevallers aanwenden of reserveren voor verwachte kosten.
- Kort geld lenen in plaats van lang geld als wordt verwacht dat de rente op kapitaalmarkt (lange rente) hoger blijft dan op de geldmarkt (korte rente). Hierbij wordt wel rekening gehouden met de grenzen volgens de kasgeldlimiet.
- Geen eigen personeelskosten toerekenen aan projecten en investeringen.
- Het behoedzaam ramen van een (accres)verhoging van het gemeentefonds door in de meerjarenbegroting een lagere uitkering te ramen van 5 (accres)punten per jaar.
- Een sluitende begroting en zo mogelijk ook een sluitende meerjarenbegroting presenteren, ook in tijden van bezuinigingen.
- Het uitgangspunt hanteren om taken zo mogelijk binnen de door het Rijk beschikbaar gestelde budgetten uit te voeren.
- Het opnemen van budgetruimte in de begroting voor nieuw beleid.
- Het controleren en verbeteren van de meest kritische processen in de organisatie op basis van een controleplan.

Inventarisatie weerstandsvermogen

Onderstaand zijn in een tabel de onderdelen benoemd die tot het weerstandsvermogen mogen worden gerekend. Het onderscheid naar een structurele en een incidentele weerstandscapaciteit wordt niet meer gemaakt omdat er geen onderscheid meer bestaat tussen incidentele en structurele risico's.

Weerstandsvermogen	Begroting 1-1-2023	Rekening 31-12-2023
1. Weerstandsdeel Algemene Reserve (WAR)	12.215.849	12.769.131
2. Vrije Algemene Reserve (VAR)	4.194.085	7.404.807
3. Bufferreserve gronden	2.407.535	pm
4. Onbenutte belastingcapaciteit	0	0
Totaal weerstandscapaciteit	**18.817.469**	**20.173.938**

Toelichting weerstandscapaciteit

Uit de tabel blijkt, dat de weerstandscapaciteit volgens de jaarrekening per 31-12-2023 met circa € 1.356.000 is toegenomen ten opzichte van de begroting per 1-1-2023. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een toename van de WAR van afgerond € 553.000 en een toename van de VAR van afgerond € 3.211.000. Anderzijds wordt in de berekening van de weerstandscapaciteit, in overleg met de provincie, geen rekening meer gehouden met de bufferreserve gronden ad € 2.408.000 (stand begroting 1 januari 2023).

De WAR geeft het weerstandsdeel voor algemene financiële tegenvallers aan. Deze reserve is een algemene buffer en niet vrij aan te wenden. Het saldo van de WAR bedraagt per 31 december 2023 € 12,8 miljoen.

De VAR is ingesteld om eventuele rekeningtekorten op te vangen. Het minimum van de VAR wordt naar aanleiding van de Nota Reserves en Voorzieningen 2024 gesteld op 1% van de begroting.

Risico’s

Het volgende overzicht geeft de niet geraamde risico’s weer. Per onderdeel is een bedrag ingeschat voor het risico dat zich kan voordoen. Dit bedrag wordt vervolgens vermenigvuldigd met de kans dat het risico zich voordoet (zeer klein =10%, klein = 30%, gemiddeld = 50%). Als de kans groter is dan 50% wordt hiervoor een bedrag in de begroting geraamd.

Verder is er een uitsplitsing gemaakt in een incidenteel of structureel risico. Een risico wordt als incidenteel gezien als wordt ingeschat dat het risico zich maximaal 1 x per 4 jaar kan voordoen en als structureel als het risico vaker dan 1 x per 4 jaar wordt ingeschat.

Nr.	Omschrijving	Bedrag	Kans	Risicobedrag
1	Gronden bij de gemeente	3.400.000	50%	1.700.000
2	Vastgoed	2.000.000	50%	1.000.000
3	Decentralisaties/sociaal domein	200.000	50%	100.000
4	Gemeenschappelijke Regelingen	1.300.000	50%	650.000
5	Accres Gemeentefonds	1.500.000	10%	150.000
6	Grondexploitatie grondbedrijf	180.000	30%	54.000
7	Verlofstuwmeer	100.000	50%	50.000
8	Btw-compensatiefonds	200.000	50%	100.000
9	Leningen BBZ	150.000	50%	75.000
10	Verzekeringen	200.000	30%	60.000
11	Juridische procedures	200.000	50%	100.000
12	Garantieverplichtingen	250.000	10%	25.000
13	Rente	150.000	30%	45.000
14	Bodemsanering	100.000	30%	30.000
15	Planschade	100.000	30%	30.000
16	Cybercrime	3.500.000	10%	350.000
17	Arbeidsmarktproblematiek	500.000	50%	250.000
18	Inflatie > stelpost indexatie	2.000.000	50%	1.000.000
	Totaal	**16.030.000**		**5.769.000**

De risico’s zijn bij het samenstellen van de begroting 2024 geactualiseerd en wijken in de jaarrekening 2023 niet af.

De belangrijkste risicobedragen (> € 250.000) worden hierna toegelicht.

Gronden bij de gemeente (1)
Dit betreft de boekwaarde van de gronden die nog niet in productie zijn genomen (de Nog niet In Exploitatie Genomen Gronden (NIEGG)) en de overige gronden zoals cultuurgronden. De NIEGG zijn wel aangekocht met de bedoeling om deze te zijner tijd te ontwikkelen en in het Grondbedrijf op te nemen. Het grootste risico met betrekking tot deze gronden is dat één of meerdere plannen niet in productie kunnen worden genomen en dat de actuele boekwaarde moet worden verlaagd tot bijvoorbeeld de landbouwwaarde.

In het verleden is het risicobedrag berekend op basis van de restant boekwaarde van de nog niet in productie genomen gronden. Dit is een algemene methode. In deze begroting hebben we specifiek beoordeeld welke gronden niet tegen landbouwwaarde zijn gewaardeerd en waar de gemeente een risico loopt op afwaardering. Deze specifieke methode geeft beter inzicht in de risico's dan de algemene methode.

Het bedrag waarover we risico's lopen bedraagt € 3,4 miljoen. Dit betreft o.a. het Strijkijzer en de gronden voor dagrecreatie in Borger. Voor deze specifieke gronden maken we een visie Borger West en daarna zal blijken welke mogelijkheden en kansen, maar ook welke risico's er voor deze gronden zijn.

Het risico dat een plan niet in productie wordt genomen en moet worden afgewaardeerd wordt gezien als gemiddeld (= 50%) waardoor voor dit onderdeel, conform vorig jaar, een bedrag van € 1.700.000 als uiteindelijk risico wordt geraamd.

Vastgoed (2)
De gemeente bezit zowel maatschappelijk als strategisch vastgoed. Dit vastgoed kan soms ‘onder water’ staan wanneer de boekwaarde hoger is dan de marktwaarde. Op dit moment is de marktwaarde hoger dan de boekwaarde maar het risico bestaat dat in de toekomst op de boekwaarde van deze strategische gronden en panden moet worden afgeboekt als gevolg van een lagere marktwaarde. Op grond van de huidige situatie is niet tot afwaardering overgegaan en volstaat opname in de risicoparagraaf.
De boekwaarde van strategisch vastgoed gronden en panden bedraagt € 2 miljoen. Het risico op afwaardering is 50%, zodat het risico, conform vorig jaar, € 1 miljoen bedraagt.

Gemeenschappelijke Regelingen (4)
Met betrekking tot de Gemeenschappelijke Regelingen loopt de gemeente het risico dat hogere financiële tekorten achteraf door de deelnemende gemeenten moeten worden bijgepast. Dit risicobedrag wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van onze bijdrage aan de 7 belangrijkste Gemeenschappelijke Regelingen (VRD, GGD, RUD, Emco, Wedeka, Recreatieschap Drenthe en Publiek Vervoer).

Het risicobedrag wordt ingeschat op 25% (= € 1.300.000) van het totaalbedrag van afgerond € 5,2 miljoen dat in 2024 aan de 7 genoemde Gemeenschappelijke Regelingen als gemeentelijke bijdrage is verschuldigd. De kans dat het risico zich voordoet wordt ingeschat op 50% (= € 650.000).

Cybercrime (16)
Het risico van cybercrime betreft het risico dat criminelen ongeautoriseerd toegang krijgen tot de data van organisaties en systemen platleggen waardoor deze niet meer bij hun eigen gegevens kunnen. Om weer toegang tot de eigen gegevens te krijgen wordt er vervolgens "losgeld" geëist. Ervaringscijfers leren dat de schade van een dergelijke aanval kan oplopen tot circa € 140 per inwoner. De kans dat een dergelijke aanval zich voordoet wordt ingeschat op 10%.

Arbeidsmarktproblematiek (17)
Een nieuw onderkend risico betreft het risico van de arbeidsmarktproblematiek. In de huidige arbeidsmarkt wordt het steeds lastiger om bepaalde vacatures in te vullen. De vraag is groot terwijl het aanbod onder druk staat. Het risico bestaat dat onze dienstverlening door deze ontwikkeling in gevaar komt en we hogere kosten moeten maken voor werving en selectie of externe inhuur.

Inflatie (18)
Een tweede nieuw onderkend risico is het risico van loon- en prijsstijgingen welke de in de begroting opgenomen stelpost voor indexatie overschrijden. We hebben het risico globaal geraamd op 5% van het niet geïndexeerde deel van de begrote lasten.

Berekening weerstandsratio

Jaarlijks wordt de ratio berekend om uitdrukking te kunnen geven hoe de gemeente er financieel voorstaat. Hierbij wordt het weerstandsvermogen afgezet tegen de risico's. In onderstaande tabel zijn de scores hiervoor aangeduid.

Uitkomst Ratio	Aanduiding
groter dan 2,0	Uitstekend
tussen 1,4 en 2,0	Ruim voldoende
tussen 1,0 en 1,4	Voldoende
tussen 0,8 en 1,0	Matig
tussen 0,6 en 0,8	Onvoldoende
lager dan 0,6	Zeer Onvoldoende

In onderstaande tabel is de weerstandscapaciteit weergegeven in een absoluut bedrag en als ratio, in relatie tot de risico's.

Ratioberekening	Rekening 2021	Rekening 2022	Rekening 2023
Weerstandscapaciteit	16.047.414	16.409.934	20.173.938
Risico's	4.998.500	4.449.500	5.769.000
Weerstandsratio	**3,21**	**3,69**	**3,50**

Toelichting uitkomsten ratioberekening
Met ingang van het begrotingsjaar 2024 worden de risico's niet meer onderverdeeld naar incidentele en structurele risico's. Dit heeft gevolgen voor de berekening van het kengetal "Weerstandsratio". Het totaal van de in het kengetal opgenomen risico's is verhoogd omdat de incidentele en structurele risico's nu worden samengeteld. Dat betekent dat de berekende ratio lager wordt. Om de weerstandsratio toch te kunnen vergelijken met de jaarrekeningen 2021 en 2022 zijn de ratio's voor deze jaren herrekend. Dit heeft geen gevolgen voor de classificering, deze is nog steeds uitstekend.

De weerstandsratio is in de jaarrekening 2023 ten opzichte van de jaarrekening 2022 met 0,19 procentpunt afgenomen. Hoewel de weerstandscapaciteit is toegenomen zijn de risico's eveneens toegenomen. Geconstateerd wordt dat de ratio in alle jaren boven de 2 blijft en daarmee uitstekend is.

Verplichte kengetallen

Om een oordeel te geven over de financiële positie van de gemeente zijn naast de berekening van het weerstandsvermogen de volgende belangrijke financiële kengetallen berekend.

Financiële kengetallen.

- De weerstandsratio;
- De schuldquote;
- De solvabiliteitsratio (vermogenspositie);
- De grondexploitatie;
- De structurele exploitatieruimte;
- De belastingcapaciteit;

Verhouding kengetallen in relatie tot de financiële positie

De provincie heeft een indeling gemaakt met een normering van deze kengetallen. Deze provinciale signaleringswaarden zijn ingedeeld in categorie A, B en C waarbij A het minst risicovol is en categorie C het meest risicovol.

Normen	A	B	C
weerstandsratio	> 1,4	1,4 - 0,8	< 0,8
netto schuldquote	< 90	90 - 130	> 130
netto schuldquote gecorrigeerd	< 90	90 - 130	> 130
solvabiliteitsratio	> 50	20 - 50	< 20
grondexploitatie	< 20	20 -35	< 35
structurele exploitatieruimte	> 0	0	< 0
belastingcapaciteit	< 95	95 -105	> 105

Onderstaand zijn de uitkomsten vermeld van de voorgeschreven kengetallen. Het kengetal grondexploitatie is op 0% gesteld omdat de berekening door de negatieve boekwaarde van het grondbedrijf (de gerealiseerde opbrengsten zijn namelijk hoger dan de nog te verwachten kosten) eveneens negatief zou uitkomen.

Jaarverslag 2022	**Verloop van de kengetallen**			
Kengetallen	Verslag 2022	Begroting 2023	Verslag 2023	Cat.
weerstandsratio	3,69	4,23	3,50	A
netto schuldquote	22%	39%	20%	A
netto schuldquote gecorrigeerd	17%	34%	16%	A
solvabiliteitsratio	45%	32%	49%	B
grondexploitatie	0%	2%	0%	A
structurele exploitatieruimte	9%	3%	7%	A
belastingcapaciteit	126%	103%	114%	C

Toelichting kengetallen

De netto schuldquote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal van de baten.

De netto schuldquote gecorrigeerd wordt berekend als de netto schuldquote maar gecorrigeerd met het bedrag van de verstrekte leningen.

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft aan welk deel van de bezittingen van de gemeente (activa) gefinancierd worden met eigen vermogen (de reserves).

Het kengetal van de grondexploitatie geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale baten. De boekwaarde van de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie worden bij elkaar opgeteld en vervolgens uitgedrukt in verhouding tot de totale gemeentelijke baten.

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft aan welke reële structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te kunnen dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is.

De belastingcapaciteit wordt berekend door de totale woonlasten (ozb, afval en riolering) van een meerpersoonshuishouden in jaar T (2023) te vergelijken met het landelijk gemiddelde van jaar T-1 (2022).

Kapitaalgoederen

Algemeen

In deze paragraaf wordt het beleidskader over het onderhoud van kapitaalgoederen zoals onder andere wegen, groen, riolering en gebouwen gegeven. En daarnaast een dwarsdoorsnede van de begroting. Uitgaven voor onderhoud kapitaalgoederen komen immers op diverse beleidsvelden voor. Met het onderhoud van de kapitaalgoederen is een belangrijk deel van de begroting gemoeid. Een goed overzicht is daarom belangrijk om inzicht te krijgen in de financiële positie van de gemeente.

Vastgoed & Geld

In 2023 was een totaal bedrag van € 252.920 beschikbaar voor het uitvoeren van extra onderhoudsprojecten voor groen en gebouwen. Ieder jaar wordt het budget verhoogd met € 25.000 (60% voor groen en 40% voor gebouwen).
De volgende bedragen waren beschikbaar in 2023:

Omschrijving	**2023**
Groen	€ 146.320
Gebouwen	€ 106.600
Totaal	**€ 252.920**

In de subparagraaf wegen worden de uitgevoerde projecten aangegeven.
In de subparagraaf groen noemen we de projecten die zijn uitgevoerd met de beschikbare middelen voor groen. Het budget voor gebouwen is ingezet voor de uitvoering van het onderhoud op grond van de opgestelde meerjarenonderhoudsprogramma's (MJOP's) voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen.

Wegen

Het wegenonderhoud is onderverdeeld in klein onderhoud en groot onderhoud. Onder klein onderhoud wordt verstaan: het aanbrengen van slijtlagen, het dichten van kleine gaten en het aanpakken van voorkomende calamiteiten. De grootschalige onderhoudsprojecten vallen onder het groot onderhoud en staan op de meerjarenplanning. Deze meerjarenplanning geeft een technisch en financieel beeld van de onderhoudsprojecten voor de komende drie jaar.
In het voorjaar van 2022 is de meerjarenplanning opnieuw vastgesteld door het college en ter informatie aangeboden aan de raad. Daarnaast is een keuze gemaakt van de uit te voeren werken in 2023. In 2023 zijn de volgende wegenprojecten opgestart:

Financiën

Project	Begroot	Werkelijk	Status 31-12-2023
Verbetertraject voetpaden (gehele gemeente), fase 1	142.500	41.120	In uitvoering (1)
Zuiderdiep/Hoofdstraat (D. Mweg - Noorderstr) deelkrediet	100.000	89.972	In voorbereiding
Zuiderdiep Valthermond, verbeteren rode kruisingen	79.500	82.107	Afgerond
Zuiderdiep 2eMond, verbeteren rode kruisingen	54.500	37.603	Afgerond
Buinerweg (Dorpsstraat - komgrens Ees)	95.500	75.000	In voorbereiding
Fietspad Zuiderdiep (49e Laan - D. M'weg) Valthermond	273.500	269.980	Afgerond
fietspad 1e Exloermond (Exloerveen - inrit huisnr. 20)	220.500	263.761	Afgerond
A. Zefatweg (Melkweg - Odoornerweg) Valthe	71.000	88.193	Afgerond
Stroetendijk (N374 - 350 m t.n.v. Strengenweg) Borger	449.000	424.624	Afgerond (2)
Laan 1917 (Noorderdiep - Zuiderdiep) Valthermond	42.500	36.716	Afgerond
Musselweg (Kavelingen - komgrens) Valthermond	25.500	22.668	Afgerond
Vrijheidslaan (Zuiderdiep - Noorderdiep) Valthermond	132.500	132.470	Afgerond
Hoofdstraat Odoorn (zuidelijk komportaal)	21.000	22.444	Afgerond
Slenerweg (Slenerstroom - gemeentegrens) Klijndijk	263.000	214.221	Afgerond
Zuiderstraat (zuidelijke 2/3e weg - Hoofdstraat) Buinen	25.000	0	In voorbereiding
Totaal opgestarte projecten	**1.995.500**	**1.800.879**	

(1) Dit project wordt in 3 fasen uitgevoerd: 2023, 2024 en 2025
(2) Conform beleid investeren we circa € 400.000 per jaar in plattelandswegen.

Financiering wegenonderhoud
In 2022 werd de bouwsector geconfronteerd met grote prijsstijgingen als gevolg van onder andere de COVID-19 crisis en de situatie in de Oekraïne. De gemeente heeft haar budgetten voor wegenonderhoud voor 2023 eenmalig structureel verhoogd.
Op basis van kengetallen is jaarlijks circa € 2.400.000 nodig voor het onderhoud van de verhardingen. In de beheerbegroting is een structureel bedrag van € 2.447.701 beschikbaar (groot en klein onderhoud samen).
Bij projecten waar ook de riolering wordt verbeterd, wordt het budget van de wegaanpassing in het GRP ondergebracht. In 2023 hebben geen dergelijke combinatiewerken plaatsgevonden.

Speerpunt onderhoud 2023
1. Hoofdstraat/Zuiderdiep Nieuw-Buinen (Noorderstraat - Drentse Mondenweg).
De reconstructie behelst de vernieuwing van het totale wegprofiel (weg, voetpad, parkeerstrook en groen). Het plan is technisch voorbereid in samenspraak met de aanwonenden en belanghebbenden. Uitvoering zou in 2023 plaatsvinden.
In het voorjaar is het Integraal Huisvestigingsplan Onderwijs (IHP) vastgesteld. De twee scholen in Buinerveen/Nieuw Buinen West maken onderdeel uit van het IHP en komen als eerste aan bod voor nieuwbouw. In de reconstructieplannen zijn bij deze scholen verkeersmaatregelen opgenomen. Het college van B&W heeft – samen met Plaatselijk Belang Buinerveen/Nieuw-Buinen-West - besloten de reconstructie uit te stellen tot dat de locatie voor een nieuwe (gezamenlijke) school is vastgesteld. Daarna worden de verkeersmaatregelen in het reconstructieplan zo nodig aangepast. Wij gaan daarover weer met de aanwonenden in overleg. Uitvoering is hierdoor doorgeschoven naar 2024.

Openbare verlichting

Vervanging van de openbare verlichting vindt zo mogelijk plaats bij reconstructiewerkzaamheden aan de weg en is vastgelegd in het gemeentelijke verlichtingsplan. De financiering hiervan is geregeld in de exploitatiebegroting. Vanaf 2019 is structureel € 225.000 beschikbaar voor verbetering van de openbare verlichting. Het gaat om een kostendekkende financiering tot 2027. De volgende projecten zijn in 2022 opgepakt.

Project	Begroot	Werkelijk	Status 31-12-2023
Vrijheidslaan (Zuiderdiep - Noorderdiep) Valthermond	8.250	1.545	Afgerond
Vervangen PL binnen de bebouwde kommen	170.000	0	In uitvoering (1)
Dwarskade Nieuw Buinen	17.600	19.966	Afgerond (2)
Valtherweg - Exloerweg Exloo/Valthe	22.880	972	In uitvoering (2)
Totaal opgestarte projecten	**218.730**	**22.483**	

(1) Combinatie met het project verduurzaming van de openbare verlichtingsinstallatie (zie 2e tabel).
(2) Combinatie met uitvoering verkeersproject

Verduurzaming openbare verlichting

In 2019 is de gemeenteraad akkoord gegaan met de verduurzaming van de openbare verlichtingsinstallatie in de komende 6 jaar. Dit betekent het ombouwen van alle energie onzuinige (niet PL) verlichting naar LED. De volgende projecten zijn in 2023 opgepakt:

Project	Begroot	Werkelijk	Status 31-12-2023
Vervangen oude armaturen (265 st)	123.600	90.380	In uitvoering
Vervangen oude masten (230 stuks)	111.375	74.708	In uitvoering
Totaal opgestarte projecten	**234.975**	**165.088**	

Groen

Gemeentelijk bezit

tabel III.C.5 Gemeentelijk groen

Omschrijving	Eenheid	Aantal 2023
Bos en bosplantsoen	m2	2.763.423
Heesters, vaste planten en hagen§	m2	90.177
Gras, gazon en bermen	m2	5.346.945
Sportvelden (25*8500)	m2	212.500
Bermsloten en schouwsloten	m1	500.812
Vijvers en natuurvriendelijke oevers	m2	189.895
Volkstuinen	m2	21.103
In gebruik gegeven grond	m2	418.950
Laanbomen	st	42.353

opmerking:
- inclusief groen op sportparken, begraafplaatsen en rond scholen

Beleid
Het huidig vastgestelde groenbeleid bestaat uit de groenbeleidsvisie 'Onze groene ruimte', een groenvisie op hoofdlijnen, en de visie 'Groen moet je doen', een uitwerking van deze hoofdlijnen per groenbeleidsthema. In het beleidsstuk Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) zijn keuzes gemaakt omtrent onderhoudsniveau en financiën. Tijdens het besluitvormingsproces is structureel extra geld beschikbaar gesteld voor differentiatie van het onderhoudsniveau heesters en gazon binnen de bebouwde kom.
In 2023 is verder gewerkt aan de nieuwe groenvisie. In het tweede kwartaal van 2024 wordt de groenvisie aangeboden aan de gemeenteraad.
Eind 2023 is gestart met de uitvoering van een pilot voor het verplaatsen van roeken in Nieuw-Buinen. Het onderliggend roekenbeleid is zodanig opgesteld dat het, indien de pilot een succes is en middelen beschikbaar gesteld, toepasbaar is op andere overlastlocaties.

Beheer en onderhoud
Het dagelijks onderhoud van de openbare ruimte en het snoeien van bomen wordt grotendeels uitgevoerd door de buitendienst. Het grasmaaien binnen de bebouwde kom en een deel van de onkruidbeheersing wordt uitbesteed aan de sw-bedrijven Wedeka en Emco. In 2023 is het openbaar groen totaal vijf keer, door daartoe opgeleide medewerkers van de buitendienst, geschouwd en is geconcludeerd dat het overgrote deel van het beheer en onderhoud conform afspraak is uitgevoerd.

Achterstallig groenonderhoud en renovatie
De technische achterstanden in het groen (versleten groen) zijn in alle kernen in beeld gebracht en in 2023 is gestart met de vernieuwing van dit groen.

Data op orde blijft aandacht vragen
Continu wordt de data van de openbare ruimte gecontroleerd en bijgewerkt waardoor de kwaliteit van de data sterk is verbeterd. De gegevens zijn gekoppeld met de BGT (Basisregistratie Grootschalige Topografie) maar vraagt na elke mutatie in de buitenruimte bijwerking van de data. We werken met hulpprogrammatuur voor bomenbeheer en het bestrijden van de eikenprocessierups.

Financiën
De reguliere onderhoudsbudgetten voor groen waren in 2023 over het algemeen toereikend.
Voor groen zijn in 2023 diverse projecten opgestart:

Project	Krediet	Rekening	Status 31-12-2023
Buinerweg (Dorpsstraat- komgrens) Ees	€ 10.000	€ 510	In uitvoering
Hoofdstraat Odoorn (zuid komportaal)	€ 5.000	€ 430	In uitvoering
Valtherweg- Exloërweg (Exloo-Valthe)	€ 20.000	€ 1.996	In uitvoering
Trechterbeker Borger	€ 12.000	€ 679	In uitvoering
Daalkampen II Borger	€ 142.000	€ 0	In voorbereiding
Rotonde Melkweg Klijndijk	€ 15.000	€ 15.050	In uitvoering
Zuiderdiep Valthermond	€ 36.000	€ 838	Afgerond
Noorderdiep Brughuus Valthermond	€ 100.000	€ 0	In uitvoering
Begoniastraat (2/3 weg-Parklaan) Nieuw-Buinen	€ 90.000	€ 56.702	In uitvoering
Natuurpark Aukje Wolf Valthermond	€ 138.000	€ 75.710	In uitvoering
Totale kern Tweede Exloërmond	€ 58.000	€ 0	In uitvoering
Exloërkijl Zuid Tweede Exloërmond	€ 74.000	€ 555	In uitvoering
Totale kern Valthermond	€ 113.000	€ 0	In Uitvoering
Groen Zuiderdiep/ Hoofdstraat (deelproject) Nieuw-Buinen	€ 67.500	- € 28.485	In voorbereiding
Begraafplaats fase 2 verharding	€ 188.808	€ 102.729	Onderhanden
Begraafplaats fase 2 Urnenvoorzieningen	€ 61.613	€ 115	Onderhanden
Totaal	**€ 1.130.921**	**€ 226.829**	

Begraafplaatsen

Beleid
Voor de begraafplaatsen is in maart 2008 de visie begraafplaatsen Ruimte voor de laatste rustplaats vastgesteld. Dit beleid is nader uitgewerkt in een ruimtelijke Inrichtingsvisie begraafplaatsen Borger-Odoorn voor alle acht begraafplaatsen.

tabel III.C.6 Kengetallen

Omschrijving	Aantal 2020	Aantal 2021	Aantal 2022	Aantal 2023
Overledenen personen ingeschreven in Borger-Odoorn	278	285	323	294
Begraafplaatsen	8	8	8	8
Begrafenissen	52	56	69	63
Bijzettingen urnen	27	19	20	17
Asverstrooiingen				3

Beheer en onderhoud
Voor begraafplaatsen is het onderhoudsniveau voor groen vastgesteld op niveau A conform het CROW. Voor gebouwen op de begraafplaatsen is dit vastgesteld op conditieniveau 2 (goed niveau). Het beeld op de begraafplaatsen voldoet aan het vastgestelde kwaliteitsniveau.

Project ruimen graven
In 2022 is gestart met de verdere ruimingswerkzaamheden. Op de begraafplaatsen Odoorn, Valthe en Borger zijn in het najaar van 2023 in totaal 163 graven bovengronds geruimd. In Tweede Exloërmond is daarnaast, in samenwerking met de uitvaartvereniging, een monument geplaatst bij het verzamelgraf waarin de resten zijn herbegraven. In totaal bijna 1200 graven bovengronds en 130 graven ondergronds geruimd op alle begraafplaatsen. Het project is nu afgerond.

Project renoveren begraafplaatsen
In 2022 is gestart met het opknappen van de begraafplaatsen aansluitend op de ruimingswerkzaamheden. Bijvoorbeeld het groen, de bestrating, meubilair, hekwerken worden waar nodig opgeknapt of vernieuwd. De renovatiewerkzaamheden op de begraafplaatsen in Valthermond, Tweede Exloërmond, Valthe en Nieuw-Buinen zijn afgerond. In 2024 start de voorbereiding om de huidige urnennissen op een aantal begraafplaatsen te vervangen en een nieuwe urnengraventuin te ontwikkelen in Borger. Uitvoering staat gepland voor 2025-2027.

Financiën
Het totale budget voor begraven excl. de inkomsten uit grafrechten en de vergoedingen onderhoud graven bedroeg in 2023 € 335.080. Voor inhuur derden en leveranties is een bedrag opgenomen van € 72.760. De kosten van het project graven ruimen zijn iets hoger uitgevallen dan begroot, er zijn meer graven geruimd dan aanvankelijk is ingeschat.

Sportvelden

Beleidskader
In 2010 is de sport en beweegnota Sport zet in beweging vastgesteld. Hierin is op hoofdlijnen aangegeven welke kant we als gemeente uit willen met voetbal. In de beleidsnotitie Leefgebied en sport uit 2014 zijn kaders aangegeven hoe de gemeente omgaat met (met name de accommodaties van) voetbal en tennis. Beide nota’s zijn geëvalueerd met de verenigingen en in 2022 opnieuw door de gemeenteraad vastgesteld.

tabel III.C.7 Kengetallen

Omschrijving	Aantal
Sportparken	10
Wedstrijdvelden	16,5
Trainingsvelden	8,5

Beheer en onderhoud
In 2022 is een bestek voor alle (groot) onderhoudswerkzaamheden aan de sportvelden opgesteld en aanbesteed voor een periode van twee jaren met een mogelijkheid om drie maal met een jaar verlengen. Bouma Sport en Groen voert ook nu weer de onderhoudswerkzaamheden uit. Betere afspraken in het contract en wijzigingen in de organisatie bij Bouma hebben voor betere dienstverlening gezorgd.
De kwaliteitseis voor de sportvelden is dat zij moeten voldoen aan de KNVB-norm. De eigen dienst onderhoudt de singels en bomen op en rondom de sportvelden. De verenigingen zorgen zelf voor klein onderhoud, zoals het speelklaar maken van de velden, belijning aanbrengen, zwerfafval verwijderen, afvalbakken legen, overhangend groen terugsnoeien etc. Daarnaast wordt door een aantal verenigingen boventallige sportvelden die zij willen blijven gebruiken, zelf onderhouden. Deze boventallige velden zijn in 2014 uit het gemeentelijk onderhoud genomen. Alle sportvelden (bestek en boventallig) worden regelmatig gecontroleerd op de KNVB-norm. Een keer in de drie jaar wordt de kwaliteit bepaald door ISA-sport, waarbij de sportvelden worden beoordeeld op bodem, waterhuishouding, vlakheid en grasbestand. Hiervan wordt een

kwaliteitszorgrapportage per veld opgesteld, waarin een onderhouds- en bemestingsadvies per veld wordt gegeven.

Werkzaamheden 2023
Het voorjaar van 2023 was koud en vochtig tot in mei, waarbij de nacht temperaturen laag bleven, rond de vorstgrens. Dit had tot gevolg dat de grasmat niet groeide. Uiteraard werden de velden wel gebruikt waardoor de grasmat meer uitgespeeld werd en oneffenheden werden ervaren.
Vanaf mei tot en met juli/augustus was het droog. Door de droogte kon er geen diepere veldbewerking worden uitgevoerd. Het gevolg was dat er later in het jaar meer beluchting nodig is geweest.
Het najaar was daar en tegen weer nat. Hierdoor is het bezanden van de velden doorgeschoven naar begin 2024.
Door de extreme weersomstandigheden was het moeilijk om de velden in goede conditie te houden. Jaarlijks zien we dit terug, alleen ieder jaar is anders.

Financiën
Voor het uitbesteden van de onderhoudswerkzaamheden aan de sportvelden is een budget begroot van € 135.203. Daarnaast is er nog een budget begroot van € 9.226 voor de kosten van bemesting e.d. In het tweede kwartaal 2024 volgt nog een indexering van het onderhoud tweede kwartaal 2023 tot en met eerste kwartaal 2024. Deze (ingeschatte) indexeringskosten voor 2023 zijn reeds meegenomen in boekjaar 2023. Hierdoor is het budget overschreden.
De verwachting is dat ook de komende jaren de bedragen worden geïndexeerd.

In de Bestuursrapportage 2023 I is een bedrag van € 25.000 voor intensivering onderhoud voetbal kerncomplexen beschikbaar gesteld. Door de eerdere genoemde weersomstandigheden worden deze werkzaamheden uitgevoerd begin 2024. Het bedrag is gereserveerd voor 2024.

Speeltuinen

Beleidskader
In de nota speelruimtebeleid Ruimte voor jou zijn de hoofdlijnen bepaald voor het spelen en ontmoeten. Om uitvoering te kunnen geven aan de nota is het uitvoeringsplan Ruimte voor jou 2010-2017 opgesteld en vastgesteld in 2010.

tabel III.C.8 Kengetallen

Omschrijving	Aantal 2023
Speeltoestellen	358 incl. zwembaden
Locaties, beheer verenigingen	41 excl. zwembaden
Locaties, beheer gemeente	15 excl. zwembaden

Beheer en onderhoud
Nieuwe en bestaande buitenruimtes moeten voldoen aan het Warenwetbesluit Attractie en Speeltoestellen (WAS). Beheer en onderhoud wordt zoveel mogelijk door bewoners op eigen kracht uitgevoerd. Vanaf 2021 maakt men gebruik van een nieuw beheersysteem om de logboekregistraties in bij te houden. Daarnaast worden alle toestellen twee keer per jaar door een externe inspecteur beoordeeld. Het algehele beeld is dat de speeltuinen veilig zijn en er geen acuut gevaarlijke situaties aanwezig zijn. In 2023 waren 29 speeltuinverenigingen actief. Er is één speeltuinvereniging opgeheven, zodoende is de speeltuin in de Prins Berhardlaan te Nieuw-Buinen opgeruimd. De toestellen worden mogelijk hergebruikt in een andere speeltuin.

Onderhoud en renovatie
Bij speeltuinen is in beperkte mate achterstallig onderhoud geconstateerd. Dit leidt niet tot gevaarlijke situaties, maar behoeft wel de aandacht. Renovatie van toestellen en speeltuinvernieuwing wordt door de beheerders in overleg met de gemeente uitgevoerd. De gemeente stelt voor de vervanging van toestellen 75% subsidie beschikbaar. In diverse speeltuinen lopen nog initiatieven om de speeltuin (deels) te vernieuwen.

Financiën
Het totale budget voor speeltuinen bedraagt € 68.722. Dit budget is op dit moment voldoende om de toestellen goed te onderhouden en veiligheid te garanderen. Er moeten de komende jaren veel toestellen vervangen worden gezien de leeftijd. Vooralsnog is het onduidelijk of deze vervangingspiek is op te vangen binnen de huidige budgetten. Er was vanuit het uitvoeringsplan jaarlijks € 20.000 beschikbaar gesteld voor nieuwe initiatieven. Dit budget is er vanaf 2016 niet meer. Dit betekent dat er geen financiële ruimte is voor nieuwe speellocaties behalve in uitbreidingsplannen. Daarvoor is budget in de exploitatieopzet meegenomen. Voor het onderhoud van nieuwe speellocaties is geen structureel budget gereserveerd.

Riolering
RIOLERING

Beleidskader
Goede riolering, voor de inzameling en het transport van (afval)water, is nodig voor de bescherming van de volksgezondheid, het milieu en het beperken van wateroverlast. In het Gemeentelijke RioleringsPlan (GRP) staat hoe de gemeente met deze zorgplichten omgaat.
Het GRP 2023-2029 is eind 2022 vastgesteld door de raad.

Functiegericht beheer
In 2020 is de omschakeling naar het functiegericht beheer opgestart.
Bij functiegericht beheer wordt naar de functie van de riolering gekeken en naar de gevolgen van het falen van de riolering. Afhankelijk van de classificatie van de functie van de riolering worden er constructieve eisen gesteld aan de riolering. Per 2022 is het functiegericht beheer volledig geïmplementeerd.

Onderhoudsniveau
Riolering wordt 30 jaar na aanleg voor het eerst middels een video-inspectie geïnspecteerd. Vervolgens wordt de inspectie om de 10 jaar herhaald. De inspecties worden gecombineerd met het reinigen van de riolering. Op basis van de inspectie wordt het onderhouds- en vervangingsprogramma opgezet.

Het klein onderhoud bestaat uit het oplossen van doorstekende inlaten, het frezen van ingegroeide wortels en het repareren van kleine scheuren en lekken. Het groot onderhoud bestaat uit vervangingswerkzaamheden of relining van bestaande leidingen. Deze projecten vindt u terug op de meerjarenplanning REAL. Bij rioolvervanging gaat de voorkeur uit naar een gecombineerde aanpak met de bovengrondse inrichting.

Beheer en onderhoud
Kolken reiniging en onderhoud gemalen wordt door BORG uitgevoerd. Kleine riool reparaties en vervanging worden door BORG uitgevoerd. De grotere onderhouds- en vervangingswerkzaamheden worden door derden uitgevoerd. Reiniging en inspectie van riolering vindt plaats door derden via een meerjarig onderhoudscontract.

Klimaatadaptatie
Het deel van klimaatadaptatie dat vanuit de zorgplichten bij de taken voor riolering en water hoort, is meegenomen in het GRP. Het vakgebied riolering en water is nauw betrokken bij het onderdeel wateroverlast.

Drinkwater
Vanuit discipline Riolering zijn we extra alert op lekkende riolen in drinkwatergebieden. De riolen in deze gebieden inspecteren we vaker en we grijpen sneller in.

Kengetallen
In onderstaande tabel zijn verschillende eenheden die betrekking hebben op riolering opgenomen.

Omschrijving	Eenheid	Aantal
Vrijverval riolering	km	288
Drukriool (vrijverval)	km	23
Persriolering	km	110
Rioolgemalen	st	47
Minigemalen (buitengebied)	st	443
Poldergemalen	st	4
Bergbezinkbassin	st	1
Overstorten gemengde stelsel	st	44
Huisaansluitingen (cf. rioolheffing)	st	12.770
Straatkolken	st	11.125
Iba's	st	90
Infiltratievoorzieningen	st	700

Financiën
Het onderhoud en de vervanging van het riool, inclusief afkoppelen, is kostendekkend gemaakt via het GRP. De financiële paragraaf die bij het GRP hoort, gaat uit van een jaarlijkse stijging van de rioolheffing van 0,75%.

Reserves en voorzieningen riolering
Voor de opvang van pieken in het toekomstig onderhoud wordt een voorziening opgebouwd. De stortingen hierin zijn opgenomen in het GRP. De stand van de voorziening per 31-12-2023 bedraagt € 1.298.594. Hiervan is € 75.214 geoormerkt voor lopende investeringen.
In de loop van de jaren is ook een reserve opgebouwd. Deze wordt volledig gevoed door efficiëncy voordelen in de kosten en door hogere baten. De stand van de reserve per 31-12-2023 bedraagt € 435.030.

Gebouwen

Tabel 12. Kengetallen gebouwen

Kern	Aantal eind 2023
Gemeentelijk vastgoed	5
Maatschappelijk vastgoed	4
Binnensport	6
Buitensport	9
Zwembaden	0
Onderwijs	3
Strategisch vastgoed	8
Diversen	10
Totaal aantal objecten	45

Beleidskader
In 2023 zijn keuzes gemaakt ten aanzien van het planmatig onderhoud. Leidraad hierbij waren het IHP Onderwijs (scholen en gymzalen), de beoogde privatisering van enkele buitensport accommodaties, sloop van sporthal "de Koel" en de beoogde revitalisatie en verduurzaming van het gemeentehuis. Het budget was ontoereikend om alles uit te voeren. Met het oog op bovengenoemde processen en projecten zijn sommige werkzaamheden uitgesteld. De gemeente Emmen heeft mede geadviseerd in de keuzes van het planmatig onderhoud. De veiligheid, bedrijfsvoering en technische levensduur zijn primair richtinggevend geweest bij het maken van deze keuzes.
In 2023 is de samenwerking met Emmen verder geprofessionaliseerd en geformaliseerd. De budgetten in 2023 voor correctief en preventief onderhoud zijn in lijn met de uitgaven van de afgelopen jaren.

Onderhoudsniveau
In 2023 is de stijging van de bouwkosten iets afgevlakt. Het beschikbare budget was ontoereikend om alle gebouwen op het minimale niveau 3 te onderhouden. In de begroting 2023 was het budget hiervoor reeds met 15% verhoogd. Daarnaast is de verwachting dat met het vernieuwen, afstoten en de sloop/nieuwbouw van enkele gebouwen, de onderhoudskosten op termijn zullen dalen. Hierdoor zal het onderhoudsbudget de komende jaren beter passend zijn. Met name correctief onderhoud zal lager uitvallen.
De kosten voor planmatig onderhoud zullen voorlopig nog hoger uitvallen om de inhaalslag die nodig is te kunnen maken.

Financiën
Voor het onderhoud van vastgoed was in het jaar 2023 € 823.500,- inclusief ambtelijke inzet van de gemeente Emmen beschikbaar. Voor tekeningenbeheer is wederom een bedrag van € 40.000 gereserveerd wat is meegenomen naar 2024.

Water

5.1 Bruggen

Spoedherstel 2 verkeersbruggen
Bij een tweetal verkeersbruggen is groot onderhoud aanbesteed. Het betreft de Scholtenbrug in Odoornerveen en de brug over het kanaal Buinen - Schoonoord in de Eeserstraat in Borger. Bij deze laatste brug is sprake van matige tot ernstige betonschade
In november heeft de gecombineerde aanbesteding plaatsgevonden. Uitvoering vindt plaats in het voorjaar van 2024.

Beheer en onderhoud
Dit jaar zijn verschillende slechte dekplanken en leuningen vervangen en is bestrating hersteld. Bij de brug over het kanaal Buinen-Schoonoord in Westdorp zijn de contragewichten verwijderd.
Een fietsbrug in het Buinerhornsebos in Nieuw Buinen is grotendeels vervangen.

Meerjarenbeleid bruggen
In het kader van IBOR is eind 2022 een meerjarenbeleid bruggen ontwikkeld. Daarvoor zijn alle bruggen onderworpen aan een 0-meting. Op basis van deze meting heeft een constructieve beoordeling plaatsgevonden en is het toekomstig onderhoud omgezet in een financiële meerjarenplanning voor de komende 5 jaar. Het omvat een jaarlijks bedrag voor klein- en groot onderhoud. Denk hierbij aan vervangen van brughoofden, brugdekken, bekleding, houten damwanden, remmingswerken en schilderwerk. Vervanging van bruggen is hierin niet meegenomen.
Het concept beleidsplan is in 2023 intern afgestemd en wordt in het tweede kwartaal van 2024 voorgelegd aan het college.

Financiering meerjarenplanning
Op dit moment is er vanuit de begroting een bedrag beschikbaar van € 70.539,-. Op basis van de meerjarenplanning moet dit voor de komende 5 jaar worden opgehoogd. Dit bedrag is terug te vinden op het MJIP. Zolang dit bedrag nog niet ter beschikking komt wordt zo goed mogelijk onderhoud gepleegd met de beschikbare middelen.

Duikers en watergangen

Beheer en onderhoud
Het onderhoud aan watergangen en duikers wordt uitgevoerd door de buitendienst.

Beleid
De watergangen worden onderverdeeld in bermsloten en schouwsloten. Op de belangrijkste waterafvoerende sloten heeft het waterschap een schouwplicht opgelegd. Jaarlijks, voor 15 november, dienen deze watergangen te zijn onderhouden.

Financiën
De kosten voor het onderhoud aan watergangen en duikers worden gedekt vanuit GRP.

Financiering

Algemeen

Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten en investeringen wordt uitgegaan van integrale financiering. Dat wil zeggen dat voortdurend wordt gekeken naar de totale financieringsbehoefte van de gemeente. De financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door vooral de beschikbare interne financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) te gebruiken om het renteresultaat optimaal te maken. Bij de huidige verwachtingen over de renteontwikkeling wordt ook met kort geld gefinancierd, omdat de rente hiervan nog steeds uitzonderlijk laag is. Financiering voor een periode van langer dan een jaar wordt alleen aangetrokken voor de uitoefening van de publieke taak. De termijn wordt daarbij bepaald door te kijken naar de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende looptijden van de leningen.

De investeringen in vaste activa en de beschikbare financieringsmiddelen op lange termijn staan in het volgende overzicht.

Financieringspositie	saldo per 01-01-2023	mutaties in 2023	saldo per 31-12-2023
Vaste activa	65.015.861	4.962.681	69.978.542
Totaal vaste activa	**65.015.861**	**4.962.681**	**69.978.542**
Reserves	37.961.247	7.242.929	45.204.176
Voorzieningen	4.520.597	138.588	4.659.185
Langlopende leningen o/g	25.922.266	3.828.507-	22.093.759
Totaal vaste passiva	**68.404.110**	**3.553.010**	**71.957.120**
Financieringspositie	**3.388.249**	**1.409.671-**	**1.978.578**

De financieringspositie is in 2023 afgenomen met een bedrag van € 1.409.671.
Dit resulteert in een financieringsoverschot van € 1.978.578 per 31 december 2023.

Financieringspositie (overschot) 01 januari 2023	**€ 3.388.249**
De financieringspositie in het verslagjaar is gedaald door:	
- Een toename van de vaste activa met een bedrag van	€ - 4.962.681
- Een afname van de langlopende leningen met een bedrag van	€ - 3.828.507
De financieringspositie in het verslagjaar is gestegen door:	
- Een toename van de reserves met een bedrag van (incl. resultaat)	€ 7.242.930
- Een toename van de voorzieningen met een bedrag van	€ 138.587
Financieringspositie (overschot) 31 december 2023	**€ 1.978.578**

In het volgende overzicht wordt het verloop van de financieringspositie nader weergegeven.

Omschrijving	Besteding middelen	Herkomst middelen
Immateriële vaste activa, netto investeringen	209.207	
Immateriële vaste activa, afschrijvingen		-
Materiële vaste activa, netto investeringen	7.516.625	
Materiële vaste activa, afschrijvingen		2.911.452
Financiële vaste activa, netto investeringen	197.235	
Financiële vaste activa, aflossingen		48.934
Mutatie vaste activa	**7.923.067**	**2.960.386**
Algemene reserve, toename		853.282
Algemene reserve, afname	300.000	
Bestemmingsreserves, toename		16.794.928
Bestemmingsreserves, afname	11.488.612	
Rekeningresultaat 2023		1.383.332
Mutatie eigen vermogen	**11.788.612**	**19.031.542**
Voorzieningen, toename		459.822
Voorzieningen, afname	321.235	
Waarborgsommen o/g, opname		271
Langlopende geldleningen o/g, aflossingen	3.828.780	
Mutatie vreemd vermogen	**4.150.015**	**460.093**
Totaal	**23.861.694**	**22.452.021**
Saldo: besteding minus herkomst	**1.409.673-**	

Renterisico

Renterisico korte schuld

Een belangrijk uitgangspunt van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) is het vermijden van grote schommelingen in de rentelasten van openbare lichamen. Schommelingen in de rente van kortlopende schulden hebben een directe invloed op de rentelasten. Met de kasgeldlimiet stelt de wet een grens aan de financiering met kortlopende geldleningen. De kasgeldlimiet is vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal en bedraagt voor 2023 afgerond
€ 6,6 miljoen.
Het financieringsoverschot van de vaste activa eind 2023 bedraagt zoals eerder genoemd € 1.978.578.

Renterisico vast schuld / Renterisiconorm

Het renterisico op de vaste schuld gaat over het renterisico dat wordt gelopen over geldleningen die zijn afgesloten voor een looptijd van minimaal een jaar of langer. Dit rente risico moet voldoen aan de renterisiconorm die hiervoor wettelijk is voorgeschreven.
Deze renterisiconorm houdt in dat niet meer dan 20% van het begrotingstotaal voor herfinanciering en/of een renteherziening in aanmerking mag komen. Voor onze gemeente betekent dit voor het jaar 2023 een bedrag van € 16.004.877. Dit is namelijk 20% van het begrotingstotaal van de begroting 2023 van € 80.024.383.

Schematisch kan onze ruimte onder de risiconorm als volgt worden berekend:

Berekening Renterisiconorm vaste schuld	**Bedrag**
Renterisico op onze vaste schuld	
1. Netto renteherziening op vaste schuld	0
2. Betaalde aflossingen	3.828.780
3. Renterisico op onze vaste schuld (1+2)	**3.828.780**
Renterisiconorm	
4a. Begrotingstotaal 2023	80.024.383
4b Het hiervoor vastgesteld percentage	20%
4. Renterisiconorm (4a * 4b)	16.004.877
Toets Renterisiconorm	
5a Ruimte onder renterisiconorm (4-3)	**12.176.097**

Uit de tabel blijkt, dat in 2023 geen sprake is van een overschrijding van de renterisiconorm.
Geconcludeerd kan worden dat er voldoende ruimte in 2023 aanwezig is om binnen de renterisiconorm de investeringen te kunnen financieren met langlopende leningen.

Bedrijfsvoering

Deze paragraaf beschrijft hoe we invulling geven aan de bedrijfsvoering van onze organisatie. Een goede bedrijfsvoering is een basisvoorwaarde om de organisatiedoelstellingen te behalen. In de thema's is beschreven 'Wat we willen bereiken' en 'Wat we daarvoor gaan doen'. In deze paragraaf geven wij aan 'Hoe' we de dingen doen, vanuit welke filosofie we dat doen en welke instrumenten wij hiervoor inzetten.

Beleidsvoornemens bedrijfsvoering

- Het Koersdocument Organisatieontwikkeling 'Naar een Open Huis op een stevig fundament' blijft voor ons richtinggevend. Wél is deze geactualiseerd in "de swingende tent". Hiermee geeft de organisatie vorm aan de organisatie ontwikkeling. Doel van die ontwikkeling is de organisatie klaar te hebben voor de toekomst. Door verder te professionaliseren en te flexibiliseren.
- Hybride werken wordt 'het nieuwe normaal'. Zowel vanuit dat gegeven als vanuit de visie in het Koersdocument (Open Huis) blijft de aanpak van onze huisvesting een speerpunt.
- We willen het 'ontmoeten' versterken, zowel binnen onze organisatie (medewerkers, managers, bestuur) als met inwoners.

Personeel

- Diverse ontwikkelingen blijven een stevig beroep doen op de flexibiliteit van onze medewerkers. De maatschappelijke ontwikkelingen die op gemeenten af komen zijn groot en onvoorspelbaarder dan ooit. Dat vraagt meebewegen, snel schakelen en expertise opbouwen op nieuwe gebieden. Van medewerkers wordt erg veel gevraagd.
- In 2023 heeft corona slechts beperkt invloed gehad op de manier waarop wij ons werk doen. Maar hybride werken blijft de meest geëigende werkwijze: thuiswerken waar dat het beste past en elkaar ontmoeten en samenwerken op kantoor waar dat nodig/wenselijk is.
- Medewerkers maken gebruik van de BOCE-academie. Online opleidingsmogelijkheden blijven ook na corona ingezet worden.
- De arbeidsmarkt blijft complex; er is sprake van zorgelijke schaarste. We moeten daarom veel extra inzet plegen op het aantrekken van goede medewerkers.
- Het inzetten van traineeships is een goede manier om frisse blikken en extra slagkracht in onze organisatie te brengen. Tegelijkertijd is het een goede wervingsmethode om jongeren aan onze organisatie te binden en te laten instromen in reguliere functies.

Informatievoorziening

- De digitale agenda 2024 is voor ons de leidraad voor onze uitvoeringsagenda.
- Om de kwaliteit van onze digitale dienstverlening te verbeteren gaan we er voor zorgen dat onze gegevens juist en actueel zijn.
- De informatievoorziening voldoet aan actuele eisen op het gebied van informatieveiligheid en privacy.
- We werken samen met onze BOCE partners en richten ons op innovatie.

Organisatieontwikkeling

Missie:
Onze missie is "Samen Ontspannen Durven"

- Wij zijn Cittaslow;
- Wij zijn voor onze inwoners, ondernemers en organisaties een betrouwbare overheid;
- Wij zijn een flexibele organisatie die zich aanpast bij de veranderende eisen van de Participatiesamenleving;
- Wij staan voor Samen Ontspannen Durven!

Wij werken vanuit een informele organisatie met korte lijnen, waardoor we een grote slagkracht hebben. Er is ruimte om te experimenteren en een grote mate van eigen verantwoordelijkheid. Onze missie Samen Ontspannen Durven is de basis van wie we zijn en wat we doen. De drie woorden hebben elk een eigen betekenis, maar versterken elkaar in de verbinding:
- Samen: we klaren de klus met elkaar en met onze inwoners, voelen ons onderdeel van het geheel en werken samen aan gemeenschappelijke doelen.
- Ontspannen: we werken in een ontspannen en prettige sfeer met een fit lichaam en een opgeruimde geest.
- Durven: we weten wat we kunnen en nodig hebben in ons werk en durven daarvoor te staan, ook in relatie tot de dienstverlening aan onze inwoners.

Visie
We zijn een betrouwbare partner in onze veranderende rol in de samenleving.

Betrouwbare overheid

- We zijn open, professioneel, consequent en bereikbaar, en komen onze afspraken na;
- Wij ondersteunen het bestuur bij het ontwikkelen en realiseren van haar visie;
- Wij staan voor een onafhankelijk, integer advies en een professionele uitvoering.

Veranderende rol overheid

- We zijn in dialoog met onze inwoners, ondernemers en organisaties en staan open voor ideeën en suggesties en stemmen onze dienstverlening af op de vraag uit de samenleving;
- Wij willen gezien worden als onderdeel van een netwerk van actoren. Wij treden verbindend op, faciliteren het proces en kunnen de uitvoering waar mogelijk overlaten aan partners.

Kernwaarde

- Wij hanteren de Cittaslow-principes, de menselijke maat, sociale cohesie, ambachtelijkheid, kleinschaligheid en verstandig gebruik van technologie, als leidraad.

Organisatie-ontwikkeling: Swingende Tent, Koersdocument en 'Kiezen voor de Toekomst'
De horizon van het Koersdocument (geschreven in 2018) was het jaar 2023. Dit jaar is gebleken dat veel ideeën en plannen uit het Koersdocument zijn gerealiseerd. Maar niet alles. Dat was ook niet het plan in 2018. Het Koersdocument zou vooral richting geven aan de ontwikkelingen in onze organisatie.
Inmiddels is gebleken dat het Koersdocument nog steeds actueel is. Én dat er in de loop der jaren iets andere accenten nodig zijn. Die zijn vastgelegd in de visie voor de Swingende Tent. Sleutelwoord is 'wendbaarheid', zodat onze organisatie klaar is voor steeds meer complexe opgaven die op ons af komen. In 2023 is de noodzaak hiervoor nog weer eens gebleken. Opgaven als vluchtelingencrisis; wooncrisis; noodopvang en duurzaamheid hebben veel van onze organisatie gevraagd.

Via de 5 actielijnen van de Swingende Tent hebben we ook in 2023 gewerkt aan het vergroten van die gewenste wendbaarheid. Enkele acties die daaraan hebben bijgedragen:

- we hebben een vervolg op de nulmeting werkgelukscan uitgevoerd. Conclusie is dat het werkgeluk is gestegen in onze organisatie! Dus de uitgevoerde acties hebben rendement gehad;
- we hebben ons strategisch vermogen versterkt door een tweede vaste projectleider aan te stellen en een beleidsteam Duurzaamheid in te richten.

Huisvesting en ontmoeting
Nadat in september 2022 een huisvestingsplan in de raad is besproken, zijn vervolgens stappen gezet om te komen tot een vernieuwd gemeentehuis, waarbij we onze voorbeeldrol op het gebied van duurzaamheid pakken én gelijktijdig invulling geven aan een goede moderne huisvesting voor onze werknemers. De belangrijkste stappen die in 2023 zijn genomen, zijn:

- keuze architect;
- organisatie en raad meenemen in de te maken keuzes (door projectgroep, klankbordgroep medewerkers en klankbordgroep raad);
- plan voor inrichting van het gebouw, inclusief (uitwerking) werkplekconcept, vernieuwde raadzaal en verplaatsing werkcafé (naast de raadzaal).

Van belang hierbij zijn de principes 'Huis van de gemeenschap' en 'ontmoeten en verbinden'.

Arbeidsmarkt
De schaarste op de arbeidsmarkt blijft ook in Borger-Odoorn voelbaar. We zetten diverse oplossingen in om zo veel mogelijk de goede medewerkers aan ons te binden. We hebben in 2023 een ervaren recruiter in dienst genomen en hebben gewerkt aan onze arbeidsmarktcommunicatie. Begin 2024 wordt het nieuwe werkgeversmerk gelanceerd. Ook in 2023 is weer een groep van 4 trainees ingestroomd. Van de groep uit 2022 is één trainee in 2023 ingestroomd in een vaste functie bij ons.
Het onderzoek naar een gezamenlijk trainee-programma in BOCE-verband (of breder) heeft langer tijd nodig en wordt in 2024 voortgezet.

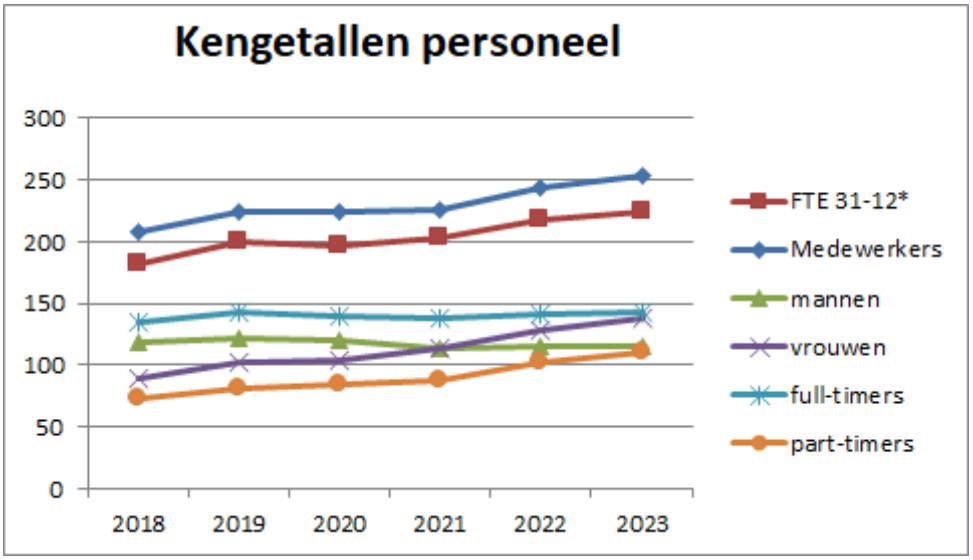
Personeel

Wij willen kwalitatief goed toegerust personeel, een goede werkomgeving, goed werkgeverschap en een prettige werksfeer. Dit gold altijd al, maar des te meer nu diverse ontwikkelingen een stevig beroep blijven doen op de flexibiliteit en inzet van veel van onze medewerkers. Door (en na) corona is de manier waarop we ons werk uitvoeren ingrijpend veranderd. Ook de steeds complexere opgaven (zoals opvang vluchtelingen, wooncrisis) hebben een groot beroep op (de wendbaarheid van) onze organisatie en een deel van onze medewerkers gedaan. Dat vraagt veel van onze medewerkers.
Waar de aard van de werkzaamheden het toestaat, bieden wij medewerkers de mogelijkheid en de faciliteiten om thuis of op locatie te werken. Daarmee kunnen zij zelf kiezen waar ze het meest effectief hun werk kunnen doen.

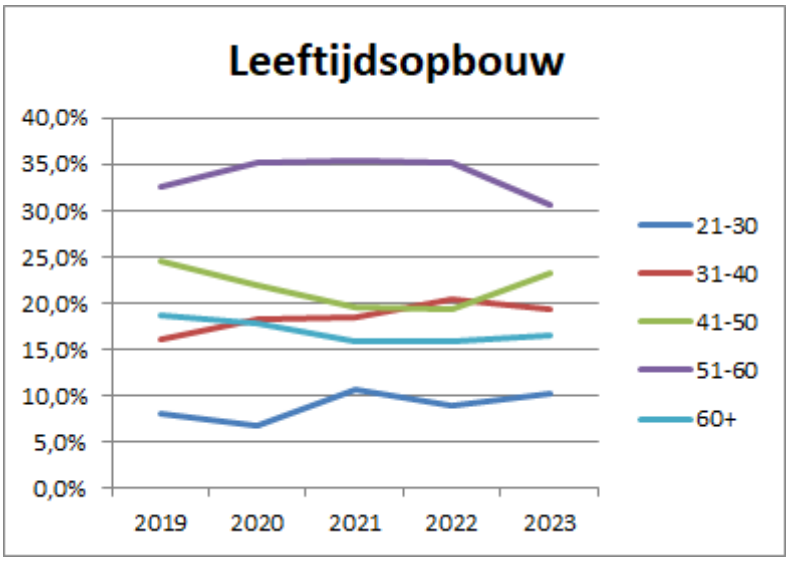
Opleiding, vorming en training
Ons opleidingsbudget bedraagt ongeveer 2% van de totale loonsom. Samen met onze BOCE partners hebben we de zogenaamde BOCE-academie opgericht. Dit is de verzamelnaam voor initiatieven gericht op leren en ontwikkelen binnen de gemeentelijke organisaties Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen. Een aanbod aan scholing en bijeenkomsten helpt medewerkers zich te ontwikkelen en persoonlijk leiderschap te tonen. Op die manier kunnen zij een betekenisvolle bijdrage leveren aan de veranderende samenleving. Na corona is het aandeel digitale trainingen, opleidingen en masterclasses fors toegenomen. Het aanbod in 2023 was gevarieerd, waarbij online en fysieke opleidingen elkaar afwisselen.

Voor de implementatie van de Omgevingswet is in de eerste helft van 2023, naast een uitgebreid aanbod via de BOCE-academie, een incompany opleidingsprogramma uitgevoerd voor alle direct betrokkenen.

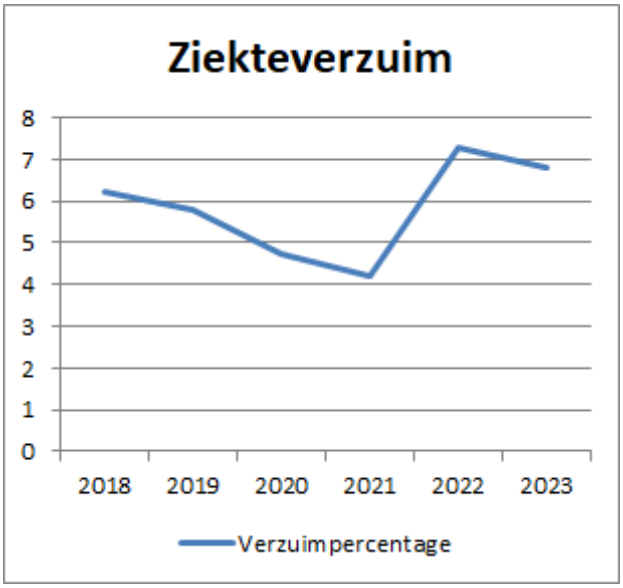
Personeelsontwikkelingen in beeld
Hieronder enkele grafieken waarbij we de ontwikkelingen ten aanzien van onze vaste formatie in beeld brengen:

Na jarenlange afname van de vaste formatie zien we vanaf 2018 weer een toename van ons personeelsbestand. In de beginperiode was dit vooral het gevolg van het structureel op orde brengen van de formatie in het sociaal domein. In 2020 en 2021 leidde de uitwerking van het plan "Kiezen voor de Toekomst" tot een formatietoename. In 2022 hebben we onder andere uitbreiding gehad bij Openbare orde en veiligheid en hebben we zelf programmamanagers en projectleiders in dienst genomen. In 2023 is er een lichte toename van het aantal fte's t.o.v. 2022. Er zijn onder andere een Recruiter en een Online specialist in vaste dienst genomen.
Het aantal vrouwen ten opzichte van het aantal mannen dat in dienst is, is verder toegenomen. Ook het aantal parttimers is gestegen.

In bovenstaand grafiek is nog steeds een verjonging zichtbaar, vooral in de jongste groep (21-30 jaar). Dit is onder andere het gevolg van het ingezette trainee programma.

In 2023 is het verzuimpercentage iets lager dan in 2022 maar nog steeds hoger dan de jaren daarvoor. Een deel daarvan is verklaarbaar door enkele (niet werk-gerelateerde) langdurig verzuimsituaties.
Desondanks blijft het voorkomen van verzuim en het terugdringen van bestaand verzuim ook een speerpunt. In 2023 is een aantal specifieke activiteiten ondernomen om hieraan te werken. Er zijn trainingen geweest voor 'regie op verzuim/inzetbaarheid'; er is input opgehaald voor ons vitaliteitsbeleid en een nieuwe meting voor de werkgelukscan. Er worden workshops of trainingen aangeboden voor verzuim-gerelateerde onderwerpen als 'omgaan met stress'; 'stoppen met roken' of 'mindfulness'. Daarnaast is er extra aandacht besteed aan financiële problematiek van medewerkers, door het aanbieden van tips en informatie en waar nodig, coaching.

Beleidsindicatoren
In onderstaand overzicht zijn de beleidsindicatoren die betrekking hebben op personele ontwikkelingen weergegeven.

Beleidsindicatoren	Begroot 2023	Rekening 2023
FTE 31-12	214,53	224,53
Formatie per 1.000 inwoners	8,35	8,63
Bezetting per 1.000 inwoners	7,77	9,76
Apparaatskosten per inwoner	794,35	849,97
Externe inhuur in percentage loonsom	3,34	19,37

Met name de apparaatskosten per inwoner en de externe inhuur uitgedrukt in een percentage van de totale loonsom vielen hoger uit dan waar in de begroting 2023 vanuit is gegaan. Dit komt doordat er in 2023 weer meer is uitgegeven aan externe inhuur dan begroot. Dit heeft verschillende oorzaken:
1. Ook in 2023 zijn voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen en andere ontheemden door de projectorganisatie veel werkzaamheden verricht. Dit had tot gevolg dat er veel externe inhuur heeft plaatsgevonden. De kosten voor de inhuur zijn gedekt uit de middelen die we van het Rijk voor de uitvoering hebben ontvangen. Deze middelen waren nog niet opgenomen in de begroting 2023 en zijn gedurende het jaar toegevoegd aan de loonsom.
2. Er was nog steeds een hoog ziekteverzuim. Dit heeft geleid tot meer vervanging. Veelal zijn de kosten gedekt uit werkbudgetten en het bedrijfsvoeringsbudget.

3. Voor diverse grote programma's en projecten zoals de Omgevingswet en Wonen heeft meer inhuur plaatsgevonden dan begroot. De dekking voor deze medewerkers komt voort uit de projectgelden die hiervoor zijn gereserveerd en uit niet ingevulde vacature ruimte.

Inkoop

In 2023 is er een geactualiseerd inkoopbeleid waarin de volgende speerpunten naar voren komen:

- Het inzetten van duurzaamheidscriteria bij aanbestedingen. Hierbij wordt in ieder geval het ambitieniveau significant gehanteerd. Dit ambitieniveau heeft als doel het aanmoedigen van duurzame producten, diensten en werken om significante duurzaamheidswinst te maken.
- Daar waar mogelijk gebruik te maken van onze lokale leveranciers. Dit zijn leveranciers binnen de gemeentegrenzen.
- Het verminderen van de administratieve lasten voor gemeente en leveranciers door het verminderen van het aantal facturen en meer gebruik te maken van e-facturen.
- De drempel bedragen voor aanbestedingen worden geconformeerd aan de Gids Proportionaliteit.

Informatisering & automatisering

Onze strategie en de ontwikkelingen op gebied van informatisering en automatisering hebben we vastgelegd in onze Informatisering Meerjarig Ontwikkelplan (IMOP). We hebben de automatisering uitbesteed bij de gemeente Emmen en bij informatisering kiezen we waar mogelijk voor standaardisatie en samenwerking met andere gemeenten.

Informatisering

Onze leidraad voor de inzet op het gebied van informatisering en digitalisering is gebaseerd op de "digitale agenda 2024" die door de VNG is opgesteld. Hierin wordt een beeld geschetst waar de informatiesamenleving naar toe gaat en staan de belangrijkste ontwikkelingen logisch weergegeven. De drie pijlers uit deze agenda zijn:

1. Mogelijk maken (de basis op orde zoals; digitale infrastructuur, transparantie en informatieveiligheid);
2. Kansen benutten (gebruik van data in beleidsdomeinen);
3. Duiden en reflecteren (van waarden en innovatie in de informatiesamenleving).

Dit is voor ons de leidraad om onze uitvoeringsagenda vorm te geven.
Wij spelen in op deze ontwikkelingen. We gaan voor een kwalitatief goede digitale dienstverlening. De informatievoorziening moet hierbij voldoen aan actuele eisen op het gebied van informatieveiligheid en privacy en we willen samenwerken en innoveren. Maar ook onze medewerkers moeten in staat zijn in deze ontwikkelingen mee te gaan. Om onze doelstellingen te behalen is een gerichte aanpak nodig. Dit doen we o.a. door samen te werken in BOCE- en Dimpactverband.

Landelijke transformatie "Common Ground"

Informatie en uitwisseling van informatie zijn essentiële onderdelen van de overheid. De manier waarop de (lokale) overheid dit tot op heden in haar ICT systemen heeft gebouwd is te complex geworden en niet langer houdbaar. De gegevensuitwisseling verloopt traag en is bovendien nog eens kostbaar en fout- en privacygevoelig. De toeslagenaffaire heeft laten zien waar het o.a. goed fout kan gaan bij de huidige ICT systemen van de overheid. Vandaar dat er landelijk een nieuwe informatiekundige visie is gemaakt waaraan gemeenten zich collectief hebben verbonden; "Common Ground".

Met "Common Ground" gaan we af van ingewikkelde koppelingen tussen grote ICT systemen en het veelvuldig kopiëren van gegevens.
In plaats daarvan komt er een landelijk basislandschap, waar met behulp van kleine stukjes generieke software (API's) alle openbare gegevensbronnen bevraagd kunnen

gaan worden die nodig zijn voor de processen. Dit moet de overheid in staat stellen om de dienstverlening en bedrijfsvoering aanzienlijk te verbeteren en op een moderne en flexibele manier in te spelen op maatschappelijke opgaven.

Bij deze transformatie (die een flink aantal jaren zal duren) zullen nieuwe en oude toepassingen naast elkaar komen te staan, wat de complexiteit groter zal maken en een grotere aanslag op de beheercapaciteit zal hebben.

Digitale dienstverlening
Binnen de vereniging Dimpact wordt gewerkt aan de vernieuwing van het centrale dienstverleningsportaal /zaaksysteem op basis van de principes van Common Ground. We trekken hier als BOCE gemeenten zoveel mogelijk samen in op.
Gebleken is dat we als Borger-Odoorn nog behoorlijk moeten bijtrekken om een goede rol binnen de vereniging te pakken, maar ook om ons voor te bereiden op de veranderingen. Uiterlijk in 2026 zullen we de nieuwe toepassing in gebruik moeten hebben genomen. Het uiteindelijke doel hierbij is het optimaliseren van de digitale dienstverlening en het vereenvoudigen van de werkprocessen.
Los van deze grote ontwikkeling blijven we continue werken aan het verbeteren van onze digitale dienstverlening. In 2023 hebben we het volgende gerealiseerd;

- Voor het eerst zijn de belastingaanslagen aangeboden op MijnOverheid Berichtenbox; de reacties hierop zijn zeer positief.
- het aantal digitale diensten via de Website is fors uitgebreid.
- Er is hard gewerkt om de Website klantvriendelijker en digitaal toegankelijk te krijgen, zodat deze nog beter voldoet aan inclusieve dienstverlening
- De processen en systemen zijn aangepast om vanaf 1-1-2024 te kunnen voldoen aan de eisen van de "Omgevingswet".

Informatieveiligheid & privacy
Informatieveiligheid
De gemeente is een informatie-intensieve organisatie met een primaire focus op de dienstverlening. Deze organisatiekenmerken vragen om een betrouwbare en veilige informatievoorziening. De medewerkers van de gemeente moeten kunnen beschikken over betrouwbare informatie om de klanten optimaal te kunnen helpen en adviseren. Bovendien moeten burgers en bedrijven er op kunnen vertrouwen dat hun gegevens in goede handen zijn bij de gemeente.
Het doel van informatieveiligheid is het behoud van:

- beschikbaarheid / continuïteit (voorkomen van uitval van systemen);
- integriteit / betrouwbaarheid (gegevens zijn juist, actueel en volledig);
- vertrouwelijkheid / exclusiviteit (onbevoegden kunnen geen kennis nemen van gegevens die niet voor hen bestemd zijn);
- controleerbaarheid en beheersbaarheid van risico's.

Vanaf 1 januari 2020 is de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) van toepassing. Deze baseline geldt voor de gehele overheid en legt meer de nadruk op risicomanagement gebaseerd op het principe "pas toe of leg uit".

Op basis van een uitgevoerde informatieveiligheidsanalyse en het informatieveiligheidsbeleid is in 2023 een informatieveiligheidsplan opgesteld om op diverse gebieden onze informatieveiligheid te vergroten. De maatregelen die we treffen zijn gericht op:

- de (beveiligings)organisatie;
- beheer van bedrijfsmiddelen;
- leveranciersrelaties;
- bedrijfscontinuïteit;
- bewustwording;
- naleving.

De belangrijkste aandachtsgebieden zijn bewustwording van het personeel op het gebied van informatieveiligheid en privacy, het beleggen van eigenaarschap op de juiste posities en zorgen voor bedrijfscontinuïteit bij een crisis.

Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA)
De gemeente moet zich elk jaar verantwoorden over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Sinds 2017 wordt gebruik gemaakt van een nieuwe audit methodiek, de ENSIA.
Op basis van een zelfevaluatie wordt een beeld gegeven over de stand van zaken van de diverse beveiligingsmaatregelen en wordt gelijktijdig verslag gedaan aan de stelselhouders van de Basisregistratie Personen, De paspoortregeling, Suwinet en DigiD, BAG, BGT en BRO; de zogenaamde verticale verantwoording.
Het netwerk- en systeembeheer dat de gemeente Emmen voor Borger-Odoorn verzorgt, wordt ook in deze audit betrokken.
De resultaten van de ENSIA-audit over 2023 zijn medio april 2024 gepresenteerd. Het algemene beeld uit de evaluatie is dat er ook in 2023 verbeteringen gerealiseerd zijn ten opzichte van 2022. De aandachtspunten van de ENSIA worden meegenomen in de verder implementatie van de BIO waaraan de komende jaren verder zal worden gewerkt.

Privacy en AVG
In 2023 heeft de gemeente acties ingezet om het bewustzijn aangaande correct gebruik van persoonsgegevens onder verantwoordelijkheid van de organisatie. Gedurende dit jaar zijn er acht beveiligingsincidenten vastgesteld. Van deze incidenten is er één als datalek is gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en zijn de betrokken personen geïnformeerd.
Op basis van de audit Wet politiegegevens (Wpg) is een verbeterplan opgesteld. Dit als doel om in 2024 als gemeente te voldoen aan alle vereisten van de Wpg.
De organisatie is eind 2023 structureel versterkt met een Privacy Officer. In 2023 zijn er met diverse leveranciers nadere afspraken gemaakt omtrent passend gebruik en bescherming van persoonsgegevens.

WOO
Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden, waarbij de Woo de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) heeft vervangen. Nieuw in de Woo is dat het bestuursorgaan jaarlijks in de begroting aandacht moet besteden aan beleidsvoornemens inzake de uitvoering van de Woo.
In de begroting van het jaar 2023 schreven wij dat de eerste vier informatiecategorieën actief openbaar gemaakt zouden moeten worden. In totaal gaat het om 17 informatiecategorieën die actief openbaar gemaakt moet worden. In de begroting is via de incidentele lupsum geld beschikbaar gesteld voor projectgroep Woo. Dit projectgroep houdt zich bezig met de verschillende informatiecategorieën en hoe deze geïmplementeerd kan worden binnen de reguliere werkzaamheden.
Het ambitieniveau van het projectteam is niveau medium net als in de begroting is geschreven betekent dit, wanneer iets eerder gerealiseerd kan worden dan de wet voorschrijft dat dit ook eerder zullen implementeren. De projectgroep gaat in 2024 verder met het uitwerken van de werkprocessen, het publicatieplatform, de Woo-index.

Frauderisico & integriteit
Frauderisico
Het is van belang dat periodiek het risico op fraudes onderwerp van gesprek is in het college en het managementteam. Een gemeente heeft namelijk altijd te maken met frauderisico’s, die deels wel en ook deels niet voorkomen kunnen worden. Door de frauderisico’s te analyseren kunnen we weloverwogen een keuze maken of en in welke mate we bepaalde risico’s willen accepteren. Periodiek wordt een frauderisicoanalyse opgesteld, voor het laatst in 2022. Uit deze risicoanalyse blijkt dat de meeste risico's qua waarschijnlijkheid of qua impact niet hoger scoren dan gemiddeld. Het onbevoegd

toegang krijgen tot informatie als gevolg van cybercrime (hacks, phishing of ransomware) blijft echter een hoog risico, zelfs rekening houdend met de getroffen beheersmaatregelen en controles. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement is daarom met dit risico rekening gehouden.

Integriteit
Integriteit is voor de gemeente heel belangrijk. Ambtenaren hebben een voorbeeldrol en moeten zich altijd integer gedragen. De gemeente Borger-Odoorn heeft hiervoor een gedragscode in het personeelshandboek opgenomen. Hier worden de waarden, normen en gedragsregels van de gemeente beschreven.

Ambtenaren zijn op grond van artikel 7 Ambtenarenwet 2017 verplicht om de eed of de belofte af te leggen. Enkele malen per jaar wordt een integriteitsbijeenkomst voor alle nieuwe medewerkers georganiseerd waarin aandacht wordt besteed aan het onderwerp integriteit. Hier leggen de nieuwe medewerkers mondeling de eed of belofte af. Daarnaast bestaat er een procedure voor het melden van een integriteitsschending en kan men in uitzonderlijke gevallen terecht bij het Huis voor Klokkenluiders. En voor ongewenst gedrag bij de Landelijke Klachtencommissie Ongewenst Gedrag voor de Decentrale Overheid (LKOG).

Continuïteitsbeoordeling
Het doel van dit hoofdstuk is inzicht geven in de verwachting met betrekking tot de continuïteit voor de komende jaren. In 2023 heeft de raad de meerjarenbegroting 2024-2028 vastgesteld. Deze meerjarenbegroting staat niet op zichzelf, maar vormt een onderdeel van de begroting 2024. Zowel in de begroting 2024 als in de jaarstukken 2023 worden in de paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement de belangrijkste risico’s en onzekerheden beschreven. Daarnaast geeft de meerjarenbegroting inzicht in de ontwikkeling van het resultaat, het weerstandsvermogen en de overige kengetallen. Geconcludeerd kan worden dat er op basis van voornoemde informatie geen sprake is van een continuïteitsrisico.

Toelichting rechtmatigheidsverantwoording
Vanaf het boekjaar 2023 geeft het college een verklaring over de rechtmatigheid af. In die verklaring geeft het college aan of de gemeente Borger-Odoorn in overeenstemming met wet- en regelgeving heeft gehandeld. Om deze verklaring af te kunnen geven moet worden getoetst aan de verantwoordingscriteria. In totaal zijn dat negen criteria, zes daarvan zien toe op getrouwheid en worden door de accountant gecontroleerd. De andere drie criteria zijn onderdeel van de rechtmatigheidsverantwoording. Dit betreffen het begrotingscriterium, het voorwaardencriterium en het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium.

Toetsing op deze criteria houdt respectievelijk in dat:
- wordt vastgesteld of binnen de vastgestelde begroting wordt gehandeld;
- gelden worden besteed of ontvangen op basis van geldende wet- en regelgeving;
- voldoende maatregelen zijn getroffen om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen.

Verantwoordingsgrens

In de raadsvergadering van 23 december 2021 zijn de kaders voor de rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld. De verantwoordingsgrens is vastgesteld op 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves. Daarnaast is een rapporteringsgrens vastgesteld van € 100.000. Dat houdt in dat de raad geïnformeerd wordt over fouten en onduidelijkheden die boven deze grens liggen.

Rechtmatigheidsverantwoording	Percentage	Grondslag*)	Verantwoordingsgrens
Fouten	3%	€ 109.259.812	€ 3.277.794
Onduidelijkheden	3%	€ 109.259.812	€ 3.277.794

*) De grondslag is op basis van de jaarrekening 2023.

Voorwaardencriterium

Met betrekking tot het voorwaardencriterium zijn twee posten als onrechtmatig gekwalificeerd. Dit betreft:

-niet Europees aanbestede diverse automatiseringsdiensten	€ 381.433
-niet Europees aanbestede woondiensten	€ 171.033
Totale rechtmatigheidsfout	€ 552.466

Om dergelijke fouten in de toekomst te voorkomen zijn inmiddels maatregelen getroffen. Zo is met betrekking tot de automatiseringsdiensten een vooraankondiging gepubliceerd zodat, bij het uitblijven van reacties, deze onrechtmatigheid voor de komende 2 jaren is opgeheven. Deze periode gaat in medio 2024. In het andere geval zal een Europese aanbestedingsprocedure moeten worden opgestart.

Bij de woondiensten is er op basis van een te lage inschatting van de kosten vooraf een onrechtmatigheid ontstaan. Om dit voor de toekomst op te heffen is de opdracht gewijzigd van een inkoop dienst naar inhuur van personeel via de op basis van een Europese aanbesteding ingehuurde personeelsdienst.

Begrotingscriterium

De kadernota rechtmatigheid 2023 en de interpretatie daarvan door de commissie BBV, is strenger dan voorgaande jaren. Ook overschrijdingen die wel passen binnen het door de raad vastgestelde beleid, maar die formeel niet zijn vastgelegd in een begrotingswijziging worden als onrechtmatig aangemerkt. De weging is strenger, ondanks dat de wetgever meermaals heeft aangegeven met de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording geen inhoudelijke wijziging te beogen. In de afgelopen periode is het vraagstuk hoe diep en nauwkeurig onderschrijdingen en overschrijdingen moeten worden geanalyseerd om mogelijke onrechtmatigheden te ontdekken besproken. Vastgesteld is dat er sprake is van een ingroeiperiode.

Uit het onderzoek naar de rechtmatigheid blijkt dat er formeel niet altijd binnen de vastgestelde begroting is gehandeld. Met betrekking tot het begrotingscriterium is voor € 8.993.005 aan onrechtmatigheden vastgesteld. Dit bedrag bestaat voor een groot deel uit ongeautoriseerde mutaties van reserves. Een voorbeeld is de werkwijze ten aanzien van de post ‘nog uit te voeren werken’. De begroting is op dit onderdeel aangepast mede om een goede verschillenanalyse te kunnen maken tussen begroting en werkelijkheid. De verschillen die ontstaan, zijn niet formeel vastgelegd in een begrotingswijziging. Ondanks het volgen van een bestendige gedragslijn is hier toch sprake van een begrotingsonrechtmatigheid. Andere posten betreffen de optelsom van alle overschrijdingen op de lasten per thema en investeringskredieten. Voor de overschrijdingen bestaan acceptabele verklaringen voor een bedrag van € 6,3 miljoen.

Deze verklaringen betreffen bijvoorbeeld open einde regelingen of overschrijdingen waar direct aan gerelateerde baten zijn te koppelen. Verder wordt het restant overschrijdingen ad € 2,7 miljoen verklaard in de toelichting op de baten en lasten en zijn ze conform bestaand beleid.

Daarnaast is met betrekking tot het begrotingscriterium één post als onduidelijk gekwalificeerd, welke groter is dan de verantwoordings- of rapporteringsgrens. Dit betreft:

-op basis van besluitvorming uit 2021 wordt in 2023 een bedrag uit extra opbrengsten leges gereserveerd voor nog te maken kosten in 2024	€ 127.500
	======

In 2024 is een nieuwe Nota Reserves en Voorzieningen opgesteld en aangenomen op basis waarvan de onrechtmatigheid van de mutatie in de reserves wordt opgeheven.

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium

Met betrekking tot het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium zijn er geen fouten of onduidelijkheden geconstateerd.

Verbonden partijen

Een aantal gemeentelijke taken is uitbesteed aan een verbonden partij. Er is sprake van een verbonden partij als de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft in de verbonden partij.

Financieel belang	Wanneer de gemeente middelen beschikbaar heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie, of wanneer financiële tekorten bij de organisatie kunnen worden verhaald bij de gemeente.
Bestuurlijk belang	Zeggenschap, via vertegenwoordiging in het bestuur of via stemrecht.

Verbonden partijen verdelen we onder in gemeenschappelijke regelingen, vennootschappen en coöperaties, stichtingen en verenigingen en overige verbonden partijen.

Verbonden partij	Omschrijving
Gemeenschappelijke regeling	Een openbaar lichaam (overheid) die als samenwerkingsverband tussen meerdere overheden op grond van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen is opgericht.
Vennootschap en coöperatie	Vaak privaatrechtelijke organisaties waar de gemeente een bepaald belang in heeft. Bij een vennootschap kan ook sprake zijn van het bezit van aandelen en het uitkeren van dividend.
Stichtingen en verenigingen	Stichtingen en verenigingen worden opgericht met een bepaald doel. Ze mogen winst maken, maar de winst moet worden ingezet voor het doel dat wordt nagestreefd.
Overige verbonden partijen	Overige partijen waarin de gemeente wel een financieel en bestuurlijk belang heeft, maar waarbij geen sprake is van één van de andere rechtsvormen.

In algemene zin wordt opgemerkt dat de leden van het algemeen bestuur en andersoortige commissies van de verbonden partijen bij de benoeming van het nieuwe college opnieuw worden benoemd.

Gemeenschappelijke regelingen

Hieronder worden de Gemeenschappelijke Regelingen (GR'en) weergegeven. Bij de GR’en gebruiken we kleurtjes. Deze geven een indicatie van het financieel risico. De volgorde van de GR'en bepalen we aan de hand van het risico. GR'en met een hoog risico noemen we als eerste.

Hoog risico
Gemiddeld risico
Laag risico

Wedeka bedrijven				
Locatie	Stadskanaal			
Doelstelling	Uitvoeren WSW voor mensen met een arbeidshandicap of een grote afstand tot de arbeidsmarkt.			
Beleidsontwikkeling	Het inzetten op een succesvolle transformatie naar een leerwerkbedrijf.			
Bestuurlijk belang	Wethouder J.B. Jansen is lid van het dagelijks bestuur en samen met wethouder A.T.J. van Tongeren lid van het Algemeen bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 443.326	€ 655.121	€ 632.000	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 4.467.000	€ 7.790.000	€ 2.600.000	€ 2.300.000
	Financieel resultaat 2023			
	Saldo voor gemeentelijke bijdragen: € - 1.532.000 Na (extra) gemeentelijke bijdragen: € 5.374.000.			
Financiële risico's	Wedeka heeft in 2023 een goed financieel resultaat behaald. Toch is de begroting niet sluitend en heeft de huidige inflatie, met daarbij de CAO-verhoging, een behoorlijke impact op de begroting.			
Beoordeling risico	Het financiële risico blijft hoog, omdat Wedeka met het huidige beleid van het Rijk een tekort blijft houden in haar begroting.			

Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD)				
Locatie	Assen			
Doelstelling	De RUD Drenthe is ingericht voor taken op het gebied van toezicht en handhaving van de milieuvoorschriften.			
Beleidsontwikkeling	Momenteel ligt de focus op de implementatie van de Omgevingswet.			
Bestuurlijk belang	Wethouder J.B. Jansen is lid Algemeen Bestuur. Wethouder R.J.J. Hartsuiker is plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 800.363	€ 976.018	€ 1.170.502	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 155.468	€ 660.140	€ 5.787.000	€ 5.091.000
	Financieel resultaat 2023			
	€ 348.682			
Financiële risico's	De deelnemersbijdrage van de RUD is lastig te begroten, omdat door de nieuwe financieringssystematiek in werkelijkheid een naheffing plaatsvindt. Ook in 2023 is dit het geval geweest.			
Beoordeling risico	Het risico beoordelen we als hoog. De deelnemersbijdrage loopt in de komende jaren verder op.			

Emco Groep				
Locatie	Emmen			
Doelstelling	Uitvoeren WSW voor mensen met een arbeidshandicap of een grote afstand tot de arbeidsmarkt.			
Beleidsontwikkeling	Er wordt samengewerkt met Menso BV om een gezamenlijk banenplan te ontwikkelen en arbeidsmatige dagbesteding op te zetten.			
Bestuurlijk belang	Wethouder J.B. Jansen is lid van het dagelijks bestuur en samen met wethouder A.T.J. van Tongeren lid van het Algemeen bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 53.000	€ 162.373	€ 172.000	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 0	€ 0	€ 15.674.000	€ 15.532.000
	Financieel resultaat 2023			
	Saldo voor gemeentelijke bijdragen: € - 1.766.000 Na (extra) gemeentelijke bijdragen: € 0			
Financiële risico's	De laatste jaren laat Emco een financieel stabiel beeld zien, maar de tekorten moeten nog steeds door de deelnemende gemeenten worden aangevuld.			
Beoordeling risico	Het financieel risico beoordelen we als gemiddeld. De tekorten moeten worden aangevuld door de deelnemende gemeenten, maar het meerjarentekort neemt af.			

Veiligheidsregio Drenthe (VRD)				
Locatie	Assen			
Doelstelling	Vergroten van de (fysieke) veiligheid van de inwoners en bezoekers van Drenthe.			
Beleidsontwikkeling	Na een tijd van corona richt de VRD zich op doorontwikkeling van de Drentse crisisorganisatie en het flexibeler inrichten van de bedrijfsvoering. Ook de oorlog in Oekraïne vraagt momenteel veel van de VRD.			
Bestuurlijk belang	Burgemeester J. Seton is lid van het Algemeen Bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 1.468.520	€ 1.594.009	€ 1.707.940	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 2.426.696	€ 2.453.174	€ 26.716.265	€ 26.326.032
	Financieel resultaat 2023			
	€ 729.000			
Financiële risico's	In 2023 is de inzet van de VRD relatief beperkt geweest. Daarnaast heeft het rijk een extra financiële impuls gegeven waarmee de organisatie verder is geprofessionaliseerd.			
Beoordeling risico	De VRD heeft een gemiddeld risico. Het weerstandsvermogen blijft beperkt en de exploitatiebijdrage van Borger-Odoorn is relatief hoog in vergelijking met andere GR'en. Dat komt doordat brandweerzorg een relatief kapitaalintensief karakter heeft.			

GGD Drenthe				
Locatie	Assen			
Doelstelling	De GGD Drenthe bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid en de sociale veiligheid van de inwoners van de twaalf Drentse gemeenten.			
Beleidsontwikkeling	Na corona zal een uitgebreide evaluatie van de werkzaamheden gedurende de crisisperiode plaatsvinden. Ook dient de GGD weer te herstellen en te normaliseren.			
Bestuurlijk belang	Wethouder A.T.J. van Tongeren is lid Algemeen Bestuur. Wethouder J.B. Jansen is plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 1.174.202	€ 1.061.546	€ 1.408.513	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 3.801.000	€ 3.931.000	€ 7.230.000	€ 8.085.000
	Financieel resultaat 2023			
	€ 1.951.000			
Financiële risico’s	Door het integreren van Veilig Thuis Drenthe (VTD) in de begroting neemt de kwetsbaarheid van deze taak af. De kosten van VTD zijn in 2023 opnieuw met ruim 10 procent toegenomen.			
Beoordeling risico	De GGD heeft momenteel een laag risico, omdat de GGD voldoende reserves heeft om de risico's op te vangen.			

Publiek Vervoer Groningen Drenthe				
Locatie	Assen			
Doelstelling	Het creëren van een betaalbaar, duurzaam en toekomstbestendig vervoersnetwerk in Groningen en Drenthe.			
Beleidsontwikkeling	Doorontwikkeling van het vervoerssysteem en het opnieuw aanbesteden van vervoersovereenkomsten.			
Bestuurlijk belang	Wethouder J.B. Jansen is vertegenwoordiger van de gemeente.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 16.947	€ 19.506	€ 21.482	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 430.000	€ 353.000	€ 228.000	€ 82.000
	Financieel resultaat 2023			
	€ 53.000			
Financiële risico’s	Er zijn geen noemenswaardige financiële risico's.			
Beoordeling risico	Er is een laag financieel risico, omdat de gemeentelijke bijdrage beperkt is in vergelijking met de andere GR'en.			

Recreatieschap Drenthe				
Locatie	Dwingeloo			
Doelstelling	Het ondersteunen, ontwikkelen en uitvoeren van activiteiten ter ondersteuning van de toeristische sector met oog voor de omgeving.			
Beleidsontwikkeling	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van recreatie en toerisme.			
Bestuurlijk belang	Wethouder R.J.J. Hartsuiker is lid Algemeen Bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 108.291	€ 111.485	€ 123.576	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	€ 1.169.872	€ 1.607.032	€ 1.293.278	€ 879.033
	Financieel resultaat 2023			
	€ 142.254			
Financiële risico’s	Er zijn geen noemenswaardige financiële risico’s.			
Beoordeling risico	De cijfers van het recreatieschap zijn te omschrijven als stabiel. Wel is het resultaat behoorlijk toegenomen. Deels door hogere gemeentelijke bijdragen, deels door lagere kosten.			

Eems Dollard Regio (EDR)				
Locatie	Bad Nieuweschans			
Doelstelling	Bevorderen van de regionale grensoverschrijdende samenwerking van haar deelnemers op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie, cultuur e.d.			
Beleidsontwikkeling	Inzet op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking tussen Nederlandse en Duitse bedrijven en het stimuleren van studentenuitwisseling via het onderwijs.			
Bestuurlijk belang	Burgemeester J. Seton is lid Algemeen bestuur. Wethouder R.J.J. Hartsuiker is plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur.			
Financieel belang	Werkelijk 2022	Werkelijk 2023	Begroot 2024	
	€ 3.928	€ 3.954	€ 4.000	
	Eigen vermogen		Vreemd vermogen	
	Begin 2023	Eind 2023	Begin 2023	Eind 2023
	N.B.	N.B.	N.B.	N.B.
	Financieel resultaat 2023			
	N.B.			
Financiële risico’s	Er zijn geen noemenswaardige financiële risico's.			
Beoordeling risico	Gemeentelijke bijdrage is klein en dat geldt ook voor de afhankelijkheid. Daarom een laag risico.			

Vennootschappen en coöperaties

Verbonden partij	Bestuurlijk belang	Financieel belang
Dimpact Locatie: Enschede	Wethouder J.B. Jansen vertegenwoordigt de gemeente.	Werkelijk 2022: € 249.478 Werkelijk 2023: € 307.936 Begroot 2024: € 307.936
Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) Locatie: Assen	Wethouder H.J. Zwiep vertegenwoordigt de gemeente.	Aandelenkapitaal 2023: € 3.200 Verwacht dividend 2023: € 0
Bank Nederlandse gemeenten (BNG) Locatie: Den Haag	Wethouder H.J. Zwiep vertegenwoordigt de gemeente.	Aantal aandelen: 80.340 Ontvangen dividend 2023: € 200.850
BAN personeelsdiensten Locatie: Assen	Gemeentesecretaris vertegenwoordigt de gemeente.	Werkelijk 2022: € 4.000 Werkelijk 2023: € 4.000 Begroot 2024: € 4.000
Zwembaden Borger-Odoorn B.V. Locatie: Diverse locaties in de gemeente	Er is namens de gemeente een raad van commissarissen aangesteld.	Werkelijk 2022: € 550.454 Werkelijk 2023: € 575.454 Begroot 2024: € 590.454

Stichtingen en verenigingen

Verbonden partij	Bestuurlijk belang	Financieel belang
Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) Locatie: Emmen	Burgemeester J. Seton is lid Algemeen bestuur. Wethouder H.J. Zwiep is lid Algemeen Bestuur.	Werkelijk 2022: € 13.611 Werkelijk 2023: € 27.368 Begroot 2024: € 18.000
Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) Locatie: Den Haag	Burgemeester J. Seton is lid van het College van Arbeidszaken. Wethouder A.T.J. van Tongeren is lid van de commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs.	Werkelijk 2022: € 41.987 Werkelijk 2023: € 43.918 Begroot 2024: € 43.000
Stichting Sociale Teams Borger-Odoorn Locatie: Borger	Er is namens de gemeente een raad van toezicht aangesteld.	Werkelijk 2022: € 2.625.868 Werkelijk 2023: € 3.089.720 Begroot 2024: € 3.358.864
Cittaslow International Locatie: Orvieto Italy	Burgemeester J. Seton vertegenwoordigt de gemeente.	Werkelijk 2022: € 2.500 Werkelijk 2023: € 2.500 Begroot 2024: € 2.500
Stichting De Hondsrug UNESCO Global Geopark Locatie: Borger	Wethouder R.J.J. Hartsuiker is lid van het stichtingsbestuur.	Werkelijk 2022: € 27.000 Werkelijk 2023: € 27.000 Begroot 2024: € 27.000

Overige verbonden partijen

Verbonden partij	Bestuurlijk belang	Financieel belang
Agenda voor de veenkoloniën Locatie: Valthermond	Wethouder R.J.J. Hartsuiker is lid van de stuurgroep.	Werkelijk 2022: € 5.000 Werkelijk 2023: € 5.000 Begroot 2024: € 5.000
P10 gemeenten Locatie: Hengelo	Wethouder R.J.J. Hartsuiker en burgemeester J. Seton hebben zitting in het AB van de P10.	Werkelijk 2022: € 5.500 Werkelijk 2023: € 15.000 Begroot 2024: € 15.000
Samenwerkingsverband Noordelijke Vechtstromen	Wethouder R.J.J. Hartsuiker is lid van de stuurgroep.	Werkelijk 2022: € 15.847 Werkelijk 2023: € 15.436 Begroot 2024: € 16.000
Regio Deal Zuid- en Oost Drenthe	Wethouder R.J.J. Hartsuiker is lid van de stuurgroep.	Werkelijk 2022: € 205.000 Werkelijk 2023: € 205.000 Begroot 2024: € 225.000

Grondbeleid

In de nota grondbeleid 2021-2024 zijn de richtlijnen vastgelegd voor het gemeentelijk grondbeleid. Om in te kunnen spelen op de actuele situatie in de markt is in de nota grondbeleid gekozen voor situationeel beleid, zodat per situatie een keuze gemaakt kan worden tussen de verschillende vormen van grondbeleid.

Woningbouwbehoefte:
Bij het ontwikkelen van nieuwe woningbouwplannen, maar ook bij lopende plannen, wordt ingespeeld op de kansen die zich voordoen in de markt. Dit sluit aan bij de ambitie die wij hebben uitgesproken 'groei van het inwonersaantal'. Wij hebben gevraagd deze ambities te vertalen naar beleidsuitgangspunten. Dit is vertaald naar de Woonvisie 2022+ gemeente Borger-Odoorn en bijbehorende uitvoeringsagenda. Dit beleid is gericht op de korte termijn (komende 2-4 jaar), maar er is ook aandacht voor de langere termijn (tot 2030). Zo is een groeiambitie afgesproken van 500 woningen tot 2030. Dit is o.a. gekoppeld aan de mogelijke inbreidingslocaties in de dorpen (opgehaald bij de dorpen), met daarnaast de focus op eigen gronden, zoals in Borger, Drouwenermond en Nieuw-Buinen.

Naast nieuwbouw, verdient de aanpak van de bestaande woningen ook de aandacht (de verduurzamingsslag). We zijn ons er van bewust dat er kwaliteit toegevoegd dient te worden aan de woningvoorraad. Daarnaast heeft 'wonen' een plek gekregen in de vastgestelde Omgevingsvisie, met de woonvisie als onderlegger.

We staan voor een groot aantal woonopgaven; naast de opgaven nieuwbouw en bestaande bouw, dienen we rekening te houden met o.a. de vergrijzing en starters. Voor senioren moet voldoende passende woonruimte beschikbaar komen en voor starters betaalbare woningen.
We hebben vanwege de druk op de woningmarkt en de vergrijzingsopgave waar we voor staan, ook aandacht voor het stellen van prioriteiten. Initiatieven die snel kunnen én een kwalitatieve bijdrage leveren aan de huisvesting van onze doelgroepen, kunnen in sommige gevallen voorrang krijgen.
De uitvoeringsagenda van de Woonvisie geeft een goed beeld van de woningbouwbehoefte in de dorpen, projecten, woningbouwprogrammering en andere acties voor de komende periode.

Ontwikkelingen woningbouwplannen:
De afgelopen jaren is de vraag naar koopwoningen (zowel bestaande als nieuwbouw) gestegen in heel Nederland. Ook in onze gemeente is sprake van een sterk toegenomen vraag naar nieuwbouwkavels. Er wordt constant gezocht naar nieuwe locaties voor woningbouw, zowel door de gemeente als door de particuliere/zakelijke markt.
Zo zijn we als gemeente aan de slag gegaan in Borger-West met de verdere exploitatie van Daalkampen II (fase 2b) en een verdere invulling van Daalkampen II (fase 3). Daarnaast zijn we de Koesteeglocatie aan het ontwikkelen voor woningbouw.
In Nieuw-Buinen (plan Oosterwijk) en in Drouwenermond ontwikkelen we onze eigen gronden voor woningbouw.
Op de particuliere/zakelijke markt zijn o.a. de plannen aan de Parklaan in Nieuw-Buinen (appartementencomplex), de "De Gloep" te Exloo en "De Wissel" in Nieuw-Buinen in ontwikkeling.

Stand van bestemmingsplannen/kaveluitgifte grondbedrijf

Woningbouw

In 2023 zijn de bestemmingsplannen Daalkampen II (fase 3) en Drouwenermond III in exploitatie genomen. Voor beide plannen is veel belangstelling. Per plan gaat het om respectievelijk 25 en 20 kavels. Beide plannen sluiten met een positief resultaat.
Alle uitgegeven kavels in het plan Daalkampen II (fase 3) zijn onder optie of verkocht (4). Het gebied links en rechts van het nieuwe Esdal-college moet nog worden ingevuld. We zijn hiervoor in gesprek met derden om tot een gewenste invulling te komen.
Drouwenermond III wordt in twee fasen uitgegeven. Voor de 1e fase zijn eerst 13 kavels vrijgegeven. Hiervoor zijn 10 opties verstrekt.
Alle kavels in de plannen die voor het jaar 2023 in exploitatie zijn genomen, zijn verkocht.

Er wordt constant gekeken waar kansen liggen voor woningbouw. Voorbeelden hiervan zijn o.a. Borger - Koesteeg (voorheen Borger-west), Nieuw-Buinen - Oosterwijk (voorheen Nieuw-Buinen achter het MFA) en Nieuw-Buinen Linneauslaan/Akelei.
Voor het plan Borger - Koesteeg is een WBI-subsidie aangevraagd om het plan kostendekkend te krijgen. De aanvraag is inmiddels gehonoreerd. Wij blijven werken aan de optimalisatie van het plan.
Het plan Nieuw-Buinen - Oosterwijk wordt in 2024 in exploitatie genomen. Dit plan sluit met een klein positief resultaat.
Voor de andere dorpen zijn ook de mogelijke inbreidingslocaties, in overleg met deze dorpen, in beeld gebracht. De komende tijd wordt gekeken wat haalbaar is.

Verderop in deze paragraaf worden de lopende ontwikkelingen per plan nader toegelicht.

Overzicht kaveluitgifte van woningbouwplannen 2023

Kern	Plan	Verkopen 2023		Verloop kavels t/m 2023		
		Ra-ming	Werk e-lijk	Totaal	Ver-kocht	Rest *)
Valthermond	Plaats 62	0	0	33	33	0
Buinen	Lijnstukken II	0	0	21	21	0
Borger	Daalkampen II (fase 1/2A)	0	0	143	143	0
	Daalkampen II (fase 2B)	1	1	25	25	0
	Daalkampen II (fase 3)	0	4	25	4	21
Drouwenermond	Drouwenermond III	0	0	20	0	20
Nieuw-Buinen	Nieuw-Veenlanden	0	0	57	57	0
	Ranonkel	8	8	8	8	0

Bedrijventerreinen

De vraag naar kavels op bedrijventerrein blijft stabiel. In het plan Aan de Strengen zijn drie kavels verkocht en lopen er drie opties. In het plan Drentse Poort is één kavel verkocht en op de laatste kavel loopt een optie.
Op beide exploitaties wordt een negatief eindresultaat verwacht. Voor de dekking van dit negatief resultaat is een voorziening opgebouwd waarvan de hoogte ieder jaar wordt geactualiseerd.

In 2022 is er vanuit de Regiodeal Zuid- en Oost Drenthe een start gemaakt met het project “Toekomstbestendige Bedrijventerreinen”. Hierbij zijn de ondernemers van de bedrijventerreinen in Borger, Tweede Exloërmond en Nieuw-Buinen benaderd om deel te nemen aan het onderzoek.

De resultaten van dit onderzoek zijn begin 2023 tijdens een bijeenkomst besproken waarbij er afspraken zijn gemaakt op het gebied van samenwerking, verduurzaming etc. om te komen tot toekomstbestendige bedrijventerreinen.
Dit heeft er o.a. in geresulteerd dat menig ondernemer medio 2023 geïnvesteerd heeft in de installatie van zonnepanelen en ledverlichting.
De bouwkavels op de bedrijventerreinen zijn bijna allemaal verkocht en/of onder optie. Omdat er op korte termijn geen bouwgrond beschikbaar komt, zal uitbreiding van de bedrijventerreinen nog op zich laten wachten.

Overzicht kaveluitgifte van alle bedrijventerreinen 2023.

Kern	Plan	Verkopen 2023		Verloop kavels t/m 2023		
		Raming	Werke-lijk	Totaal	Ver-kocht	Restant
Borger	Aan de Strengen	2	3	20	15	5
Nieuw-Buinen	Drentse Poort	2	1	4	3	1

Vennootschapsbelasting
Het gemeentelijk grondbedrijf is bij een eventuele fiscale winst verplicht om vennootschapsbelasting (VPB) af te dragen. Voor de berekening van de af te dragen vennootschapsbelasting worden alle bestemmingsplannen geclusterd.
Op basis van de fiscale winst wordt rekening gehouden met een afdracht van € 128.759.

Financiële uitgangspunten

Algemeen
Het grondbedrijf is ingericht conform de BBV-voorschriften.

Grondexploitaties in het grondbedrijf
In het grondbedrijf zijn per 1-1-2023 acht actieve bestemmingsplannen opgenomen. Het betreft 6 woningbouwplannen en 2 bedrijventerreinen. Van deze plannen sluiten momenteel 4 woningbouwplannen met een positief resultaat. De 2 resterende woningbouwplannen en de bedrijventerreinen sluiten met een negatief resultaat. Voor de plannen met een negatief resultaat is een voorziening getroffen.
In de loop van 2023 zijn 2 nieuwe bestemmingsplannen in exploitatie genomen. Beide plannen sluiten met een positief resultaat.
Per 31-12-2023 zijn de bestemmingsplannen Buinen - Lijnstukken en Nieuw-Buinen - Ranonkel afgesloten. Buinen is afgesloten met een positief resultaat, Nieuw-Buinen met een negatief resultaat.

Ontwikkelingen 2023 (algemeen)
Van de plannen voor woningbouw die voor 1-1-2023 in exploitatie waren genomen, zijn alle kavels verkocht. In 2023 zijn de bestemmingsplannen Borger-Daalkampen II (3e fase) en Drouwenermond III in exploitatie genomen.
De voorbereidingen voor woningbouw in Nieuw-Buinen - Oosterwijk en het gebied Borger -Koesteeg lopen. Het plan Nieuw-Buinen - Oosterwijk wordt naar verwachting in 2024 in exploitatie genomen.
De exploitaties van de diverse plannen zijn geactualiseerd per 1-1-2024. De verschillen ten opzichte van de exploitatie per 1-1-2023 worden hoofdzakelijk veroorzaakt door jaarlijkse indexering van de kosten van derden en indien noodzakelijk actualisering van de overige kosten (o.a. rente).

Borger-West
Borger-West bestaat uit verschillende deelgebieden. Het betreft de deelgebieden Daalkampen II/III en IV, Aan de Strengen (bedrijventerrein en dagrecreatie), locatie Koesteeg (voorheen Strijkijzer), Rolderstraat en het ATC.
Het deel Daalkampen II (fase 3) is in 2023 gedeeltelijk in exploitatie genomen voor woningbouw. Op het andere deel is het nieuwe Esdal-college gebouwd.

Voor het gebied Daalkampen IV is een langdurige overeenkomst afgesloten voor de vestiging van een zonnepark.
Voor de locatie Koesteeg (voorheen Strijkijzer) wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn voor woningbouw in dit gebied. Hiervoor is samenwerking gezocht met de omgeving (provincie, ondernemers, grondeigenaren, bewoners). Om tot een zo optimale indeling te komen van het gebied zijn de gronden van het ATC (gronden langs afrit N34) in 2023 aangekocht. Voor het plan is een exploitatie opgezet. Het huidige plan sluit nog met een negatief resultaat. Ter dekking hiervoor (gedeeltelijk) hebben een WBI-subsidie ontvangen van bijna € 900.000.

Ontwikkelingen 2023 (per bestemmingsplan)

- *Plaats 62, Valthermond:*
  Alle kavels zijn verkocht. De exploitatie is geactualiseerd. Dit jaar wordt een tussentijdse winst genomen van € 18.000.
- *Lijnstukken II, Buinen:*
  Alle kavels zijn verkocht. Het plan wordt in 2023 afgesloten en sluit met een winst van € 25.085.
- *Daalkampen II (fase 1/2a), Borger:*
  Alle kavels zijn verkocht. De exploitatie is geactualiseerd. Dit jaar wordt een tussentijds winst worden genomen van € 213.000. Dit was mogelijk omdat een deel van de boekwaarde gronden overgeheveld kon worden naar Daalkampen II (fase 3) en het nieuwe Esdal-college. Omdat nog niet alle woningen gereed zijn in het plan, wordt de looptijd met één jaar verlengd.
- *Daalkampen II (fase 2b), Borger:*
  Alle kavels zijn verkocht. De exploitatie is geactualiseerd. Dit jaar wordt een tussentijdse winst genomen van € 64.000. Omdat nog niet alle woningen gereed zijn in het plan, wordt de looptijd met één jaar verlengd.
- *Daalkampen II (fase 3), Borger:*
  Dit plan is in 2023 in exploitatie genomen. Per 31-12-2023 zijn reeds 4 kavels verkocht. De rest van de vrijgegeven kavels zijn in optie genomen. Het gebied links en rechts van het nieuwe Esdal-college is nog in ontwikkeling. Hiervoor zijn ook al gegadigden in beeld. Het plan sluit met een positief resultaat.
- *Nieuw-Veenlanden, Nieuw Buinen:*
  Alle kavels zijn verkocht. De exploitatieopzet is geactualiseerd. Om het plan te laten voldoen aan het beeldkwaliteitsplan van het bestemmingsplan was het noodzakelijk om extra parkeerplaatsen te creëren aan de Pimpernel (starterswoningen). Hiermee was in de exploitatieopzet geen rekening gehouden, extra kosten € 80.000. De voorziening is voor de dekking van deze extra kosten verhoogd.
- *Drouwenermond III:*
  Dit plan is in 2023 in exploitatie genomen en wordt in 2 fasen uitgevoerd. Van de dertien vrijgegeven kavels zijn er tien in optie genomen. Het plan sluit met een positief resultaat.
- *Ranonkel, Nieuw-Buinen:*
  Alle kavels zijn verkocht. Het plan wordt in 2023 afgesloten en sluit met een verlies van € 118.367.
- *Aan de Strengen, Borger:*
  In 2023 zijn drie kavels verkocht. De afgelopen jaren is de belangstelling om zich te vestigen in dit plan toegenomen. Naar verwachting worden ook in 2024 minimaal drie kavels verkocht. Op grond van de belangstelling en de prognoses is de looptijd van het plan wederom met één jaar ingekort en is het verwacht verlies naar beneden bijgesteld.
- *Drentse Poort, Nieuw-Buinen:*
  In 2023 is van de twee resterende kavels één verkocht en rust op de laatste kavel een optie. De exploitatie is geactualiseerd. De looptijd is met één jaar verlengd. Door de actualisatie en de verlenging van de looptijd, loopt het verlies op.

In onderstaande tabel een overzicht van de financiële ontwikkelingen in 2023.

Woningbouw	Boekwaarde			Winstverwachting		Winstneming 2023	Loop-tijd
	1-1-2023	*31-12-2023*	*Mutaties 2023*	*1-1-2023*	*31-12-2023*		
Plaats 62	370.283	318.596	-51.687	169.203	139.415	18.000	2024
Lijnstukken II	14.844	0	-14.844	4.592	0	25.085	2023
Daalkampen II (1/2A)	935.564	946.351	10.787	117.762	142.828	213.000	2025
Daalkampen II (2B)	943.371	945.045	1.674	558.897	487.082	64.000	2026
Daalkampen II (3)	0	-1.191.022	-1.191.022	0	296.419		2027
Drouwenermond III	0	-495.935	-495.935	0	226.430		2031
Nieuw-Veenlanden *)	-183.991	-197.508	-13.517	-287.346	-348.621		2024
Ranonkel *)	-97.316	0	97.316	-112.019	0	-118.367	2023
Voorziening Ranonkel						118.367	
Subtotaal	*1.982.755*	*325.527*	*-1.657.228*	*451.089*	*943.553*	*320.085*	

Bedrijventerreinen	Boekwaarde			Winstverwachting		Voorzieningen	Loop-tijd
	1-1-2023	*31-12-2023*	*Mutaties 2023*	*1-1-2023*	*31-12-2023*		
Aan de Strengen	-1.451.668	-1.168.665	283.003	-634.089	-613.855	634.089	2028
Drentse Poort	-328.888	-260.081	68.807	-184.970	-201.936	184.970	2024
Subtotaal	*-1.780.556*	*-1.428.746*	*351.810*	*-819.059*	*-815.791*	*819.059*	

Totaal	**202.198**	**-1.103.219**	**-1.305.418**	**-367.970**	**127.762**		

*) De woningbouwplannen Nieuw-Veenlanden en Ranonkel sluiten met een negatief resultaat. Ter dekking van deze negatieve resultaten is en voorziening opgebouwd.

Toelichting verloop boekwaarden
Ten opzichte van het vorig jaar is de totale boekwaarde van het grondbedrijf met € 1.305.418 gestegen. Oorzaak van deze stijging zijn de volgende mutaties in grote lijnen:
Gemaakte kosten 2023 (verhoging boekwaarde):

Daalkampen II, fase 3, in 2023 exploitatie genomen (kosten)	1.627.772
Drouwenermond III, in 2023 exploitatie genomen	497.935
Daalkampen II, fase 1/2a, overboeking gronden naar fase 3	-/- 311.209
Nieuw-Buinen, Nieuw-Veenlanden, voldoen an het beeldkwaliteitsplan (parkeren)	53.000
Voorbereiding, toezicht en beheer (excl. Daalk. II, fase 3 en Dr'mond III)	78.500
Overige mutaties	-/- 5.855

Winstnemingen/opbouw voorziening (verhoging boekwaarde):

Tussentijdse winst: Plaats 62, Daalkampen II fase 1/2A/2B en Lijnstukken)	320.085

Opbrengst verkopen (verlaging boekwaarde):

Daalkampen II, fase 3, in 2023 exploitatie genomen (inkomsten), 4 kavels	436.750
Daalkampen II (fase 1/2a), 1 kavel	107.500
Lijnstukken II, tuingrond binnen plan	21.200
Aan de Strengen, 3 kavels	303.120
Drentse Poort, 1 kavel	86.240

Winst- en verliesnemingen

Winst- en verliesnemingen
Voor de (tussentijdse) winst- en verliesnemingen hanteert de gemeente de door het BBV voorgeschreven POC-methode (Percentage of completion). De POC-methode houdt rekening met de fase waarin de grondexploitatie, zowel wat betreft de opbrengsten als de kosten, verkeert. Met de invoering van deze methode wordt aangesloten bij de doelstelling van het BBV, namelijk een vereenvoudiging en eenduidigheid en daarmee een betere onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten.

De totale winstneming in 2023 bedroeg € 320.084. Hiervan wordt € 64.354 ingezet voor de aanvulling van de voorzieningen van verliesgevende plannen. Het restant wordt conform beleid gestort in de bufferreserve gronden.

Bufferreserve gronden/voorzieningen grondbedrijf
De bufferreserve gronden wordt opgebouwd uit de winsten uit het grondbedrijf. Deze reserve wordt ingezet voor de dekking van verwachte verliezen in het grondbedrijf, maar ook voor de eventuele boekverliezen van het strategisch vastgoed (o.a. de voormalige NIEGG's).
Aangezien de bufferreserve niet alleen wordt ingezet voor het grondbedrijf wordt in deze paragraaf niet verder ingegaan op de wenselijke hoogte. Hiervoor verwijzen wij u naar de paragraaf weerstandsvermogen.
De voorzieningen van de verliesgevende plannen in het grondbedrijf (BIE's) zijn weer op het niveau gebracht van het verwacht verlies.

Stand bufferreserve gronden	**Bedrag**
Stand per 1-1-2023	2.099.061
Winstnemingen 2023	320.085
Aanvulling voorzieningen verliesgevende plannen 2023	-/- 64.354
Mutaties voorziening nog te maken kosten afgesloten exploitaties	-/- 3.041
Overheveling naar de VAR (conform besluit begroting 2023)	-/- 300.000
Dekking UMO-wonen 2023	-/- 250.000
Dekking afdracht vennootschapsbelasting	-/- 128.759
Stand bufferreserve gronden 31-12-2023	1.672.992

Indien nodig kan de bufferreserve grondbedrijf ook worden gebruikt om het herstructureringsfonds aan te vullen (bijdrage is € 5.500 per nog te slopen woning). Op dit moment lopen er geen herstructureringsprojecten.

Financiële positie (in totalen)
De exploitatieopzetten zijn per 1-1-2024 geactualiseerd. De kosten en baten zijn aangepast en indien noodzakelijk de looptijden bijgesteld. Onderstaand een totaal overzicht van de financiële stand van zaken per 1-1-2024.

Omschrijving	**Bedrag**
Boekwaarde gronden in exploitatie	-/- 1.103.218
Winstneming per 31-12-2023	320.084
Verwachte winst 2024-2031 (6 woningbouwplannen)	1.292.174
Verwachte verlies (nom.) 2024-2028 (2 bedrijven/1 wonen)	1.164.412
Opgebouwde voorziening verliezen	1.164.412
Stand herstructureringsfonds per 31-12-2023	58.596

Op basis van de geactualiseerde exploitatieopzetten wordt door het grondbedrijf over de jaren 2024 t/m 2031 een totaal positief resultaat verwacht van € 1.292.174. Ten opzichte van het vorig jaar is het verwacht resultaat gestegen. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van het in exploitatie nemen van twee nieuwe bestemmingsplannen, Daalkampen II (3e fase) en Drouwenermond III, in 2023.
Voor de berekening van de wenselijke hoogte van de voorziening wordt gerekend met de eindwaarde methode.
Door soms lange looptijden van grondexploitaties zijn er onzekerheden ten aanzien van de geplande faseringen, het rentepercentage en de te verwachten stijgingen of dalingen van kosten en opbrengsten. Deze risico’s kunnen van grote invloed zijn op de winstverwachting van de grondexploitaties en daarmee kan ook de financiële positie van de gemeente meer onder druk komen te staan.
Om alle risico’s zoveel mogelijk in te perken worden alle exploitaties in het grondbedrijf ieder jaar per 31-12 geactualiseerd (jaarstukken). Mocht tijdens het jaar een plan worden gewijzigd waaruit grote financiële gevolgen voortvloeien, dan zal de raad tussentijds een voorstel worden gedaan tot wijziging van de exploitatieopzet en wordt deze opnieuw vastgesteld.
Om de risico's verder te minimaliseren is de maximale looptijd van een exploitatie in de nieuwe BBV-voorschriften vastgesteld op 10 jaar (voortschrijdend). Alle plannen binnen het grondbedrijf voldoen aan deze regel.

Gevolgen Covid-19

Inleiding

In maart 2023 zijn de laatste corona adviezen van de rijksoverheid komen te vervallen. Corona heeft inmiddels nagenoeg geen rol meer gespeeld in ons land.

Voor de financiële gevolgen van Covid-19 is destijds een bestemmingsreserve Coronacrisis in het leven geroepen. Hieronder volgt het overzicht van de recente mutaties op deze reserve.

Mutaties	Bedrag
Stand 31-12-2022	693.831
Onttrekking jaarstukken 2023	-277.155
Huidige stand ultimo 2023	**416.676**

Verwachtingen 2024 en verder

Op het moment van schrijven, april 2024, lijkt het erop dat we corona achter ons hebben gelaten. In de raadsvergadering van mei 2024 wordt voorgesteld om de bestemmingsreserve Coronacrisis vrij te laten vallen en het saldo ad € 416.676 ten gunste van de VAR te boeken.

Jaarrekening

Balans per 31 december 2023

ACTIVA	Ultimo 2023	Ultimo 2022
Vaste activa		
Immateriële vaste activa		
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	372	163
Totaal	**372**	**163**
Materiële vaste activa		
- Investeringen met een economisch nut	31.479	28.974
- Investeringen economisch nut waarvoor een heffing kan worden geheven	10.054	10.223
- Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	23.500	21.232
Totaal	**65.034**	**60.429**
Financiële vaste activa		
- Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	204	204
- Leningen aan overige verbonden partijen	4.120	3.942
- Overige langlopende leningen	249	278
Totaal	**4.573**	**4.424**

Totaal vaste activa	**69.979**	**65.016**
Vlottende activa		
Voorraden		
- Onderhanden werk	-61	-1.421
Totaal	**-61**	**-1.421**
Uitzettingen		
- Vorderingen op openbare lichamen	5.751	5.295
- Rekening-courant verhouding met het Rijk	10.188	8.499
- Overige vorderingen	2.380	2.183
Totaal	**18.319**	**15.978**
Liquide middelen		
- Kas- en banksaldi	48	71
Totaal	**48**	**71**
Overlopende activa		
- Nog te ontvangen uitkeringen van overheidslichamen	88	730
- Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	3.129	4.655
Totaal	**3.217**	**5.385**
Totaal vlottende activa	**21.523**	**20.013**
Totaal activa	**91.502**	**85.028**
Recht op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969	*0*	*21*

Bedragen x € 1.000

PASSIVA	**Ultimo 2023**	**Ultimo 2022**
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
- Algemene reserve	20.174	16.410
- Overige bestemmingsreserves	23.647	18.341
- Gerealiseerd resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten	1.383	3.211

Totaal	**45.204**	**37.961**
Voorzieningen		
- Voorzieningen	4.659	4.521
Totaal	**4.659**	**4.521**
Vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
- Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	22.086	25.915
- Waarborgsommen	7	7
Totaal	**22.094**	**25.922**
Totaal vaste passiva	**71.957**	**68.404**
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden, met rentetypische looptijd korter dan één jaar		
- Bank- en girosaldi	3.184	964
- Overige schulden	4.608	3.792
Totaal	**7.792**	**4.757**
Overlopende passiva		
- Nog te betalen bedragen	4.892	4.830
- Nog te besteden uitkeringen van overheidslichamen	6.760	6.937
- Overige vooruitontvangen bedragen	101	101
Totaal	**11.753**	**11.868**
Totaal vlottende passiva	**19.544**	**16.624**
Totaal passiva	**91.502**	**85.028**

Gewaarborgde geldleningen *25.335.266* *26.151.615*

Toelichting op de balans per 31 december 2023

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgemaakt volgens de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de standpunten van de commissie BBV.

Algemene grondslagen en resultaatbepaling

- De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten.
- Voor panden waarvan de verkoop aanstaande is, is een inventarisatie gemaakt van de actuele marktwaarde (Woz-waarde)
- De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden verantwoord in het jaar waarin zij gerealiseerd zijn. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar worden opgenomen als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.
- Voor de grondexploitatie wordt het resultaat bepaald bij het afsluiten van een complex of wanneer de stand van het werk dit rechtvaardigt. Naar rato van de voortgang van het project wordt tussentijds winst verantwoord volgens de POC-methode. Voor een nadere toelichting op de grondexploitatie verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid.
- Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.
- De algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt opgenomen op basis van de laatst gepubliceerde accresmededeling van het boekjaar.

Algemene grondslagen voor de Rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de kaders zoals besloten in de financiële verordening en op basis van de kadernota rechtmatigheid. Dat betekent dat:

- De rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten, balansmutaties, alsmede de baten en lasten inzake de specifieke uitkeringen op grond van art. 17 Financiële-verhoudingswet;
- De financiële rechtmatigheid waaronder het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium.
  - Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader zoals op 25 januari 2024 door de raad is vastgesteld.
  - Voor het begrotingscriterium geldt dat alle overschrijdingen van lasten en investeringskredieten onrechtmatig zijn. Voor over- en onderschrijdingen van baten, onderschrijdingen van lasten en onderschrijdingen van investeringskredieten geldt dat deze als onrechtmatig zijn aangemerkt indien ze niet tijdig aan de raad zijn gemeld. In de inleiding op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening zijn een aantal scenario's beschreven wanneer deze overschrijdingen acceptabel zijn.
  - Ten aanzien van het M&O criterium is het M&O beleid van onze organisatie niet afzonderlijk beschreven. In de reguliere processen zijn toetsen en controles toegepast om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen en op te sporen. Omdat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid zijn eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingsgrens) opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.
- De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de kadernota rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV alsmede onze eigen financiële verordening. Dit betekent dat:
  - Een verantwoordingsgrens van 3% € 3.277.794 is gehanteerd waarboven cumulatieve fouten en onduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;
  - Een rapporteringstolerantie van € 100.000 is gehanteerd waarboven fouten en onduidelijkheden in de paragraaf bedrijfsvoering worden opgenomen.

Gebruik van schattingen
Bij het opstellen van de jaarrekening worden schattingen en veronderstellingen gedaan die medebepalend zijn voor de opgenomen bedragen. Dit gebeurt in overeenstemming met algemeen geldende grondslagen. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd.

Vaste activa
Waardering, activeren en afschrijven
- De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs.
- In de raadsvergadering van 28 mei 2020 is besloten om het activeringscriterium met ingang van het jaar 2020 te verhogen tot € 25.000.
- Van een bijzonder waardeverminderingsverlies is sprake als de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde. In dat geval zal de boekwaarde worden afgewaardeerd en dit als extra last in de exploitatie worden genomen.
- Afschrijving vindt plaats volgens zowel de lineaire als de annuïteitenmethode, naar algemeen aanvaarde grondslagen en is gebaseerd op de verwachte gebruiks- of levensduur.
- Op nieuwe investeringen vanaf 2017 wordt afgeschreven volgens de lineaire methode
- De eerste afschrijving vindt plaats in het jaar volgend op het jaar waarin het actief in gebruik wordt genomen.

Immateriële vaste activa
- De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs.
- De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven.

Materiële vaste activa
- Bij materiële vaste activa is onderscheid gemaakt naar investeringen met uitsluitend maatschappelijk nut in de openbare ruimte, investeringen met een economisch nut en investeringen met een economisch nut waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.
- Bijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. Vervolgens wordt er dan op het saldo afgeschreven. Dit is de netto-verantwoordingsmethode.
- Afwaardering van activa met economisch nut vindt plaats als de boekwaarde lager is dan de marktwaarde.

Financiële vaste activa
- Onder financiële vaste activa vallen de deelnemingen en de overige langlopende leningen. De waardering is tegen de nominale waarde. Dit is de verstrekte waarde, verminderd met aflossingen en andere terugontvangsten.
- Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen.

Vlottende activa
Voorraden
- Vanaf 2016 betreffen de voorraden uitsluitend onderhanden werk; de bouwgronden in exploitatie.
- De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief rente, verminderd met de opbrengst wegens gerealiseerde verkopen.
- Als er sprake is van een verwacht negatief resultaat, dan wordt voor de dekking hiervan een voorziening getroffen en in mindering gebracht op de boekwaarde

- De niet in exploitatie genomen gronden vallen onder de materiële vaste activa (zie hiervoor).

Uitzettingen (vorderingen)
De uitzettingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Jaarlijks wordt aan het college voorgesteld om vorderingen welke als oninbaar moeten worden beschouwd ten laste van het resultaat te brengen. Voor vorderingen die dubieus zijn wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt in mindering gebracht op de vordering.

Liquide middelen
De liquide middelen zijn tegen de nominale waarde opgenomen.

Overlopende activa
De waardering van de overlopende activa vindt plaats tegen nominale waarde.

Vaste passiva

Eigen vermogen
Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het gerealiseerd resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten. Het resultaat wordt afzonderlijk opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen. Reserves worden gevormd overeenkomstig de door de raad genomen besluiten.

Voorzieningen
De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Een uitzondering hierop is de voorziening voor wethouderspensioenen. Deze voorziening is gewaardeerd tegen de contante waarde.

Vaste schulden
De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rente typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

Kortlopende schulden
Voor ontvangsten vanuit de Participatiewet (Bbz en Tozo), de (nog) niet bestede bijdragen van Rijk en provincie zijn terugbetalingsverplichtingen opgenomen. De kortlopende schulden bestaan verder uit kasgeldleningen, banksaldi en overige schulden. Waardering vindt plaats tegen nominale waarde.

Overlopende passiva
De waardering van de overlopende passiva gebeurt tegen nominale waarde.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Buiten de balanstelling zijn opgenomen:
- De bedragen waartoe borgstelling of garantstellingen zijn verstrekt. Het betreft hier waarborgen van geldleningen die zijn verstrekt aan derden.
- Langlopende contracten waaraan de gemeente voor een aantal toekomstige jaren is verbonden.
- Continuïteitsveronderstelling.

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.
Dat wil zeggen dat bij de waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de activiteiten waarvoor deze dienen, worden voortgezet.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	371.825	162.617
Totaal immateriële vaste activa	**371.825**	**162.617**

Het onderstaand overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa in 2023.

Immateriële vaste activa	boekwaarde 01-01-2023	invest.	bijdragen en subsidies	afschr.	boekwaarde 31-12-2023
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	162.617	209.207			371.825
Totaal immateriële vaste activa	162.617	209.207			371.825

Het gaat hierbij om voorbereidingskosten die worden gemaakt voor bestemmingsplannen die t.z.t. worden ondergebracht in het grondbedrijf.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Investeringen met een economisch nut		
Investeringen met een economisch nut	31.479.480	28.973.989
Invest. economisch nut waarvoor een heffing kan worden geheven	10.054.214	10.223.274
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut		
Investeringen vóór 2017	3.134.571	3.519.575
Investeringen vanaf 2017	20.365.749	17.712.004
Totaal materiële vaste activa	**65.034.015**	**60.428.841**

Het onderstaand overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa in 2023

Materiële vaste activa	boekwaarde 01-01-2023	invest.	desinvest. (verkopen)	bijdragen en subsidies	interne boeking naar grondbedrijf	afschr.	boekwaarde 31-12-2023
Investeringen econ. nut							
Gronden en terreinen	4.403.060	1.375.124			-572.255		5.205.929
Woonruimten	161.990					-2.351	159.639
Bedrijfsgebouwen	21.470.234	828.265		-78.091		-721.762	21.498.646
Grond-, weg- & waterb. werken	677.151	2.190.076		-206.531		-31.542	2.629.154
Machines, app. & install.	1.718.908	102.250				-301.621	1.519.537
Overige mat. vaste activa	542.645			-12.265		-63.805	466.575
	28.973.989	**4.495.714**		**-296.887**	**-572.255**	**-1.121.081**	**31.479.480**
Investeringen waarvoor een heffing kan worden geheven							
Grond-, weg- & waterb. werken	9.618.041	418.165		-15.154		-595.553	9.425.499
Machines, app. & install.	24.389					-3.506	20.883
Overige mat. vaste activa	580.844	37.801				-10.813	607.832
	10.223.274	**455.966**		**-15.154**		**-609.872**	**10.054.214**
Totaal inv. econ. nut	39.197.263	4.951.680		-312.041	-572.255	-1.730.952	41.533.694
Investeringen maatsch. nut							
Grond-, weg- & waterb.w. vóór 2017	3.519.575					-385.003	3.134.571
Grond-, weg- & waterb.w. vanaf 2017	17.712.004	5.284.703	-48.519	-1.786.943		-795.496	20.365.749
Totaal inv. maatsch. nut	21.231.578	5.284.703	-48.519	-1.786.943		-1.180.500	23.500.320
Totaal materiële vaste activa	60.428.841	10.236.383	-48.519	-2.098.984	-572.255	-2.911.452	65.034.015

Investeringen met een economisch nut

Algemeen

Investeringen hebben een economisch nut als ze verhandelbaar zijn en/of als ze kunnen leiden tot het verwerven van inkomsten. Hierbij is een onderverdeling gemaakt in investeringen met een economisch nut en investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Zakelijk recht van erfpacht

In het kader van de regionalisering van de brandweerzorg in de Veiligheidsregio Drenthe zijn de brandweergebouwen van de 8 Drentse gemeenten destijds overgedragen naar de Veiligheidsregio Drenthe. Om verschillende redenen is besloten om de overdracht niet vorm te geven in een volledige, onvoorwaardelijke, eigendomsoverdracht, maar in de vorm van het vestigen van een achttal beperkt zakelijke rechten van erfpacht. Voor de gemeente Borger-Odoorn geldt hierbij dat de brandweerkazerne met onder- en bijgelegen grond en het kunstwerk is overgedragen. De huidige boekwaarde van de brandweerkazerne is € 1.037.178 per 31 december 2023.

Investeringen

Conform de financiële verordening dient in de jaarrekening van investeringen, groter dan € 50.000,- de uitputting van de investeringskredieten en de actuele raming van de totale uitgaven en inkomsten te worden weergegeven.

Omschrijving vast actief	Totaal krediet	Besteed in 2023	Desinv. in 2023	Ont-vangen subsidies	Geïnv. voorgaande jaren	Restant krediet
Gronden en terreinen (economisch nut)						
Drouwenermond III		-279.944			279.944	
Daalkampen 2 (3e fase)		-292.311			292.311	0
Gronden Strijkijzer Borger (Koesteeg)	1.375.000	1.375.000				
	1.375.000	**802.745**			**572.255**	**0**
Bedrijfsgebouwen						
Bouwkundige aanpassingen huisvesting Gemeentehuis	2.025.640	224.259			164.506	1.636.876
Nieuwbouw sporthal de Koel, gebouw	9.566.640	674.892		60.012	38.860	8.912.900
Verbouwing buurtbedrijf (gemeentewerf)	200.000	92.719				107.281
	11.792.280	**991.870**		**60.012**	**203.365**	**10.657.057**
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (ec. nut)						
Sportpark Odoorn, terrein/sportveld	1.715.000	2.190.076		206.531		-268.545
Noordes - Veldakkers Borger	60.000	55.500		9.899		14.399
Relining Valthe en Klijndijk	195.602	195.602				
Buinerweg (Dorpsstr.-komgr. Ees) riool	125.000	75.000				50.000
	2.095.602	**2.516.178**		**216.430**		**-204.146**
Machines, apparaten en installaties						
Claas Arion 420 (T-35-FND) / 73.0	96.000	102.250				-6.250
	96.000	**102.250**				**-6.250**
Totaal economisch nut	**15.358.882**	**4.413.043**		**276.442**	**775.620**	**10.446.661**

Gronden en terreinen (economisch nut)
Drouwenermond III en Daalkampen 2 (3e fase)
- De mutatie betreft een interne verplaatsing (boeking) naar het grondbedrijf. Deze gronden zijn in exploitatie genomen in 2023.

Gronden Strijkijzer Borger (Koesteeg)
- Betreft aankoop gronden Strijkijzer in Borger. Deze kosten worden later opgenomen binnen het grondbedrijf en zullen in de calculatie van de kosten worden meegenomen bij de verkoop van deze gronden.

Bedrijfsgebouwen
Bouwkundige aanpassingen huisvesting Gemeentehuis
- Het gaat hierbij om de voorbereidingskosten voor de aanpassingen van de huisvesting in het gemeentehuis.

Nieuwbouw sporthal de Koel
- Betreft de nieuwbouw van sporthal De Koel in Borger. De nieuwbouw wordt uitgevoerd door Bouwgroep Dijkstra Draisma.

Verbouwing buurtbedrijf (gemeentewerf)
- Er is een ruimte aangepast op de gemeentewerf voor de huisvesting van het buurtbedrijf.

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (economisch nut)
Sportpark Odoorn, terrein/sportveld
- Het project Sportpark Odoorn is nog niet afgerond. Een deel van de geboekte kosten met betrekking tot de toegangsweg zitten nog verweven in de facturen van de aannemer. Aan het eind van het project worden deze nog uitgesplitst en overgeboekt. Saldo op deze post is € 352.000. Hetzelfde geldt min of meer voor het openbaar groen.
  Daarnaast zijn er nog afrekeningen met betrekking tot BOSA/SPUK regelingen te verwachten, zodat de uitkomst van het project op dit moment nog niet vaststaat.

Noordes - Veldakkers Borger
- Het aanbrengen van een wadi en IT-riool aan de Veldakkers in Borger

Relining Valthe en Klijndijk
- Het relinen van het riool in Valthe en Klijndijk. Relinen is een renovatietechniek van riolen zonder ze open te breken.

Buinerweg Ees, riool
- Rioleringswerkzaamheden aan de Buinerweg te Ees.

Machines, apparaten en installaties
- In 2023 is verdere uitvoering gegeven aan het materieelplan

Investeringen in openbare ruimte met een maatschappelijk nut
Het gaat hier om investeringen in zaken die niet regelmatig worden vervangen, maar die veel onderhoud met zich meebrengen, zoals wegen, water en bruggen.

Conform de financiële verordening dient in de jaarrekening van investeringen, groter dan € 50.000,- de uitputting van de investeringskredieten en de actuele raming van de totale uitgaven en inkomsten te worden weergegeven.

Omschrijving vast actief	Totaal krediet	Besteed in 2023	Ont-vangen subsidies	Geïnv. voorgaande jaren	Restant krediet	Afschrijvings termijn
Grond-, weg- en waterbouwk. werken (maatsch. nut)						
Wegen en fietspaden						
Z'diep en Hoofdstr (M'weg-Noorderstr) weg	832.786	53.680		30.042	749.064	20 jaar
Hunzevallei fietspad Borger-Westdorperbrug	100.000	135.018	100.000		64.982	20 jaar
Doorfietsroute Borger-Emmen	685.000	310.725	310.725		685.000	20 jaar
Herstraten Begoniastraat/Parklaan Nieuw-Buinen	320.250	230.930	18.208	17.234	90.294	20 jaar
Begoniastraat (2/3 weg-Parkl.) Nw-Buinen groen	90.000	55.064		1.639	33.298	30 jaar
Dikbroeken-Oost (Dr.Mondwg-2e mond) weg	206.375	164.341			42.034	20 jaar
49e Laan Valthermond	123.275	121.712		796	767	20 jaar
Valtherweg Exloo -Exloërweg Valthe (verkeer)	400.000	167.120	167.120		400.000	20 jaar
Dwarskade Nieuw-Buinen (verkeer)	275.000	651.214	530.326		154.112	20 jaar
Aanpassing toegangsweg sportpark Odoorn	420.000	52.345			367.655	20 jaar
Vebetertr. voetpaden gehele gemeente 1/4	142.500	101.380			41.120	20 jaar
Z'diep (V'blokken-Vrij'ln) rode kruisingen Vm	79.500	82.107			-2.607	20 jaar
Buinerweg (Dorpstr.-komgr.) Ees weg	95.500	75.000			20.500	20 jaar
Fietspad Zuiderdiep (49e laan - D'weg) Vm	273.500	269.980			3.520	20 jaar
Fietspad 1e Exloërmond (Exlveen - inrit 20)	244.500	263.761			-19.261	20 jaar
Albertus Zefatweg (Melkweg – Oweg) Valthe	86.000	88.193			-2.193	20 jaar
Stroetendijk (N374 – 350 m Str'weg) Borger	449.000	424.624			24.376	20 jaar
Vrijheidslaan (Z'diep – N'diep) Vm	132.500	132.470			30	20 jaar
Slenerweg (Sl'stroom – gem.grens) Klijndijk	263.000	214.221			48.779	20 jaar
	5.218.686	**3.593.884**	**1.126.378**	**49.710**	**2.701.470**	
Openbare verlichting						
Verduurzaming OV 2019 (armaturen)	810.500	168.711	1.140	438.569	204.360	20 jaar
Verduurzaming OV 2019 (masten)	579.375	142.442		400.266	36.667	40 jaar
Begoniastraat (2/3 weg-Parkl.) Nw-Buinen OV	38.720	42.012			-3.292	20 jaar
	1.428.595	**353.166**	**1.140**	**838.835**	**237.735**	
Overige						

Begraafplaatsen fase 2, verharding	188.808	102.729		61.646	24.434	20 jaar
	188.808	**102.729**		**61.646**	**24.434**	
Totaal maatschappelijk nut	**6.836.089**	**4.049.778**	**1.127.518**	**950.191**	**2.963.639**	

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken (maatschappelijk nut)

Wegen en fietspaden

In 2023 is verdere uitvoering gegeven aan het verbeteren van de wegen en fietspaden in de gemeente Borger-Odoorn

Openbare verlichting

Uitgaven wegens aanleg en verbetering van de openbare verlichting in de gemeente.

Overige

- Begraafplaatsen fase 2: renovatie van begraafplaatsen in de gemeente

Financiële vaste activa

Financiële vaste activa	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	204.062	204.062
Leningen aan overige verbonden partijen	4.119.811	3.942.128
Overige langlopende leningen	248.830	278.213
Totaal financiële vaste activa	**4.572.703**	**4.424.403**

Het onderstaand overzicht geeft het verloop weer van de financiële vaste activa in 2023.

Financiële vaste activa	boekwaarde 01-01-2023	invest.	aflossing	boekwaarde 31-12-2023
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	204.062			204.062
Leningen aan overige verbonden partijen	3.942.128	197.235	-19.551	4.119.811
Overige langlopende leningen	278.213		-29.383	248.830
Totaal fin. vaste activa	4.424.403	197.235	-48.934	4.572.703

De mutaties in de financiële vaste activa hebben betrekking op:

Leningen aan overige verbonden partijen
- Toename en aflossing op de startersleningen en duurzaamheidsleningen.
- Aflossing op duurzaamheidslening zwembaden Borger-Odoorn BV

Overige langlopende leningen
- Aflossing PC-privé
- Aflossing op de verstrekte hypothecaire geldleningen
- Aflossing verstrekte langlopende lening Hunebedcentrum

Vlottende activa

Voorraden

Voorraden	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Onderhanden werk	-61.194	-1.420.622
Totaal voorraden	**-61.194**	**-1.420.622**

Onderhanden werk
In onderstaand overzicht wordt per complex de boekwaarde ultimo 2023 en het verwachte exploitatieresultaat weergegeven.

Omschrijving	BW 1 jan. 2023	Voorz. 1 jan. 2023	Balans 1 jan. 2023	Vermeer-deringen	Vermin-deringen	Winst-uitname	BW 31 dec. 2023	Voorziening verliesl. complex	Balans 31 dec. 2023	Geraamde te maken kosten	Geraamde te realiseren opbrengsten	Geraamd resultaat incl. voorz.
Borger Daalkampen 2	-936		-936	-219	-4	213	-946		-946	804		142 V
Borger Daalkampen 2 (2e fase)	-943		-943	42	-108	64	-945		-945	458		487 V
Borger Daalkampen 2 (3e fase)	-		-	1.627	-437		1.190		1.190	785	-2.272	297 V
Borger Aan de Strengen (industr.)	1.452	-634	818	20	-303		1.169	-614	555	323	-878	-
Buinen Lijnstukken 2	-15		-15	36	-21		0		0	1.312	-1.312	-
Nieuw-Buinen Drentse Poort	329	-185	144	17	-86		260	-202	58	28	-86	-
Valtermond Plaats 62	-370		-370	34		18	-318		-318	179		139 V
Nieuw-Buinen, Nw-Veenlanden	184	-287	-103	14			198	-349	-151	151		-
Nieuw-Buinen, Ranonkel	97	-112	-15	21	-118		0	-	0			-
Drouwenermond 3	-		-	498	-2		496		496	997	-1.719	226 V
Totaal onderhanden werk	**-202**	**-1.218**	**-1.421**	**2.090**	**-1.079**	**295**	**1.104**	**-1.164**	**-61**	5.037	-6.267	1.291 V

Bedragen x € 1.000

V = voordelig resultaat

De waardering van de in exploitatie genomen gronden is gebaseerd op de inzichten van maart 2024 en de daarbij behorende inschatting van uitgangspunten, parameters en risico's. Voor de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- een rentepercentage van 1,5%
- de in te schatten kosten en opbrengsten worden jaarlijks geactualiseerd.
- de geplande afzet (te verkopen kavels) is gebaseerd op de uitgegeven opties en uit overleggen tussen de marktpartijen en gemeente.

De risico's zijn nader toegelicht in de paragraaf grondbeleid en de paragraaf weerstandsvermogen en risicomanagement in het jaarverslag.

Uitzettingen

Uitzettingen met een rentetypische looptijd < één jaar	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Vorderingen op openbare lichamen	5.751.105	5.295.460
Overige vorderingen	2.379.990	2.182.762
Rekening-courant verhouding met het Rijk	10.188.272	8.499.393
Totaal uitzettingen	**18.319.367**	**15.977.615**

Vorderingen op openbare lichamen	Saldo 31-12-2023
Debiteuren publiekrechtelijk	1.511.066,14
Te vorderen btw overheidsactiviteiten	5.486.279,08
Overige nog te verrekenen btw	28.873,93
	7.026.219,15
Correctie debiteuren publiekrechtelijk	-1.275.114,00
Totaal	5.751.105,15

Debiteuren publiekrechtelijk
In april 2024 is er nog een bedrag van € 1.255.114 aan subsidies te vorderen van Provincie en Rijk.

Te vorderen btw overheidsactiviteiten
Dit is het totaal te vorderen btw die is verrekend op inkoopfacturen die betrekking hebben op overheidsactiviteiten. Het bedrag zal in de loop van 2024 worden ontvangen.

Overige nog te verrekenen btw
Deze nog te vorderen btw is verrekend met de aangifte in 2024.

Correctie debiteuren publiekrechtelijk
Dit betreft het deel waarvoor het risico bestaat dat dit terugbetaald moet worden aan de Provincie Drenthe.

Overige vorderingen	Saldo 31-12-2023
Debiteuren algemeen	1.005.206,23
Debiteuren belastingen	314.344,30
Debiteuren bijstandsverlening	1.049.061,22
Debiteuren inkomensvoorziening	472.081,80
Debiteuren Wmo	1.222,34
	2.841.915,89
Voorziening dubieuze debiteuren algemeen	-75.339,52
Voorziening dubieuze debiteuren belastingen	-56.159,87
Voorziening dubieuze debiteuren uitkeringen SoZa	-330.426,11
Totaal	2.379.990,39

Debiteuren algemeen
In april 2024 moet er van de € 1.005.206 nog € 176.325 worden ontvangen van diverse instellingen.
Voor de waardecorrectie is een voorziening voor oninbaarheid opgenomen van € 75.339

Debiteuren belastingen
In maart 2024 moet er van de € 314.344 nog ca. € 209.815 worden ontvangen aan gemeentelijke belastingen. Voor de waardecorrectie is een voorziening voor oninbaarheid opgenomen van € 56.160

Debiteuren bijstandsverlening en inkomensvoorziening
Het betreft hier de vorderingen in relatie tot verstrekte bijstands- en inkomensvoorzieningen. Deze vorderingen zijn bij het opmaken van de jaarrekening gewaardeerd op inbaarheid. Voor de vermoedelijk oninbare vorderingen is een voorziening opgenomen.

Debiteuren Wmo
Dit bedrag zal worden afgewikkeld in 2024.

Rekening-courantverhouding met het Rijk (Schatkistbankieren)
Op 15 december 2013 is de wet verplicht schatkistbankieren van kracht geworden. Vanaf dat moment zijn alle decentrale overheden (provincies, gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen in de vorm van een openbaar lichaam) verplicht om hun overtollige middelen in de schatkist aan te houden.

Wat is schatkistbankieren
Schatkistbankieren is simpelweg het aanhouden van middelen bij het ministerie van Financiën (de schatkist). Het Agentschap van de Generale Thesaurie voert binnen het ministerie van Financiën het schatkistbankieren uit. Alle deelnemers aan het schatkistbankieren hebben een privaatrechtelijke rekening-courantovereenkomst met de Staat der Nederlanden, vertegenwoordigd door het Agentschap.
Voor decentrale overheden betekent schatkistbankieren dat zij al hun overtollige middelen aanhouden in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Dit houdt in dat geld en vermogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist mogen worden aangehouden. Overtollige middelen mogen alleen in rekening-courant en via deposito's bij de schatkist worden aangehouden of onderling worden uitgeleend aan andere decentrale overheden

Drempelbedrag
De gemeente Borger-Odoorn is dus ook verplicht om de overtollige middelen in 's Rijks schatkist aan te houden. Om het dagelijks kasbeheer te vereenvoudigen is er een drempelbedrag vastgesteld dat, afhankelijk van het begrotingstotaal, buiten de schatkist mag worden gehouden.
Het drempelbedrag voor onze gemeente is vastgesteld op € 1.600.488
Het gemiddelde van het bedrag aan overtollige middelen dat er gedurende het kwartaal elke kalenderdag buiten de schatkist is aangehouden, mag niet boven dit drempelbedrag liggen.

Het totaal aan middelen dat in 2023 door de gemeente Borger-Odoorn buiten ’s Rijks schatkist is gehouden bedraagt aan het eind van elk kwartaal € 0,-. Hiermee is dus voldaan aan de wettelijke verplichting.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar	**2023**		
(1)	**Drempelbedrag**	**1600**			
		Kwartaal 1	**Kwartaal 2**	**Kwartaal 3**	**Kwartaal 4**
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen**	**30**	**96**	**64**	**52**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.570	1.504	1.536	1.548
(3b) = (2) > (1)	**Overschrijding van het drempelbedrag**	**-**	**-**	**-**	**-**

Liquide middelen

Liquide middelen	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Bank	39.290	48.166
Overige liquide middelen	8.522	22.611
Totaal uitzettingen	**47.812**	**70.777**

Overlopende activa

Overlopende activa	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Nog te ontvangen uitkeringen van overheidslichamen	88.303	729.720
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	3.128.709	4.655.061
Totaal overlopende activa	**3.217.012**	**5.384.781**

Nog te ontvangen uitkeringen van overheidslichamen
Hieronder wordt een specificatie gegeven van de van het Rijk en overige overheden nog te ontvangen bedragen inzake uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel.

Omschrijving	Saldo 1-jan 2023	toevoeging in 2023	afgewikkeld in 2023	stand 31-dec 2023
Min. SZW, afrekening BBZ	34.500			34.500
Min. SZW, toeslagenaffaire		3.848		3.848
Min. VWS, afrekening Spuk 2020				-
Min. J&V, vergoeding kosten Oekraïne	695.220	49.955	695.220	49.955
Totaal	729.720	53.803	695.220	88.303

Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	
Reinigingsrechten en huisvuilweging 4e kwartaal 2023	606.322
Toeristenbelasting en forensenbelasting 2023	1.510.350
Vergoeding afvalverwerking	135.843
Vooruitbetaalde bedragen	392.596
Rente 4e kwartaal 2023	102.701
Emco	40.000
GGD	44.500
Overige posten	346.396
Totaal	3.178.709
Voorziening dubieuze posten	-50.000
Totaal	3.128.709

Reinigingsrechten en huisvuilweging 4e kwartaal 2023
De aanslagen voor reinigingsrechten en huisvuilweging voor het 4e kwartaal van 2023 zijn in januari 2024 opgelegd.

Toeristenbelasting en forensenbelasting 2023
De aanslagen voor toeristen- en forensenbelasting 2023 zijn in maart 2024 opgelegd.

Vergoeding afvalverwerking
Betreft de vergoeding van gescheiden ingezamelde, gerecyclede en vermarkte hoeveelheden verpakkingsafval.

Vooruitbetaalde bedragen
Deze bedragen zijn grotendeels in 2024 afgewikkeld.

Rente 4e kwartaal 2023
Betreft de rentevergoeding over het rekening-courant tegoed.
Dit bedrag is in januari 2024 ontvangen.

Emco en GGD
De afrekening over 2023

Overige posten
Deze bedragen zullen worden afgewikkeld in 2024.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Eigen vermogen	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Algemene reserve	20.173.938	16.409.934
Overige bestemmingsreserves	23.646.906	18.340.591
Resultaat na bestemming	1.383.332	3.210.722
Totaal eigen vermogen	**45.204.176**	**37.961.247**

Algemene reserve
De omvang van de algemene reserve bedraagt eind 2023 € 20.173.938. Dit is de som van weerstandsdeel algemene reserve (WAR) + de vrije reserve (VAR). Ten opzichte van eind 2021 is deze reserve per saldo toegenomen met een bedrag van € 3.764.004.

Overige bestemmingsreserves
Er is een onderscheid tussen voorzieningen en bestemmingsreserves. Aan de voorziening kleeft een verplichting. Bovendien worden de voorzieningen niet tot het eigen vermogen gerekend. Een bestemmingsreserve maakt echter wel deel uit van het eigen vermogen. De aanwending van de bestemmingsreserves is vrijblijvender, omdat de raad een besluit kan nemen over een andere aanwending. De omvang van de bestemmingsreserves bedraagt eind 2023 € 23.646.906. Ten opzichte van eind 2022 zijn deze reserves toegenomen met een bedrag van € 5.306.315.

Het verloop van de reserves in 2023 wordt in het volgende overzicht weergegeven. Een meer gedetailleerde specificatie per reserve is beschikbaar op de afdeling bestuurs- en concernondersteuning.

Omschrijving	Saldo 1-jan 2023	Toe-voeging	Ont-trekking	Bestemm. resultaat 2022	Vermind. dekking afschr.	Interne boekingen	Stand 31-dec 2023
ALGEMENE RESERVE							
Weerstandsdeel alg. reserve (WAR)	12.215.849	553.282	-				12.769.131
Vrije algemene reserve (VAR)	4.194.085	300.000	300.000-	3.210.722			7.404.807
Totaal algemene reserve	**16.409.934**	**853.282**	**300.000-**	**3.210.722**	**-**		**20.173.938**
BESTEMMINGSRESERVES							
Algemeen							
Bufferreserve grondbedrijf	2.099.061	340.321	766.389-				1.672.992
Herstructureringsfonds	58.596	-	-				58.596
Nog uit te voeren werken	10.085.037	11.053.381	10.085.037-			-	11.053.381
Generatiepact (vh begr. Saldo)	300.000	-	-				300.000
Onderhoud gemeentelijke gebouwen	76.554	348.500	-				425.054
Onderhoud zwembaden	60.412	-	10.000-				50.412
Dorpshuis Exloo (vh welzijnsaccomm.)	32.123	-	-				32.123
Bestemmingsres. Kern & kader	494.194	-	75.000-				419.194
Reserve riolering	363.284	71.746	-				435.030
Bestemmingsreserve afval	300.739	-	119.089-				181.649
Reserve Toeristisch centrum Borger	169.656	-	-				169.656
Reserve deelgebiedvisie "De Monden"	120.000	-	20.000-				100.000
Bestemmingsreserve Coronacrisis	693.831	-	277.155-	-			416.676
BR noodopvang ontheemden	-	3.850.000	-				3.850.000
BR hervormingsagenda jeugdzorg	-	979.000	-				979.000
subtotaal	*14.853.486*	*16.642.948*	*11.352.670-*	*-*	*-*	*-*	*20.143.764*
Gekoppelde reserves							
Gekoppelde reserves	3.487.105	151.980			135.943-		3.503.142
subtotaal	*3.487.105*	*151.980*	*-*	*-*	*135.943-*		*3.503.142*
Totaal bestemmingsreserves	**18.340.591**	**16.794.928**	**11.352.670-**	**-**	**135.943-**	**-**	**23.646.906**
Eindtotaal	**34.750.525**	**17.648.210**	**11.652.670-**	**3.210.722**	**135.943-**	**-**	**43.820.844**

In de kolom ‘bestemming resultaat 2022’ staat de toevoeging vermeld van het voordelig rekeningresultaat van het voorgaand boekjaar. In de kolom ‘vermindering ter dekking van afschrijvingen’ staan de verminderingen vermeld in verband met afschrijvingen op activa waarvoor een specifieke bestemmingsreserve is gevormd.

De aard en reden van iedere reserve worden hierna toegelicht.

Weerstandsdeel algemene reserve (WAR)
Buffer voor weerstandscapaciteit met het doel om alle risico's op te vangen waarvoor geen raming (voorziening als exploitatiepost) in de begroting is opgenomen.
De minimumomvang van de WAR wordt vastgesteld conform gekwantificeerde risico’s die uit de paragraaf Weerstandsvermogen blijken.

Vrije algemene reserve (VAR)
De vrije reserve is ingesteld om eventuele rekeningtekorten op te vangen. Aanvullend is deze reserve beschikbaar voor incidenteel nieuw beleid.

Bufferreserve grondbedrijf
De reserve is bedoeld om verliezen op gronden op te kunnen vangen en het afdekken van onvoorzienbare risico’s en/of tegenvallers.

Herstructureringsfonds
Uitgaven passend binnen de doelstelling (creëren van een duurzame en veilige woon- en leefomgeving) kunnen worden gedekt uit dit fonds. Het fonds is tot dusverre gevoed uit de winstnemingen van de grondexploitatie en bestemming van het rekeningresultaat. De hoogte van het fonds is gebaseerd op een bedrag van € 5.500 per te slopen woning in een herstructureringsgebied.

Nog uit te voeren werken (NUW)
Het begrotings-/kalenderjaar loopt zeker bij projecten niet altijd parallel met de periode dat werkzaamheden worden uitgevoerd of realisatie plaatsvindt. Soms lopen projecten over de jaarwisseling heen en vindt de afronding en afrekening pas in het volgende jaar plaats. Er kunnen vertragingen optreden en er zijn ook werkzaamheden die niet in de winter kunnen worden uitgevoerd, afronding vindt dan in het volgende voorjaar plaats.
Dit betekent dat een groot aantal van de werkzaamheden op de lijst NUW inmiddels al zijn uitgevoerd. Andere projecten worden in het voorjaar van 2024 uitgevoerd.

De reserveringen zijn getoetst aan de volgende 3 criteria:

1. Er moet sprake zijn van een beleidsinhoudelijke noodzaak om de financiële middelen te behouden voor uitvoering van de prestatie in 2024.
2. De prestatie in het nieuwe begrotingsjaar moet zijn ingepast in het afdelingsplan voor 2024.
3. De financiële noodzaak van reservering moet aanwezig zijn (er zijn voor de uitvoering van de prestatie in een volgend begrotingsjaar geen middelen beschikbaar.)

Nog uit te voeren werken Thema/taakveld	**Bedrag**
Onze inwoners	
Arbeidsparticipatie	14.225
Cult.presentatie, -productie en -partic.	26.600
Inkomensregelingen	1.731.870
Maatwerkvoorziening (WMO)	90.000
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	449.972
Samenkracht en burgerparticipatie	488.740
Sportbeleid en activering	4.150
Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	353.706
Volksgezondheid	272.000
WSW en beschut werk	392.635
	3.823.898
Onze economie	
Economische promotie	77.400
	77.400
Onze toekomst	
Bestuur	501.230
Cult.presentatie, -productie en -partic.	73.000
Milieubeheer	626.400
	1.200.630
Onze leefomgeving	
Beheer overige gebouwen en gronden	20.000
Onderwijshuisvesting	130.000
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	658.967
Openbare orde en veiligheid	120.000
Ruimtelijke ordening	803.300
Sportaccommodaties	3.143.150
Verkeer en vervoer	44.450
Wonen en bouwen	202.636
	5.122.503
Overig	
Overhead	828.950
	828.950
Totaal	**11.053.381**

Generatiepact
Deze reserve is in 2019 in het leven geroepen met het doel duurzame inzetbaarheid van oudere ambtenaren en nieuwe instroom van jongeren in de ambtelijke organisatie te realiseren.

Aanpassing rijksweg 34
Deze reserve is bedoeld voor dekking van de gemeentelijke kosten voor het oplossen van verkeersmaatregelen rond aanpassingen van de N34.

Onderhoud gemeentelijke gebouwen
Deze reserves zijn gevormd ter dekking van toekomstige onderhoudsuitgaven (groot onderhoud) voor de diverse gebouwen en accommodaties.

Onderhoud zwembaden
In de begroting wordt jaarlijks het normbedrag voor onderhoud geraamd. De afwijking tussen deze norm en de werkelijkheid wordt met dit fonds gemuteerd.

Dorpshuis Exloo
Voorheen was deze reserve bedoeld voor onderhoud van welzijnsaccommodaties. Deze vallen nu onder het project Kern en Kader. In overeenstemming met de notitie reserves en voorzieningen is er een bedrag gereserveerd voor dorpshuis Exloo. Het restant is overgeheveld naar de reserve Kern en Kader.

Bestemmingsreserve Kern & Kader
Deze reserve is in 2006 ingesteld om boekwinsten en -verliezen op verkochte Kern & Kader gebouwen apart te houden.

Reserve riolering
De commissie BBV doet de aanbeveling om (als een gemeente een riooltarief hanteert) de gerealiseerde resultaten riolering te muteren op een bestemmingsreserve 'riolering'. Opgemerkt wordt dat het vormen van deze reserve het karakter van resultaatbestemming heeft en dat de toevoeging aan een dergelijke reserve dus geen last vormt die in de tariefberekening mag worden opgenomen.
De bestemmingsreserve riolering wordt gevoed vanuit efficiency- en of aanbestedingsvoordelen.

Bestemmingsreserve afval
In de kadernota 2016 is besloten om met ingang van de rekening 2015 efficiency verschillen op afval te storten in een bestemmingsreserve. Deze reserve kan dan worden ingezet om eventuele nadelen op afval in de exploitatie op te vangen.

Bestemmingsreserve Toeristisch Centrum Borger
Deze reserve is ingesteld om de kosten op te vangen voor het (eventueel) archeologisch onderzoek in dat gebied.

Reserve deelgebiedsvisie "De Monden"
Deze reserve is ingesteld om de kosten op te vangen voor gebiedsvisie "De Monden".

Bestemmingsreserve Coronacrisis
Deze reserve is ingesteld om de meerkosten of minder opbrengsten op te vangen die door de coronacrisis zijn ontstaan.

Bestemmingsreserve noodopvang ontheemden
Zowel in 2022 als in 2023 zijn middelen overgehouden op de opvang van Oekraïners. Bij de Berap 2023-II is besloten om deze middelen te storten in een bestemmingsreserve Opvang ontheemden.

Bestemmingsreserve hervormingsagenda jeugdzorg
Bij de Berap 2023-II is besloten om de ontvangen Voogdij/18+ middelen te storten in een bestemmingsreserve Hervormingsagenda jeugdzorg. Hierdoor blijven de middelen van Voogdij/18+ beschikbaar voor toekomstige ontwikkelingen in de jeugdzorg die een relatie hebben met de hervormingsagenda.

Gekoppelde reserves
Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) moet op investeringen met een economisch nut in volle omvang worden afgeschreven. Eventuele bijdragen van reserves mogen niet in mindering worden gebracht op het investeringsbedrag. Deze bijdragen moeten voor dezelfde looptijd als de betreffende investering ten gunste van de exploitatie worden gebracht. Op deze plaats worden alle reserves verantwoord die worden ingezet voor compensatie van de afschrijving van activa. De reserve is niet meer voor andere doeleinden beschikbaar.

Resultaat na bestemming
De rekening van baten en lasten sluit met een voordelig saldo van € 1.383.332

Voorzieningen

Voorzieningen	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Voorzieningen	4.659.185	4.520.597
Totaal voorzieningen	**4.659.185**	**4.520.597**

Bij de bestemmingsreserves werd al aangegeven dat voorzieningen bij het vreemd vermogen horen. Met andere woorden, aan de voorzieningen kleeft een verplichting. De aanwending is niet vrijblijvend. Onder de voorzieningen zijn de op het moment van opstellen van de jaarrekening voorzienbare verplichtingen, verliezen en/of risico's opgenomen voor zover de omvang hiervan redelijkerwijs is in te schatten. De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie (toevoeging bedrag) aan een reeds bestaande voorziening, is als een exploitatielast in het verslagjaar verantwoord. Alle aanwendingen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Het verloop van de voorzieningen in 2023 wordt in het volgende overzicht weergegeven.

Omschrijving	saldo 1-jan 2023	toevoeging	vrijval	aanwending	stand 31-dec 2023
VOORZIENINGEN					
Algemene voorzieningen					
Voorziening wethouderspensioenen	3.173.713	69.572	-	-159.408	3.083.877
Voorziening afval	70.601	6.649	-		77.250
Voorziening riolering	1.025.394	359.317		-86.116	1.298.594
Voorziening n.t.m. kosten GB Langhieten 2	29.959	3.041			33.000
Voorziening n.t.m. kosten GB Lijnstukken 2	-	8.243	-		8.243
Voorziening n.t.m. kosten GB Ranonkel	-	3.000			3.000
Voorziening verlofsparen	15.803	-			15.803
subtotaal	*4.315.470*	*449.822*	-	*245.525-*	*4.519.768*
Onderhoudsvoorzieningen					
Ontwikkeling Poelkampen Ellertshaar	80.000	10.000			90.000
subtotaal	*80.000*	*10.000*	-	-	*90.000*
Van derden verkregen middelen met specifieke bestedingsverplichting					
Grafonderhoud Aukje Wolf	11.891	-			11.891
Natuurpark Aukje Wolf	113.236			-75.710	37.526
subtotaal	*125.127*	-	-	*75.710-*	*49.417*
Totaal voorzieningen	**4.520.597**	**459.822**	**-**	**321.235-**	**4.659.185**

De aard en reden van iedere voorziening worden hierna toegelicht.

Algemene voorzieningen
Voorziening wethouderspensioenen
De voorziening is ingesteld om pensioenverplichtingen van (oud)wethouders te kunnen nakomen.

Voorziening afval
Deze voorziening is gevormd door onderuitputting als gevolg van vertraging in investeringen. Deze middelen moeten volgens de financiële voorschriften (BBV) beschikbaar blijven voor de afvalverwerking.

Voorziening riolering
Deze voorziening wordt gevormd door resultaten vanuit tariefegalisatie en vertraging in investeringen en onderhoud van het rioolstelsel. Deze middelen moeten beschikbaar blijven voor rioleringstaken.

Voorziening nog te maken kosten grondbedrijf
Er is een voorziening gevormd voor nog te maken kosten van de afgesloten plannen van het grondbedrijf.

Voorziening verlofsparen
In de nieuwe cao voor gemeenten is een nieuwe regeling voor verlofsparen opgenomen. Een medewerker kan vanaf 1 januari 2022 bovenwettelijke vakantie-uren opzijzetten voor later. Deze vakantie-uren verjaren niet. De vormen van bovenwettelijke vakantie die de medewerker opzij kan zetten staan in de cao. De gemeente heeft per persoon in beeld gebracht hoeveel verlof men wil sparen. Het verlof is op geld gezet en in de voorziening gestort.

Onderhoudsvoorzieningen
Ontwikkeling Poelkampen Ellertshaar
Er is door de gemeente Borger-Odoorn een overeenkomst gesloten met Vos Zand en Grind B.V. en Remix Droge Mortel B.V. ten behoeve van de ontwikkeling van de zandwinning Poelkampen te Ellertshaar. Gedurende de actieve zandwinning in het plangebied zal Vos Zand en Grind B.V. jaarlijks een bedrag groot € 10.000 aan de gemeente Borger-Odoorn voldoen. De betalingen eindigen na het beëindigen van het actief winnen van het zand. Het geld wordt door de gemeente Borger-Odoorn bestemd voor werkzaamheden, die de gemeente gedurende de exploitatieperiode uitvoert ten behoeve van de zandwinning.

Van derden verkregen middelen met specifieke bestedingsverplichting
Grafonderhoud graf Aukje Wolf
Het bestuur van de betreffende stichting heeft de gemeente verzocht om de grafmonumenten van mevrouw Aukje Wolf en wijlen haar ouders voor een termijn van vijftig jaar te onderhouden. Hierop heeft de raad positief beslist.

Natuurpark Aukje Wolf
De stichting Aukje Wolf beheert de nalatenschap van wijlen mevrouw Aukje Wolf. Het stichtingsbestuur heeft in samenwerking met de gemeente een natuurpark aangelegd in Valthermond. Voor het onderhoud is een deel van de nalatenschap gestort in een bij de gemeente belegde voorziening. De gemeente beheert dit bedrag en zorgt voor het onderhoud van het natuurpark.

Vaste schulden, looptijd van één jaar of langer

Vaste schulden, met een rentetypische looptijd langer dan 1 jaar	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	22.086.341	25.915.119
Waarborgsommen	7.418	7.147
Totaal vaste schulden	**22.093.759**	**25.922.266**

Onderstaand overzicht geeft het verloop weer van de vaste schulden in 2023.

Vaste schulden	saldo 01-01-2023	opgenomen	aflossing	saldo 31-12-2023
Binnenl. banken en ov. fin. instellingen	25.915.121		3.828.780	22.086.341
Waarborgsommen	7.147	271		7.418
Totaal vaste schulden	**25.922.269**	**271**	**3.828.780**	**22.093.759**

Binnenlandse banken en overige financiële instellingen
De totale rentelast voor het jaar 2023 met betrekking tot de vaste schulden bedraagt € 318.629,12

Vlottende passiva

Netto vlottende schulden, looptijd korter dan één jaar

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Bank- en girosaldi	3.183.670	964.495
Overige schulden	4.608.005	3.792.010
Totaal netto vlottende schulden	**7.791.675**	**4.756.505**

Bank- en girosaldi
Betreft de schuld in rekening-courant aan de NV Bank Nederlandse Gemeenten.

Overige schulden	
Crediteuren publiekrechtelijk	1.341.630
Crediteuren algemeen	3.258.396
Nog af te dragen btw	2.360
Kortlopende waarborgsommen	5.618
Totaal	4.608.005

Crediteuren publiekrechtelijk
Dit bedrag is in april 2024 volledig afgewikkeld.

Crediteuren algemeen
Dit bedrag is in april 2024 volledig afgewikkeld.

Nog af te dragen btw
Deze post zal zich in 2024 afwikkelen.

Kortlopende waarborgsommen
Het gaat hierbij om de door de huurders gestorte waarborgsommen m.b.t. Grote Brink 2b, 2c en 2d te Borger

Overlopende passiva

Overlopende passiva	saldo 31-12-2023	saldo 31-12-2022
Nog te betalen bedragen	4.891.882	4.829.825
Nog te besteden uitkeringen van overheidslichamen	6.759.506	6.936.880
Overige vooruitontvangen bedragen	101.357	101.092
Totaal overlopende passiva	**11.752.744**	**11.867.797**

Nog te betalen bedragen	
Te betalen rente langlopende leningen o/g	172.652
Gemeente Emmen	528.340
Sociaal Domein	1.367.980
Af te dragen loonheffing en pensioenpremies	1.295.679
Overige nog te betalen posten	1.527.230
Totaal	4.891.882

Te betalen rente langlopende leningen o/g
Het gaat hierbij om de renteverplichting over 2023 die in de loop van 2024 zal worden betaald.

Gemeente Emmen
Betreft diverse nota’s welke zullen worden betaald aan de gemeente Emmen in 2024.

Sociaal Domein
Het gaat hierbij om aangegane verplichtingen aan cliënten en zorgaanbieders in het kader van het sociaal domein. Deze betalingen zullen zich in 2024 afwikkelen.

Af te dragen loonheffing en pensioenpremies
De afdrachten hebben in januari 2024 plaatsgevonden.

Overige nog te betalen posten
De afwikkeling van deze posten vindt in 2024 plaats.

Nog te besteden uitkeringen van overheidslichamen

Hieronder wordt een specificatie gegeven van de nog te besteden uitkeringen van het Rijk en de provincie met een specifiek bestedingsdoel.

Omschrijving	Saldo 1-jan 2023	toevoeging	aanwending	stand 31-dec 2023
Rijksbijdragen				
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, belijning wegen en fietspaden	87.466		87.466	-
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, wegen en verkeer				-
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Spuk-Sport 2022	55.478		55.478	-
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Spuk-Sport 2023		9.947	9.947	0
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, woningbouw		1.887.012		1.887.012
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, regeling sportakkoord	26.184	78.971	26.184	78.971
Rijksdienst voor ondernemend Nederland, ventilatie in scholen	176.790		176.790	-
Ministerie van Financiën, toeslagenproblematiek	15.205	1.294	15.205	1.294
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, OAB-gelden	125.788	285.640	125.788	285.640
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, NPO middelen	57.440		34.340	23.100
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, wet inburgering	5.871		5.871	-
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, onderwijsroute	21.972		3.252	18.720
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, energiearmoede	741.160		16.583	724.577
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, verkeersveiligheidsmaatregelen	329.421	31.379		360.800

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, impulsregeling klimaatadaptatie	358.561		15.154	343.407
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, preventieakkoord	9.682		9.682	-
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, klimaat- en energiebeleid		119.428		119.428
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, digitale overheid		4.620		4.620
Provincie Drenthe				
Deelvisie De Monden	110.784			110.784
Anne de Vriesstraat	115.261		39.346	75.914
Hart van Exloo	560.913		560.913	-
Aanpassing afslag N34 Klijndijk	31.608	100.000		131.608
Aanpassing afslag N34 Odoorn	127.575		12.819	114.757
Zuiderdiep Valthermond				-
Hunzevallei, fietspad Borger-Westdorperbrug	100.000		100.000	-
Fietspad Weg van de Westerlanden		175.000		175.000
Herstructurering 2e Exloërmond	111.000			111.000
Westerlee Gelden	461.635		461.635	-
Frisse start na corona	57.161		57.161	-
Regiodeal Zuidoost-Drenthe	972.349		29.995	942.354
Valtherweg / Exloërweg	498.110		151.085	347.025
Dwarskade Nieuw-Buinen	530.326		530.326	-
Snelfietsroute Borger - Emmen	395.720		310.725	84.995
Schoolpleinenrevolutie	60.000		40.456	19.544
Geopark de Hondsrug	50.000		50.000	-
Expeditie de Monden	35.000		35.000	-
Stedebouwkundige verdieping Borger-West	50.000		50.000	-
Gebiedsfonds	2.112.500		68.384	2.044.116

Overige overheden				
Toekomst bestendige bedrijventerreinen	37.642		7.690	29.953
	8.428.603	**2.693.292**	**3.087.275**	**8.034.620**
Correctie vooruitontvangen bedragen	-1.491.723			-1.275.114
Totaal	**6.936.880**			**6.759.506**

De correctie vooruitontvangen bedragen heeft betrekking op het subsidiedeel van de Provincie Drenthe wat op 31-12-2023 nog niet is ontvangen.

Overige vooruitontvangen bedragen
De overige vooruitontvangen bedragen zijn afgewikkeld in 2024.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Aan natuurlijke en rechtspersonen verstrekte borgstellingen of garantstellingen.

Eind 2023 staat de gemeente Borger-Odoorn borg voor een bedrag van € 25.335.266 aan door derden verstrekte geldleningen. Er zijn in 2023 geen aanspraken gedaan op de verleende borg- en garantstellingen.

Nr.	Oorspronkelijk bedrag	Omschrijving	Rente perc.	Boekw. 1-01-23	In de loop dienstj.	Afl-ossing	Boekw. 31-12-2023	Garant of achtervang	Percentage dekking	Bedrag garant
St. Woon- en Zorgcentr. "de Paasbergen" (St. Leveste)										
1	3.024.356	Herfinanciering	3,670	1.310.554		100.811	1.209.743	garant	100,00%	1.209.743
2	558.191	Herfinanciering	4,760	462.789		9.454	453.335	garant	100,00%	453.335
Stichting Woonservice Drenthe										
3	2.500.000	Herfinanciering		1.325.086		108.463	1.216.623	achtervang	50,00%	608.312
4	1.434.000	Herfinanciering		754.737		37.737	717.000	garant	100,00%	717.000
5	1.102.165	Financiering woonproject	7,600	796.991		26.248	770.743	garant	100,00%	770.743
6	3.750.000	Uitbreiding met verpleegdependance	-	2.735.432		81.993	2.653.439	garant	100,00%	2.653.439
7	5.000.000	Achtervang, percentage dekking 50		5.000.000			5.000.000	achtervang	50,00%	2.500.000
8	5.000.000	Achtervang, percentage dekking 50		5.000.000			5.000.000	achtervang	50,00%	2.500.000
Stichting Lefier										
9	868.005	Herfinanciering DV 1332	4,950	467.579		467.579		garant	100,00%	
10	15.000.000	Achtervang, percentage dekking 50		15.000.000			15.000.000	achtervang	50,00%	7.500.000
11	10.000.000	Achtervang, percentage dekking 50		10.000.000			10.000.000	achtervang	50,00%	5.000.000
VV Nieuw-Buinen										
12	150.000	Nieuwe sportcomplex		150.000			150.000	garant	100,00%	150.000
St. Borger Prehistorisch hart van Nederland										
13	745.000	Lening BNG		695.333		24.833	670.500	garant	100,00%	670.500

Beheersstichting Exloo Het Plein								
14	450.000	Bouw Hallenhoes en inrichting plein	450.000		450.000	garant	100,00%	450.000
VV HOC en TC OKKO								
15	150.000	Realisatie sportpark Odoorn	150.000		150.000	garant	100,00%	150.000
Diversen								
16		- Garantieverstrekking "eigen woningen"	15.657	13.463	2.194	garant	100,00%	2.194
			44.314.158	**870.581**	**43.443.577**			**25.335.266**

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen voor verlofdagen
De arbeidskosten gerelateerde verplichtingen voor de verlofdagen bedragen voor het gemeentepersoneel eind 2023 € 305.197,40

Langlopende contracten
Contractuele inkopen met een waarde van meer dan € 100.000

Leverancier	**Contractnaam**	**Einddatum**	**Waarde**	
		contract	**> 01.01.2024**	
Centraal beheer	Diverse verzekeringen	31-12-2027	124.500	
PinkRoccade	Diverse software	20-7-2026	480.000	
Renewi Nederland B.V.	Verwerken en transporteren van afvalstromen (hout, hard kunststof en grof tuinafval)	31-12-2025	100.000	
PreZero Recycling Services Noord	Inzamelen, transporteren en verwerken van afvalstromen	31-8-2029	3.575.000	
Centric Netherlands BV	Key2Betalen	12-11-2028	100.000	
Attero B.V.	Verwerking afval	31-12-2033	2.700.000	
Robertus Mechanisatie B.V.	Leveren en onderhouden van tractoren	14-6-2026	150.000	
Trip Advocaten & Notarissen	Raamovereenkomst levering juridische diensten	onbepaald	80.000	per jaar
Bouma Sport en Groen b.v.	Onderhoud sportvelden	28-2-2025	215.000	per jaar
Donker	Groenrenovatie en onkruidbestrijding	28-2-2026	324.500	
Insurance Managers BV	Makelaarsdienst, dienstverlening en brandverzekering	31-12-2026	246.000	
MSG Post & Koeriers	Postbezorging	31-10-2026	345.000	
Robidus Risk Consulting B.V.	WGA Eigenrisicodragerverzekering	31-12-2025	400.000	
Slump Oil B.V.	Levering Brandstoffen	30-6-2025	375.000	
Athlon Car Lease Nederland B.V.	Lease bedrijfsauto's	31-1-2026	200.000	
Securi-Corp	Beveiligingsdiensten vluchtelingenopvang	8-10-2024	1.000.000	

Koninklijke Sjouke Dijkstra	Asfaltonderhoud	31-12-2025	500.000	
Diverse zorgleveranciers	Wmo; begeleiding	31-12-2028	1.683.000	per jaar
Diverse zorgleveranciers	Wmo; hulp bij huishouden	30-6-2025	3.397.000	per jaar
Medipoint	Hulpmiddelen Wmo	31-3-2028	253.000	per jaar
De vier Gewesten BV	Doelgroepenvervoer	31-7-2026	341.000	per jaar
Diverde zorgleveranciers	Jeugdhulp	31-12-2028	5.763.000	per jaar

Eigen bijdrage op grond van de WMO
Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de WMO een bijdrage verschuldigd. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatie van het CAK (om privacy redenen beperkt) is ontoereikend om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen op grond van de WMO geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de gemeenten geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen.

Aantrekken financiering
In 2022 is met de BNG een overeenkomst tot geldlening aangegaan met een hoofdsom van € 15.000.000 en een looptijd van 50 jaar. De opnamedatum is bepaald op 2 januari 2024 en het rentepercentage bedraagt 2,507% per jaar.

Gebeurtenissen na balansdatum

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

Het rekeningresultaat
Het rekeningresultaat is volgens de regelgeving van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) weergegeven in:

- Het saldo van baten en lasten van € 7.242.930 voordelig.
  Dit is het resultaat van de 4 thema's, algemene dekkingsmiddelen, overhead en overige baten en lasten.
- Het gerealiseerd resultaat van € 1.383.332 voordelig.
  Dit is het uiteindelijke resultaat dat is ontstaan na de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Begrotingsrechtmatigheid
Het aanpassen van de begroting raakt in de basis het budgetrecht van de raad. In onze financiële verordening is vastgelegd dat de raad autoriseert op thema niveau. Dat betekent dat begrotingswijzigingen buiten een thema aan de raad voor besluitvorming moeten worden voorgelegd. De wijzigingen per thema ten opzichte van de begroting worden in de bestuursrapportages inzichtelijk gemaakt.

Actuele begroting
BERAP 2023-II is de laatste door de raad vastgestelde begrotingswijziging. In de jaarrekening presenteren wij de cijfers van de actuele begroting. Deze cijfers bevatten evenals vorig jaar wijzigingen op de thema's na BERAP 2023-II. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat de lijst met Nog uit te voeren werken (NUW) ook dit jaar weer hoog uitvalt. Twee grote posten hieruit zijn de inkomensregelingen (vooral energie armoede) en de sportaccommodaties. In Bestuursrapportage 2023-II is wel een eerste aanzet gemaakt van NUW reserveringen, maar in werkelijkheid valt de lijst hoger uit en hiervoor hebben we de begroting moeten aanpassen. De begroting is op dit onderdeel aangepast mede om een goede verschillenanalyse te kunnen maken tussen begroting en werkelijkheid. In de toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording in de paragraaf bedrijfsvoering gaan wij hier nader op in.

Afwijkingen tussen de begroting en de jaarrekening
Wij hebben te maken met een aantal begrotingsafwijkingen op de taakvelden. Afwijkingen op de taakvelden van meer dan € 25.000 zijn verklaard in het onderdeel 'Toelichting op het overzicht van baten en lasten'. Indien uw raad de jaarrekening vaststelt, stemt uw raad in met deze afwijkingen en de toelichting van ons college. Op deze manier autoriseert uw raad de afwijkingen en worden de afwijkingen rechtmatig en wordt voldaan aan de begrotingsrechtmatigheid. Deze werkwijze wijkt niet af van voorgaande jaren.

Ook is in de toelichting op de balans van investeringen, groter dan € 50.000 de uitputting van de investeringskredieten en de actuele raming van de totale uitgaven en inkomsten weergegeven. Op de investeringskredieten zijn overschrijdingen geconstateerd en worden als onrechtmatig aangemerkt. Deze onrechtmatigheden kunnen echter wel acceptabel zijn als het past binnen het vooraf gestelde beleid. Zo zijn er bijvoorbeeld overschrijdingen die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde inkomsten of budget dat in de begroting 2024 beschikbaar is gesteld.

Hierna volgt een overzicht van de baten en lasten per thema. In het onderdeel 'Toelichting op het overzicht van baten en lasten' wordt er een analyse gegeven van de afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de jaarrekening.

	Taakvelden	Primitieve begroting 2023 Lasten	Baten	Saldo	Actuele begroting 2023 Lasten	Baten	Saldo	Werkelijk 2023 Lasten	Baten	Saldo
0.2	Burgerzaken	812	357	-455	1.569	357	-1.212	1.537	274	-1.263
4.1	Openbaar basisonderwijs	139	24	-115	192	24	-168	193	22	-171
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.373	380	-993	1.838	800	-1.038	1.567	514	-1.053
5.1	Sportbeleid en activering	450	37	-413	597	158	-439	567	239	-328
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.787		-1.787	7.538	7.729	190	6.521	8.028	1.507
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	4.405		-4.405	4.565		-4.565	4.548		-4.548
6.3	Inkomensregelingen	9.695	7.931	-1.763	11.422	8.394	-3.028	9.999	7.539	-2.460
6.4	WSW en beschut werk	5.371		-5.371	5.574	462	-5.113	5.606	462	-5.145
6.5	Arbeidsparticipatie	879	15	-864	1.097	227	-870	1.080	225	-855
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	1.189	17	-1.173	1.383	17	-1.367	1.637	15	-1.622
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+									
6.71A	Huishoudelijke hulp (WMO)	2.879	100	-2.779	3.479	100	-3.379	3.477	116	-3.360
6.71B	Begeleiding (WMO)	1.148		-1.148	668		-668	665		-665
6.71C	Dagbesteding (WMO)	1.104		-1.104	1.142		-1.142	1.152		-1.152
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	335		-335	367		-367	305		-305
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-									
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	6.537		-6.537	792		-792	791		-791
6.72B	Jeugdhulp behandeling				549		-549	545		-545
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding				130		-130	120		-120
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig				145		-145	142		-142
6.73A	Pleegzorg				300		-300	285		-285
6.73B	Gezinsgericht				1.010		-1.010	1.009		-1.009
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig				435		-435	517		-517
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblij	370	78	-292	2.359	78	-2.281	2.426	85	-2.340
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf				240		-240	234		-234
6.81	Geëscaleerde zorg 18+									
6.81A	Beschermd wonen (WMO)	20		-20	20		-20	23		-23
6.82	Geëscaleerde zorg 18-									
6.82A	Jeugdbescherming	360		-360	779		-779	786		-786
6.82B	Jeugdreclassering				56		-56	56		-56
7.1	Volksgezondheid	1.064		-1.064	1.799	526	-1.273	1.718	493	-1.224
Totaal Onze inwoners		**39.917**	**8.939**	**-30.978**	**50.045**	**18.872**	**-31.176**	**47.506**	**18.012**	**-29.492**
3.1	Economische ontwikkeling	45		-45	45		-45	42		-42
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur							406	410	3

3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	51	57	6	51	57	6	7	13	5
3.4 Economische promotie	474	2.010	1.536	532	2.010	1.478	555	2.509	1.954
Totaal Onze economie	**570**	**2.067**	**1.497**	**628**	**2.067**	**1.439**	**1.010**	**2.932**	**1.920**
0.1 Bestuur	2.220		-2.220	2.631	123	-2.508	2.501	231	-2.269
5.3 Cult.presentatie, -productie en -partic.	210	1	-209	234	51	-183	251	71	-181
5.4 Musea	212	5	-207	203	5	-198	201		-201
5.6 Media	591		-591	581		-581	710	123	-586
7.4 Milieubeheer	1.315	19	-1.296	2.017	526	-1.490	2.002	648	-1.354
Totaal Onze toekomst	**4.548**	**25**	**-4.523**	**5.666**	**705**	**-4.960**	**5.665**	**1.073**	**-4.591**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	969	211	-758	319	211	-107	813	742	-71
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.564	1	-1.563	1.658	1	-1.658	1.667	2	-1.665
1.2 Openbare orde en veiligheid	291		-291	484		-484	516		-515
2.1 Verkeer en vervoer	3.992	74	-3.918	4.446	187	-4.259	3.835	129	-3.706
4.2 Onderwijshuisvesting	1.087	89	-998	855	89	-766	939	115	-824
5.2 Sportaccommodaties	2.594	265	-2.329	2.726	249	-2.477	2.539	261	-2.278
5.5 Cultureel erfgoed				23		-23	28		-28
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.547	36	-3.510	4.319	218	-4.101	4.326	233	-4.092
7.2 Riolering	2.158	3.174	1.016	2.172	3.174	1.002	2.141	3.233	1.092
7.3 Afval	2.017	2.833	817	2.023	2.833	810	2.135	2.799	663
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	368	172	-196	386	195	-190	417	173	-244
8.1 Ruimtelijke ordening	1.215	94	-1.121	2.167	94	-2.072	2.157	141	-2.017
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	85	472	387	84	472	388	1.971	2.316	345
8.3 Wonen en bouwen	1.113	510	-603	1.405	922	-483	1.491	1.054	-437
Totaal Onze leefomgeving	**21.000**	**7.931**	**-13.067**	**23.067**	**8.645**	**-14.420**	**24.975**	**11.198**	**-13.777**
Totaal thema's	**66.035**	**18.962**	**-47.071**	**79.406**	**30.289**	**-49.117**	**79.156**	**33.215**	**-45.940**
0.5 Treasury	606	834	227	325	523	198	372	558	186
0.61 OZB woningen	53	5.089	5.036	183	5.239	5.056	205	5.415	5.210
0.62 OZB niet-woningen	57	1.700	1.644	57	1.700	1.644	58	1.582	1.525
0.64 Belastingen overig	222		-222	332		-332	333		-333
0.7 Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	176	52.368	52.192	150	58.496	58.346		57.998	57.998
Totaal algemene dekkingsmiddelen	**1.114**	**59.991**	**58.877**	**1.047**	**65.958**	**64.912**	**968**	**65.553**	**64.586**
0.4 Overhead	10.858	101	-10.757	11.483	110	-11.373	11.320	127	-11.193
0.8 Overige baten en lasten	800	-50	-850	-256	-50	206	41	-42	-83
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)							129		-129
Totaal overhead, overige baten en lasten en VpB				**11.227**	**60**	**-11.167**	**11.490**	**85**	**-11.405**
Saldo van baten en lasten	**78.807**	**79.004**	**199**	**91.680**	**96.307**	**4.628**	**91.614**	**98.853**	**7.241**
0.10 Mutaties reserves	**1.213**	**1.019**	**-194**	**16.246**	**11.607**	**-4.639**	**17.648**	**11.789**	**-5.860**
Resultaat	**80.020**	**80.023**	**5**	**107.926**	**107.916**	**-10**	**109.262**	**110.642**	**1.381**

Onze inwoners

Burgerzaken		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.2	Burgerzaken	32	-83	-51			32	-83
T4.1	Openbaar basisonderwijs	-1	-2	-3	0	0	-1	-2
T4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	271	-286	-15	0	0	271	-286
T5.1	Sportbeleid en activering	30	81	111			30	81
T6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.017	299	1.317	0	0	1017	299
T6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	17		17			17	
T6.3	Inkomensregelingen	1.423	-855	568			1423	-855
T6.4	WSW en beschut werk	-32		-32			-32	
T6.5	Arbeidsparticipatie	17	-2	15	26	0	-9	-2
T6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	-254	-2	-255			-254	-2
T6.71	Maatwerkdienstverlening 18+						0	
T6.71A	Huishoudelijke hulp (WMO)	2	16	19			2	16
T6.71B	Begeleiding (WMO)	3		3			3	
T6.71C	Dagbesteding (WMO)	-10		-10			-10	
T6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	62		62			62	
T6.72	Maatwerkdienstverlening 18-						0	
T6.72A	Jeugdhulp begeleiding	1		1			1	
T6.72B	Jeugdhulp behandeling	4		4			4	
T6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	10		10			10	
T6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	3		3			3	
T6.73A	Pleegzorg	15		15			15	
T6.73B	Gezinsgericht	1		1			1	

T6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	-82		-82		-82	
T6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblij	-67	7	-59		-67	7
T6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	6		6		6	
T6.81	Geëscaleerde zorg 18+					0	
T6.81A	Beschermd wonen (WMO)	-3		-3		-3	
T6.82	Geëscaleerde zorg 18-					0	
T6.82A	Jeugdbescherming	-7		-7		-7	
T6.82B	Jeugdreclassering					0	
T7.1	Volksgezondheid	81	-33	49		81	-33
Totaal		**2.539**	**-860**	**1.684**	**26**	**2.513**	**-860**

Burgerzaken

Te verklaren verschil: Lasten € 31.774 *Voordeel*

Het voordeel is ontstaan door lagere lasten op naturalisatie en lagere lasten doordat er minder rijbewijzen, ID kaarten en paspoorten zijn aangevraagd.

Te verklaren verschil: Baten €-83.237 *Nadeel*

De opbrengsten op de rijbewijzen en ID kaarten zijn lager uitgevallen dan begroot. Dit nadeel op de baten is groter dan het voordeel op de lasten omdat in de baten naast de baten die moeten worden betaald aan het Rijk ook de baten voor de gemeente zijn inbegrepen.

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Te verklaren verschil: Lasten € 270.589 *Voordeel*

Het voordeel is ontstaan doordat de uitgaven met betrekking tot de SPUK-gelden met betrekking tot de OAB-gelden die begroot waren voor 2023 in 2024 zullen worden gedaan. De lagere lasten vallen weg tegen de eveneens lagere baten. De reeds ontvangen baten worden meegenomen naar 2024 ter dekking van de uitgaven die in 2024 zullen worden gedaan.

Te verklaren verschil: Baten € -286.292 *Nadeel*

Het nadeel ten opzichte van begroting is ontstaan doordat er baten vanuit SPUK-gelden met betrekking tot OAB-gelden wel zijn ontvangen maar worden meegenomen naar 2024 omdat dan ook de uitgaven zullen worden gedaan. De lagere baten vallen weg tegen de eveneens lagere lasten.

Sportbeleid en activering

Te verklaren verschil: Lasten € 30.252 *Voordeel*

Dit voordeel op de lasten wordt veroorzaakt door dat de verwachte uitgaven ten laste van de SPUK-sport regeling 2023 op taakveld 5.3 terug te vinden zijn en niet op dit taakveld.

Te verklaren verschil: Baten €80.676 *Voordeel*

Er is een voordeel op de baten door een hogere subsidie uit de SPUK-sport regeling. De SPUK-sport subsidie is een compensatie voor het nadeel ontstaan doordat de btw op sport vanaf 1 januari 2019 niet meer is terug te vragen. De compensatie is hoger dan verwacht en de uitbetaling van 2021 is in 2023 ontvangen. De lasten hiervan zijn reeds genomen in 2021.

Samenkracht en burgerparticipatie

Te verklaren verschil: Lasten € 1.017.587 *Voordeel*

Dit betreft voordeel op de lasten inzake huisvesting Oekraïnse vluchtelingen. Dit voordeel is reeds meegenomen in de reserve Opvang ontheemden op taakveld 0.10.

Te verklaren verschil: Baten €298.930 *Voordeel*

Dit betreft voordeel op de baten inzake COA noodopvang, er zijn meer middelen ontvangen van het COA dan er aan kosten zijn gemaakt. Dit voordeel is reeds meegenomen in de reserve Opvang ontheemden op taakveld 0.10.

Inkomensregelingen

Te verklaren verschil: Lasten € 1.423.440 Voordeel

Het voordeel op dit taakveld bestaat uit verschillende componenten:
1. De kosten van reguliere bijstand vallen lager uit dan begroot. Dit komt doordat het aantal bijstandsgerechtigden lager is uitgevallen dan waar in de uitkering van is uitgegaan.
2. In de begroting 2023 zijn uitgaven voor de aanpak energiearmoede opgenomen. De werkelijke uitgaven worden in een volgend jaar gedaan.
3. Er is een voordeel gerealiseerd op de uitvoeringskosten voor de uitvoering van de bijstandsregelingen door de gemeente Emmen. Dit komt doordat we in 2023 minder bijstandsgerechtigden hadden dan we hadden verwacht.

Te verklaren verschil: Baten €-855.295 Nadeel

Van het Rijk zijn middelen voor de aanpak energiearmoede begroot en ontvangen. Omdat in 2023 niet alle uitbetalingen zijn gedaan en de middelen beschikbaar moeten blijven, zijn deze overgeboekt naar het volgend jaar. Daarnaast is er een dotatie gedaan aan de voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren.

Begeleide participatie

Te verklaren verschil: Lasten € -32.114 *Nadeel*

Dit nadeel is ontstaan door dat het werkelijk resultaat op de jaarrekening van WSW bedrijf Emco lager uitvalt dan is meegenomen in de BERAP-II 2023. Dit wordt veroorzaakt door dat Emco een bestemmingsreserve geeft gevormd van 50% van het resultaat waardoor niet 100% maar 50% van het resultaat terugvloeit naar de deelnemende gemeenten.

Maatwerkvoorziening (WMO)

Te verklaren verschil: Lasten € -253.474 *Nadeel*

Er is een tekort vanwege een overschrijding op de kosten voor Collectief vervoer. De ritprijzen en het aantal kilometers zijn gestegen terwijl het budget niet was bijgesteld. Voor 2024 komt dit terug in de BERAP-I 2024 en vanaf 2025 zal dit structureel worden opgelost.

Ook het werkbudget WMO is overschreden. Dit komt voornamelijk door hogere kosten met betrekking tot cliëntondersteuning door MEE en hogere kosten met betrekking tot medisch advies wat meer gevraagd is bij het verstrekken van dure voorzieningen.

Overige maatwerkarrangementen (WMO)

Te verklaren verschil: Lasten € 62.109 *Voordeel*

Er zijn voordelen op de Wet verpleging GGZ en de regeling Tegemoetkoming Chronisch zieken en beperking.

Jeugdhulp met verblijf overig

Te verklaren verschil: Lasten € -81.882 *Nadeel*

In de BERAP-II is een voordeel op de totale Jeugdhulp meegenomen van € 375.000 echter blijkt dit nu werkelijk € 265.000 te zijn. Het in de BERAP-II meegenomen voordeel is te groot geweest onder andere door een grote einddeclaratie van een zorgaanbieder die bij het opstellen van de BERAP-II nog niet bekend was.

Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf

Te verklaren verschil: Lasten € -66.413 *Nadeel*

In de BERAP-II is een voordeel op de totale Jeugdhulp meegenomen van € 375.000 echter blijkt dit nu werkelijk € 265.000 te zijn. Het in de BERAP-II meegenomen voordeel is te groot geweest onder andere door hogere kosten met betrekking tot regionale samenwerking. Voor 2024 is er al een structurele verhoging hiervoor in de begroting meegenomen.

Volksgezondheid

Te verklaren verschil: Lasten € 81.346 *Voordeel*

Er is een voordeel doordat we op basis van de jaarrekening 2023 van de GGD gelden terug ontvangen. Daarnaast zijn de lasten vanuit SPUK GALA in 2023 lager dan de ontvangen baten. Deze lasten worden net als de baten meegenomen naar 2024.

Te verklaren verschil: Baten €-32.702 *Nadeel*

Het nadeel is ontstaan doordat de baten van het SPUK GALA niet geheel zijn uitgeven in 2023, het restant is genomen naar 2024. Over deze geoormerkte gelden moet verantwoording worden afgelegd over een periode 2023 - 2026 en niet bestede baten zullen terug betaald moeten worden.

Onze economie

Economische ontwikkeling		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T3.1	Economische ontwikkeling	3		3			3	
T3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-406	410	3			-406	410
T3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	44	-44	-1			44	-44
T3.4	Economische promotie	-23	499	476			-23	499
Totaal		**-382**	**865**	**481**			**-382**	**865**

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Te verklaren verschil: Lasten € -406.326 *Nadeel*

Dit zijn uitgaven die in 2023 zijn gedaan voor de bedrijventerreinen binnen het grondbedrijf. In de begroting zijn de lasten en baten van het grondbedrijf niet geraamd, omdat het grondbedrijf voor de exploitatie van de gemeente neutraal verloopt. Tegenover deze lasten staan dan ook baten. Het positief saldo van € 3.268 op dit taakveld ontstaat doordat bij de actualisatie van de exploitatieopzetten van de bedrijventerreinen de voorzieningen naar beneden kunnen worden bijgesteld. Dit voordeel is teruggestort in de bufferreserve gronden.

Te verklaren verschil: Baten €409.594 *Voordeel*

Dit zijn de ontvangsten in 2023 voor de bedrijventerreinen binnen het grondbedrijf. Zie ook de toelichting bij de lasten.

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen

Te verklaren verschil: Lasten € 43.909 *Voordeel*

Dit voordeel is ontstaan doordat de facturen met betrekking tot de lasten inzake bedrijveninvesteringszones geboekt zijn ten laste van de baten. Saldering van de baten en lasten levert een klein nadeel van € 185,-.

Te verklaren verschil: Baten €-44.094 *Nadeel*

Dit nadeel is ontstaan doordat de facturen met betrekking tot de lasten inzake bedrijveninvesteringszones geboekt zijn ten laste van de baten. Saldering van de baten en lasten levert een klein nadeel van € 185,-.

Economische promotie

Te verklaren verschil: Baten €498.972 Voordeel

Er is een voordeel omdat de toeristenbelasting en forensenbelasting hoger zijn uitgevallen dan begroot. Voor nader informatie wordt verwezen naar de betreffende onderdelen in de paragraaf lokale heffingen.

Onze toekomst

Bestuur		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.1	Bestuur	130	108	239			130	108
T5.3	Cult.presentatie, -productie en -partic.	-17	20	2	0	0	-17	20
T5.4	Musea	2	-5	-3	2	0	0	-5
T5.6	Media	-129	123	-5			-129	123
T7.4	Milieubeheer	15	122	136	16	0	-1	122
Totaal		**1**	**368**	**369**	**18**		**-17**	**368**

Bestuur

Te verklaren verschil: Lasten € 130.201 *Voordeel*

Het voordeel is hoofdzakelijk een gevolg van de pensioenverplichtingen voor (gepensioneerde) wethouders. Gemeenten zijn verplicht een voorziening in te stellen voor de opgebouwde pensioenaanspraken. Om te zorgen voor voldoende middelen in de voorziening is een berekening gemaakt van de pensioenrechten op 31 december 2023. De berekening viel een stuk lager uit dan geraamd. Dit is grotendeels een gevolg van een stijging van de rekenrente die de pensioenfondsen toepassen op de opgebouwde rechten.

Te verklaren verschil: Baten €108.685 *Voordeel*

Het voordeel op dit onderdeel is met name ontstaan door het niet volledig besteden van de middelen die beschikbaar zijn voor het project 'circulair bouwen aan de Roelof Tuinstraat in Valthermond'. Om de middelen beschikbaar te houden voor uitvoering in de komende jaren is het voordeel gereserveerd.

Media

Te verklaren verschil: Lasten € -129.140 *Nadeel*

Dit nadeel ontstaat doordat de subsidie vanuit de Provincie Drenthe en de bijdrage vanuit SPUK Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) niet als uitgaven zijn begroot. Deze baten zijn ook niet begroot maar worden wel als onderdeel van de subsidie aan Biblionet verstrekt.

Te verklaren verschil: Baten €123.415 *Voordeel*

Voordeel op de baten betreft de subsidie van de Provincie Drenthe en de SPUK regeling IDO welke beide worden meegenomen in de subsidie worden verstrekt aan Biblionet ten behoeve van de bibliotheken in onze gemeente.

Milieubeheer

Te verklaren verschil: Baten €121.840 Voordeel

In de BERAP II 2023 is het budget RUD verhoogd voor extra uitgevoerde VTH taken en meerwerk. Nu blijkt dat in 2023 niet alle reguliere werkzaamheden door het RUD zijn uitgevoerd. Hiervoor is een creditnota ontvangen van het RUD, waardoor een voordeel ontstaat op de milieuhandhaving.
Het restant voordeel op dit taakveld wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een hogere rente-vergoeding voor duurzaamheidsleningen en zonneleningen.

Onze leefomgeving

Beheer overige gebouwen en gronden		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-494	531	36	35	0	-529	531
T1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-9	1	-7	2	0	-11	1
T1.2	Openbare orde en veiligheid	-32		-31			-32	
T2.1	Verkeer en vervoer	611	-58	553	608	0	3	-58
T4.2	Onderwijshuisvesting	-84	26	-58	8	0	-92	26
T5.2	Sportaccommodaties	187	12	199	365	0	-178	12
T5.5	Cultureel erfgoed	-5		-5	0	0	-5	
T5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7	15	9	82	0	-89	15
T7.2	Riolering	31	59	90	143	0	-112	59
T7.3	Afval	-112	-34	-147	7	0	-119	-34
T7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-31	-22	-54	29	0	-60	-22
T8.1	Ruimtelijke ordening	10	47	55	70	0	-60	47
T8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	-1.887	1.844	-43	-4	0	-1883	1.844
T8.3	Wonen en bouwen	-86	132	46	10	0	-96	132
Totaal		**-1.908**	**2.553**	**643**	**1.355**		**-3.263**	**2.553**

Beheer overige gebouwen en gronden

Te verklaren verschil: Lasten € -528.816 *Nadeel*

Voor zowel de lasten als baten heeft het saldo grotendeels betrekking op het in exploitatie nemen van het bestemmingsplan Drouwenermond III. De boekwaarde is overgeheveld naar het grondbedrijf.
Het overige nadeel heeft betrekking op o.a. onderhoudskosten van gebouwen die niet onder het budget van bouwkunde vallen.

Te verklaren verschil: Baten €530.669 *Voordeel*

Zie opmerking bij de lasten met betrekking tot het bestemmingsplan Drouwenermond III.
Het overige voordeel door hogere huur- en pachtopbrengsten.

Openbare orde en veiligheid

Te verklaren verschil: Lasten € -31.857 *Nadeel*

Het nadeel betreft toegekende subsidies controle corona toegangsbewijs 2022 welke voor 2023 niet waren begroot. Deze kosten worden gedekt vanuit de reserve.

Verkeer en vervoer

Te verklaren verschil: Baten €-58.040 *Nadeel*

Het nadeel ontstaat doordat minder uren eigen personeel ten laste zijn gebracht aan investeringen en projecten.

Onderwijshuisvesting

Te verklaren verschil: Lasten € -91.268 *Nadeel*

Er is op de post onderwijshuisvestingsbeleid een overschrijding door stijging van de huurkosten in 2023 met 3% en een stijging van de servicekosten per m2. De hogere baten vanuit de MI-middelen bieden hiervoor een gedeeltelijke dekking.

Te verklaren verschil: Baten €26.224 *Voordeel*

Er is een voordeel op de baten doordat de middelen met betrekking tot de Materiële Instandhouding vanuit OPO voor 2023 hoger uitvallen dan begroot. Echter vallen de lasten ook hoger uit door zowel hogere huur- als hogere servicekosten.

Sportaccommodaties

Te verklaren verschil: Lasten € -177.412 *Nadeel*

Het nadeel bestaat uit verschillende onderdelen:
1. De kosten voor schoonmaak en beheer waren hoger als gevolg van prijsindexaties, hoger dan geraamd in BERAP-II.
2. De kosten voor onderhoud waren hoger door hoger kosten als gevolg van een prijsindexaties
3. De SPUK-sport subsidie, dit is een compensatie voor het nadeel ontstaan doordat de btw op sport vanaf 1 januari 2019 niet meer is terug te vragen. De opbrengsten van deze SPUK-sport staan deels op taakveld 5.1 Sportbeleid en activering. Totaal voor 2023 is dat inclusief de toekenning over 2021 € 110.928. Dit compenseert voor een groot gedeelte dit nadeel in de lasten.

Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Te verklaren verschil: Lasten € -88.662 *Nadeel*

Het grootste gedeelte van het nadeel komt door hoger onderhoudskosten aan duikers.
De dekking is meegenomen in de rioolheffing.
Het overige nadeel komt door hogere kosten van het onderhoud van het materieel en de exploitatie van de gemeentewerf.

Riolering

Te verklaren verschil: Lasten € -111.743 *Nadeel*

Het nadeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een bijdrage aan de voorziening i.v.m. onderuitputting kapitaallasten. Het voordeel op de kapitaallasten wordt echter niet meegenomen op dit taakveld. De verschillen op de kapitaallasten zijn uit alle taakvelden gefilterd en worden centraal verklaard.
Voor een uitgebreide toelichting van de verschillen tussen begroting en rekening verwijzen wij u naar de paragraaf Lokale Heffingen.
Opgemerkt wordt, dat de hier genoemde saldi niet aansluiten met de bedragen genoemd in de paragraaf Lokale heffingen, omdat conform de BBV (begrotingsvoorschriften) aan riolering ook bedragen extra comptabel worden toegerekend zoals bijvoorbeeld de BTW.

Te verklaren verschil: Baten €59.128 *Voordeel*

Als gevolg van wijzigingen in het areaal en stijging van de WOZ-waardes van de woningen is de opbrengst hoger dan geraamd.

Afval

Te verklaren verschil: Lasten € -119.784 *Nadeel*

Het nadeel op dit taakveld is de som van enkele voor- en nadelen. Nadelig zijn de hogere kosten PMD (o.a. afkeur), uitbetaling garantieprijs oud papier en extra inhuur personeel (afvalcoach). Voordelig zijn de inhuur derden legen bladbakken, lagere kosten huis aan huisinzameling en aanschaf containers. wordt o.a. veroorzaakt door inhuur derden, hogere kosten huis aan huis inzameling.
Voor een uitgebreide toelichting op afval verwijzen we u naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Te verklaren verschil: Baten €-34.510 *Nadeel*

Het voordeel wordt veroorzaakt door lagere opbrengsten reinigingsrechten (minder kilo's en ledigingen restafval). Dit nadeel wordt enigszins gecompenseerd door hogere opbrengsten ABP, Glas en PMD (meer kilo's).

Opgemerkt wordt dat de hier genoemde saldi niet aansluiten met de bedragen genoemd in de paragraaf Lokale Heffingen, omdat conform de BBV, aan het taakveld afval ook extra comptabel bedragen zijn toegerekend zoals bijvoorbeeld de BTW. Een uitgebreide toelichting op afval verwijzen u naar de paragraaf Lokale Heffingen.

Begraafplaatsen en crematoria

Te verklaren verschil: Lasten € -60.738 *Nadeel*

Verschil heeft te maken met de aanschaf van meubilair op de begraafplaatsen. Daarnaast zijn er o.a. extra kosten gemaakt voor de betreden van de begraafplaatsen door de slechte weersomstandigheden in het najaar.

Ruimtelijke ordening

Te verklaren verschil: Lasten € -60.406 *Nadeel*

Het nadeel ontstaat o.a. door geluidsonderzoek windmolens (zie ook baten), onderzoek planschade en inhuur derden.

Te verklaren verschil: Baten €46.474 *Voordeel*

Het voordeel ontstaat door meer verkochte gronden (snippergroen) dan begroot en een ontvangen vergoeding voor het geluidsonderzoek windmolens.

Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)

Te verklaren verschil: Lasten € -1.883.402 *Nadeel*

Algemeen:
In de begroting zijn de lasten en baten van het grondbedrijf niet geraamd, omdat het grondbedrijf voor de exploitatie van de gemeente neutraal verloopt. Eventuele winstnemingen/verliezen in het grondbedrijf worden verrekend met de reserves (zie taakveld 0.10).

De verwachte winstnemingen zijn wel geraamd in de begroting. Ten opzichte van de begroting is in 2023 € 39.914 minder winst genomen. In 2023 is € 320.085 gestort in de bufferreserve gronden. De storting wordt geboekt op taakveld 0.10.
Het restant verschil tussen de baten en lasten wordt enerzijds veroorzaakt door een hogere bijdrage in administratiekosten vanuit het grondbedrijf (voordeel) en anderzijds door een verhoging van de voorzieningen voor verliesgevende plannen (nadeel).
Voor een uitgebreide toelichting betreffende het grondbedrijf verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid.

Te verklaren verschil: Baten €1.844.319 *Voordeel*

Zie de lasten.

Wonen en bouwen

Te verklaren verschil: Lasten € -96.117 *Nadeel*

Het nadeel is een combinatie van enkele voor- en nadelen. Nadelig zijn o.a. de hogere kosten inhuur (zie ook baten) en kosten woonwagen locaties. Voordelig zijn de lagere personeelskosten en kosten welstand.
Uitgangspunt voor de kosten voor inhuur is, dat deze komende jaren worden terugverdiend middels anterieure overeenkomsten of door grondexploitaties.

Te verklaren verschil: Baten €132.020 *Voordeel*

Het voordeel ontstaat door een hogere vergoeding voor inhuur, de hogere rentevergoeding leningen stimuleringsfonds, bouwleges en verhuur woonwagen locaties. Nadelig is de vergoeding voor welstandskosten.
Met betrekking tot welstand en woonwagen locaties wordt opgemerkt dat de lasten en baten van deze posten in principe budgettair neutraal verlopen.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.5	Treasury	-47	35	-12	1	-255	-48	290
T0.61	OZB woningen	-22	176	154			-22	176
T0.62	OZB niet-woningen	-1	-118	-119			-1	-118
T0.64	Belastingen overig	-1		-1			-1	
T0.7	Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	150	-498	-348			150	-498
Totaal		**79**	**-405**	**-326**	**1**	**-255**	**78**	**-150**

Treasury

Te verklaren verschil: Lasten € -47.305 *Nadeel*

Het begrote financieringstekort valt in werkelijkheid hoger uit.

Te verklaren verschil: Baten €289.587 *Voordeel*

We hebben rente ontvangen van de BNG voor het kortlopende geld. Hier was geen bedrag voor begroot, omdat we hier in eerdere jaren geen vergoeding voor kregen.

OZB woningen

Te verklaren verschil: Baten €175.937 Voordeel

Als gevolg van areaal uitbreiding en stijging van de WOZ-waardes van de woningen is de opbrengst hoger dan geraamd.

OZB niet-woningen

Te verklaren verschil: Baten €-117.958 *Nadeel*

Het nadeel ontstaat door minder opbrengsten uit OZB niet-woningen dan geraamd. Daarnaast blijkt uit analyse dat ten opzichte van de begroting er een verschuiving heeft plaatsgevonden van niet-woningen naar woningen.

Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF

Te verklaren verschil: Lasten € 149.699 *Voordeel*

Dit verschil moet in samenhang met het nadeel op de baten worden gezien en is daar toegelicht.

Te verklaren verschil: Baten €-498.252 *Nadeel*

Uit de decembercirculaire 2023 blijkt dat door aanpassingen in de verdeelindicatoren (met name de indicator bijstandsontvangers) en de uitkeringsfactor de algemene uitkering voor ons lager uitvalt dan begroot. Dit geeft een nadeel van per saldo circa € 350.000.

Overhead

Overhead		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.4	Overhead	163	17	180	124		39	17
Totaal		**163**	**17**	**180**	**124**		**39**	**17**

Te verklaren verschil: Lasten €39.844 *Voordeel*

Er is budget uit het project Oekraïne toegevoegd aan de loonsom. Uit dit budget kunnen kosten worden betaald van vervanging van vast personeel wat is ingezet voor de opvang van de Oekraïense vluchtelingen. Hier is echter niet geheel invulling aan gegeven. Hierdoor zijn de salariskosten lager dan begroot.
Ook zijn er kosten gemaakt in de voorbereiding op de verbouw van het gemeentehuis. De kosten worden niet geactiveerd en komen ten laste van de begroting 2023.
Dit zijn de belangrijkste oorzaken van het nadelig saldo op dit onderdeel.

Vennootschapsbelasting (VpB)

Vennootschapsbelasting (VPB)		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-129		-129			-129	
Totaal		**-129**		**-129**			**-129**	

Te verklaren verschil: Lasten € -128.759 *Nadeel*

Op dit taakveld verwerkt de gemeente de te betalen vennootschapsbelasting (VPB). De gemeente is VPB verschuldigd indien er in het jaar fiscale winst is gerealiseerd.

De gemeente heeft in 2020 met de belastingdienst een vaststellingsovereenkomst gesloten. In deze vaststellingsovereenkomst zijn afspraken gemaakt over de wijze van berekenen van de fiscale positie.
De fiscale winst (belastingwetgeving) zoals is berekend kan afwijken van de bedrijfseconomische winst (uitgangspunten BBV). Dit door bijvoorbeeld verschillen in waardering van balansposten en de wijze van toerekening van kosten aan een bepaald jaar.

De gemeente is met name belastingplichtig voor de resultaten uit grondexploitatie. Met een nabetaling van € 41.231 in 2023 op de voorlopige aanslag vennootschapsbelasting 2022 is er in totaal € 96.371 betaald. De verwachting is dat de fiscale winst in 2023 uit de grondexploitatie niet significant zal afwijken van het jaar 2022. Voor het jaar 2023 is dan ook rekening gehouden met een te betalen bedrag van € 87.228.
De te betalen vennootschapsbelasting wordt gedekt uit de reserve van het grondbedrijf.

Overige baten en lasten

Overhead		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.8	Overige baten en lasten	-998	8	-990	-956		-42	8
Totaal		**-998**	**8**	**-990**	**-956**		**-42**	**8**

Te verklaren verschil: Lasten €-40.683 *Nadeel*

Het nadeel wordt veroorzaakt door nota's die nog zijn ontvangen ver na sluiting van het grootboek 2023, maar nog wel betrekking hadden op 2023. Ongeveer 50% van het bedrag betreft afrekening 2023 van nutsvoorzieningen.
Het overige betreft nota's 2023 voor o.a. advisering Borger-West, hosting 2023 gemeenteraad en UWV verplichtingen.

Toelichting centrale posten

Afschrijvingslasten
In onderstaand overzicht worden de afschrijvingslasten per thema weergegeven.

In de toelichting op de verschillende taakvelden is een verklaring gegeven waarbij de verschillen op de afschrijvingslasten niet zijn meegenomen. Het geeft een beter inzicht om het centraal weer te geven en toe te lichten. Dit voorkomt dat je vaak dezelfde verklaring moet geven of verwijzen naar andere producten. De verschillen in de afschrijvingslasten op de verschillende thema's zijn hier op een rijtje gezet.
Het uiteindelijke voordeel is € 305.549.
Het voordeel op de afschrijving komt doordat niet alle voorgenomen investeringen in het jaar zijn gerealiseerd. Hierdoor vallen er afschrijvingslasten vrij (onderuitputting).

	AFSCHRIJVING		
	Begroting	**Werkelijk**	**Saldo**
Thema 1, onze inwoners	29.524	7.024	22.500
Thema 3, onze toekomst	32.305	16.880	15.425
Thema 4, onze leefomgeving	2.776.738	2.693.225	83.513
Overige baten en lasten	93.526	-	93.526
Overhead	284.906	194.322	90.585
Te verklaren verschil	**3.217.001**	**2.911.452**	**305.549**

Mutaties reserves

Mutaties reserves		Verschil tussen begroting en rekening			Kapitaallasten		Restant te verklaren	
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
T0.10	Mutaties reserves	-1.402	182	-1.221			-1.402	182
Totaal		**-1.402**	**182**	**-1.221**			**-1.402**	**182**

Te verklaren verschil: Lasten € -1.402.068 *Nadeel*

Het nadelig verschil in 2023 is ontstaan doordat er € 1.350.000 meer dan werd begroot is gedoteerd aan de Bestemmingsreserve opvang ontheemden.

Dit bedrag komt deels voort uit een voordeel op de lasten inzake huisvesting Oekraïense vluchtelingen en deels uit een voordeel op de baten inzake COA noodopvang.

Te verklaren verschil: Baten €181.416 *Voordeel*

De verschillen bij de mutaties reserves zijn ontstaan omdat in veel gevallen pas na afloop van het jaar duidelijkheid komt over de definitieve bedragen. De hoogte van de lasten en/of baten zijn dan bepalend voor de toevoeging of onttrekking aan de reserves. De verschillen op dit taakveld bestaan uit verschillende posten, onder andere op het gebied van de grondexploitatie, afval en de kosten van corona. Deze zijn bij de betreffende taakvelden toegelicht.

Onvoorzien en beleidsintensivering

In overeenstemming met de BBV-voorschriften is hier het verloop weergeven van de post onvoorzien en beleidsintensivering.

Onvoorzien en beleidsintensivering

Onvoorzien	
Primitieve begroting, structureel vast bedrag per inwoner	€ 50.000
Beleidsintensivering / nieuw beleid	
Primitieve begroting, beschikbaar per 01-01-2023	€ 296.210
Mutaties Berap 2023-I	€ -292.500
Mutaties Berap 2023-II	€ 647.319
Eindstand beleidsintensivering	€ 651.029
Saldo 31 december 2023	**€ 701.029**

Toelichting:

In de Berap 2023-II hebben we het geprognosticeerd rekeningresultaat bepaald aan de hand van de raming op de posten onvoorzien, beleidsintensivering en saldo begroting.

Gerealiseerd resultaat

De saldi van de posten 'beleidsintensivering' en 'onvoorzien' sluiten met een positief saldo van € 701.029. Tezamen met het saldo van de begroting geeft dit een prognose van het uiteindelijk verwacht resultaat van € 691.000.
Het verschil tussen het verwachte resultaat en het werkelijke resultaat bedraagt:

Saldo begroting, stand Berap 2023-II	€ -10.029
Beleidsintensivering, stand Berap 2023-II	€ 651.029
Onvoorzien, stand Berap 2023-II	€ 50.000
Saldo prognose resultaat, stand Berap 2023-II	€ 691.000
Gerealiseerd rekeningresultaat 2023	€ 1.383.332
Verschil	€ 692.332

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Algemeen

Met ingang van 1 januari 2013 is de Wet Normering bezoldiging Topinkomens in de Publieke en de Semipublieke Sector (hierna: WNT) ingegaan.

Het normenkader rondom de WNT is bekrachtigd in het Besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 20 juni 2014, nr. 2014-0000315901, houdende wijziging van de Beleidsregels toepassing WNT (2013), vaststelling van de Beleidsregels toepassing WNT 2014 en wijziging van het Besluit BZK-toezicht en handhaving WNT (vaststelling normenkader WNT 2014).

Bezoldiging

Deze nieuwe wet bevat openbaarmakingregels via de jaarstukken over de bezoldiging van de topfunctionarissen, ook als zij de norm niet overschrijden. Daarnaast moet van een ieder, dat wil zeggen elke medewerker die geen topfunctionaris is, die een hogere bezoldiging krijgt dan de norm, dit (op functieniveau, dus niet op naam) worden vermeld in de jaarstukken.
De WNT stelt, naast een verplichting tot openbaarmaking, een maximum aan de bezoldiging en de contractuele ontslagvergoeding vast. Op grond van de wet bedraagt de totale maximale bezoldiging (exclusief sociale verzekeringspremies) na indexering voor 2023
€ 223.000 (2022: € 216.000) of een pro rata gedeelte bij deeltijddienstverbanden of dienstverbanden korter dan een jaar. Dit bedrag is inclusief het werkgeversdeel in de pensioenpremie. Het maximum van € 223.000 (2023) (2022: € 216.000) geldt ook voor contracten met ingehuurde derden die in enige periode van achttien maanden langer dan zes maanden voor de organisatie werkzaam zijn. Voorbeelden zijn zzp’ers, personen met een management-BV en (interim)arbeidskrachten van adviesbureaus.
De beloning in het sectoraal bezoldigingsregime mag niet uitstijgen boven de voor die sector geldende norm. Deze norm wordt door de betrokken minister vastgesteld. Ten slotte geldt er een bonusverbod, tenzij een bonus bij uitzondering is toegestaan op grond van een algemene maatregel van bestuur.

Hierna vindt u de bezoldigingsgegevens van de bij de gemeente Borger-Odoorn werkzame personen die aangewezen zijn als topfunctionaris in de zin van de WNT.

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking

Gegevens 2023	D.C. Rensen	K. Speekhout	H.J. van Olst - Stoel	E. Lankman	I. Oosting
Functiegegevens	**Gemeentesecretaris**	**Gemeentesecretaris**	**Bestuursadviseur**	**Griffier**	**Griffier**
Aanvang en einde functievervulling in 2023	01/01 - 28/02	01/05 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 21/08	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	0,778	0,889	0,9507
Dienstbetrekking?	ja	ja	ja	ja	ja
Bezoldiging					
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 20.489	€ 85.073	€ 65.331	€ 51.987	€ 73.898
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 3.231	€ 13.394	€ 12.512	€ 7.876	€ 9.988
Bezoldiging	€ 23.720	€ 98.466	€ 77.843	€ 59.863	€ 83.886
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	€ 36.047	€ 149.074	€ 173.494	€ 126.552	€ 212.006

Onverschuldigd betaald en nog niet terug-ontvangen bedrag	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
Reden waarom de over-schrijding al dan niet is toegestaan	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	n.v.t	
Gegevens 2022						
Aanvang en einde functievervulling in 2022	01/01 - 31/12		01/01 - 31/12	22/08 - 31/12		
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1		0,889	0,889		
Dienstbetrekking?	ja		ja	ja		
Bezoldiging						
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 112.759		€ 69.130	€ 27.460		
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.258		€ 12.161	€ 4.975		
Bezoldiging	€ 133.017		€ 81.291	€ 32.435		
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	€ 216.000		€ 192.024	€ 68.918		

Voor alle topfunctionarissen geldt dat het geldende beloningsmaximum over 2023 niet is overschreden. De gemeente Borger-Odoorn heeft over 2023 voldaan aan de WNT.

Ontslagvergoedingen
De ontslagvergoeding voor de topfunctionaris mag niet meer bedragen dan de som van de beloning en de voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn over de twaalf maanden voorafgaand aan de beëindiging van het dienstverband, tot maximaal
€ 75.000,- bruto (artikelen 2.10 en 3.7 WNT). Bij een deeltijddienstverband geldt dit maximum naar rato. De bezoldiging over de periode waarin de topfunctionaris, vooruitlopend op de beëindiging van het dienstverband, geen taken meer vervult valt in beginsel onder het maximumbedrag. Dit betekent dat het salaris gedurende non-activiteit wordt aangemerkt als ontslaguitkering en maximaal
€ 75.000 mag bedragen. Dit geldt niet als de topfunctionaris geen taken meer verricht wegens het opnemen van vakantiedagen, arbeidsongeschiktheid of een schorsing hangende een onderzoek.

In 2023 is inzake topfunctionarissen geen ontslagvergoeding uitbetaald die de norm te boven gaat. Tevens is in 2023 geen ontslagvergoeding aan niet-topfunctionarissen betaald hoger dan het geldende maximum.

Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van burgemeesters en wethouders

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten, alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheids-verantwoording licht het college van burgemeesters en wethouders toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, het begrotings-, voorwaarden- en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties, in overeenstemming zijn met door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Bij de waarderingsgrondslagen in de jaarrekening is het door de raad op 25 januari 2024 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving verder toegelicht.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de raad bepaald en bedraagt 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 3.277.794 voor zowel fouten als onduidelijkheden afzonderlijk.

Bevinding

Wij zijn van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

Er zijn afwijkingen geconstateerd die boven de genoemde verantwoordingsgrens uitkomen. Deze afwijkingen betreffen:

Voorwaardencriterium

Het niet voldoen aan de Europese aanbestedingswetgeving:
Dit betreft een rechtmatigheidsfout. € 552.466

Begrotingscriterium

1A.	Overschrijding lasten thema's	€ 587.122
1B.	Overschrijding investeringsbudgetten	€ 43.518
2.	Ongeautoriseerde mutaties reserves	€ 7.236.449
3.	Overschrijding van algemene lasten en de vennootschapsbelasting	€ 1.125.916
	Totaal bruto begrotingsonrechtmatigheden	€ 8.993.005
4.	Totaal van de acceptabele afwijkingen onder andere o.b.v. financiële verordening artikel 12 lid 4.	€ 6.292.000
5.	Resterend saldo aan begrotingsonrechtmatigheden	€ 2.701.005

Dit saldo is in de paragraaf bedrijfsvoering verder toegelicht.

Op basis van een goedkeuring uit een eerder jaar worden extra baten uit leges 2023 gereserveerd om kosten van 2024 te dekken.
Dit betreft een onduidelijkheid. € 127.500

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium

Voor dit criterium zijn geen bevindingen uit de controle naar voren gekomen.

In de paragraaf bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met de raad aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid. Daar worden de posten toegelicht die boven de vastgestelde rapporteringsgrens ad € 100.000 uitkomen.

In deze paragraaf is ook beschreven welke actie wij ondernemen om vermelde afwijkingen in de toekomst te voorkomen.

Sisa-verantwoording

Voor het verantwoordingsjaar 2023 wordt het principe van Single information Single audit (SiSa) ten aanzien van specifieke uitkeringen toegepast. Dit principe heeft belangrijke gevolgen voor de wijze waarop gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen informatie verstrekken aan het Rijk over specifieke uitkeringen.

Met de invoering van SiSa zijn de aparte verantwoordingen, controleprotocollen en accountantscontroles komen te vervallen. Maakt de gemeente gebruik van een van de specifieke regelingen waarop Sisa van toepassing is, dan kan voor de controle van de besteding voortaan worden volstaan met de reguliere accountantscontrole van de jaarrekening van de gemeente.

Door middel van een bijlage bij de jaarrekening dient verantwoording te worden afgelegd over de besteding aan de verstrekkers van deze uitkeringen. De bijlage is een voorgeschreven model dat door het Centraal Bureau voor de Statistiek beschikbaar is gesteld. In deze bijlage zijn hiertoe een aantal kengetallen c.q. bedragen opgenomen. Deze bijlage is hierna opgenomen voor de regelingen die voor onze gemeente van toepassing zijn.

Voor de verantwoording over de specifieke uitkeringen aan het Rijk moeten gemeenten de jaarstukken, inclusief de bijlage, het rapport van bevindingen van de accountant en de controleverklaring van de accountant vóór 15 juli 2024 digitaal aanleveren bij het Centraal Bureau voor de Statistiek.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 12-02-2024								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
JenV	A16	**Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne** Gemeenten	Vul in totaal cumulatief te ontvangen normbedrag per gerealiseerde gemeentelijke plek per dag (GOO) (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: A16/01*	Vul in verschil bij hogere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst van A16/01 (jaar T) - uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle R* *Indicator: A16/02*	Vul in vrijwillige teruggave bij lagere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst onder A16/01 (jaar T) – uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A16/03*	Besteding (jaar T) tbv de transitie - uitgezonderd uitvoeringkosten *Aard controle R* *Indicator: A16/04*	Besteding (jaar T) uitvoeringskosten tbv de transitie *Aard controle R* *Indicator: A16/05*	Besteding (jaar T) uitgekeerde verstrekkingen (POO) *Aard controle R* *Indicator: A16/06*
			€ 5.122.428			€ 0	€ 0	€ 35.037
			Totaal bedrag vorderingen (/ onrechtmatig uitgekeerde) verstrekkingen (jaar T) POO	Vul in totaal te ontvangen normbedrag uitvoeringskosten per geregistreerde persoon waaraan in een maand een verstrekking is gedaan (POO) (jaar T)	Berekening totale besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)		

			Aard controle R *Indicator: A16/07*	*Aard controle R* *Indicator: A16/08*	Som indicatoren 01/02/04/05/06/07 en 08 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: A16/09*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: A16/10*		
			-€ 271	€ 38.850	€ 5.196.044	€ 8.156.876		

FIN	**B2**	**Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek** Gemeenten	Aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: B2/01*	Cumulatief aantal (potentieel) gedupeerden die in aanmerking komt voor ondersteuning (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/02*	Aantal uitgewerkte plannen van aanpak in (jaar T) *Aard controle D2* *Indicator: B2/03*	Cumulatief aantal uitgewerkte plannen van aanpak (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/04*	Normbedragen voor a, b, d en f (ja/nee)(vanaf 2021) Nee: reeks 1 / Ja: reeks 2 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/05*	Normbedragen voor e (ja/nee) (vanaf 2021) Nee: reeks 1/ Ja: reeks 2 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/06*
			1	34	1	1	Ja	Ja
			Wijziging keuze per (2023/2024)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten**	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdelen a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten**		

			Aard controle n.v.t. *Indicator: B2/07*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/08*	*Aard controle R* *Indicator: B2/09*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/10*		
			N.V.T.	Nee				
			Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/11*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/12*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/13*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/14*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/15*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/16*
			€ 0	€ 0			€ 0	€ 0
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerden (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/17*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerde cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/18*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/19*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/20*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal PvA's (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/21*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal nazorgtrajecten en/of PvA's cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/22*

			€ 380	€ 12.920	€ 3.468	€ 3.468	€ 1.795	€ 0
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/23*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/24*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/25*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/26*	**Totaal** Totale verantwoording (jaar T) voor de SPUK B2 regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/27*	
			€ 12.000	€ 12.000	€ 0	€ 0	€ 17.643	

BZK	C55	**Aanpak energiearmoede**	Het aantal huishoudens in huurwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle R*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.*	Het aantal huishoudens in koopwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle R*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.*

			Indicator: C55/01	*Indicator: C55/02*	*Indicator: C55/03*	*Indicator: C55/04*	*Indicator: C55/05*	*Indicator: C55/06*
			476	€ 244.955	€ 244.955	0	€ 0	€ 0
			Het aantal huishoudens dat ondersteuning – bijvoorbeeld via advies aan huis- heeft gekregen in de vorm van advies over vermindering van het energiegebruik voor zijn specifieke woningen waar de bewoner direct zijn/haar energieverbruik mee heeft kunnen verminderen. *Aard controle n.v.t.*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten *Aard controle R*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.*			
			Indicator: C55/07	*Indicator: C55/08*	*Indicator: C55/09*			
			232	€ 20.453	€ 20.453			
			Het aantal kleine gasbesparende maatregelen (w.o. radiatorfolie en tochtstrips) *Aard controle n.v.t.*	Het aantal kleine elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. LED-lampen) *Aard controle n.v.t.*	Het aantal grote(re) gasbesparende maatregelen (w.o. dakisolatie, vloerisolatie, spouwmuurisolatie etc.) *Aard controle n.v.t.*	Het aantal grote(re) elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. vervangen koelkasten, wasmachines etc.) *Aard controle n.v.t.*	Het aantal gegeven adviezen met directe verlaging energieverbruik/energierekening tot gevolg. *Aard controle n.v.t.*	Het aantal overige energierekening verlagende maatregelen *Aard controle n.v.t.*

			Indicator: C55/10	Indicator: C55/11	Indicator: C55/12	Indicator: C55/13	Indicator: C55/14	Indicator: C55/15
			0	0	0	0	0	0

BZK	C62	**Specifieke uitkering aan gemeenten voor de bekostiging van de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen van gedupeerden door de toeslagenaffaire**	Gederfde opbrengsten (jaar T) die voortvloeien uit het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle R	*Aard controle n.v.t.*	
			Indicator: C62/01	*Indicator: C62/02*	
			€ 0	Nee	

BZK	C92	**Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid**	Besteding (jaar T)	Bedrag doorgeschoven naar t+1	Aantal informatiepunten dat de gemeente financiert	Aantal vragen dat in het afgelopen jaar bij de Informatiepunten in de gemeente behandeld is	Aantal gebruikte leermiddelen	
			Aard controle R	*Aard controle R*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	
			Indicator: C92/01	*Indicator: C92/02*	*Indicator: C92/03*	*Indicator: C92/04*	*Indicator: C92/05*	
			€ 21.315	€ 4.620	4	59	8	

OCW	D8	**Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)**	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 159, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 158 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 160 WPO)	Correctie besteding (jaar T-1)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)
		Gemeenten	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*
			Indicator: D8/01	*Indicator: D8/02*	*Indicator: D8/03*	*Indicator: D8/04*	*Indicator: D8/05*
			€ 153.334	€ 3.723	€ 100.244	€ 0	€ 122.877
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag**	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag**	
			Aard controle n.v.t.	*Aard controle R*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle R*	
			Indicator: D8/06	*Indicator: D8/07*	*Indicator: D8/08*	*Indicator: D8/09*	
		1					

OCW	D14	**Regeling specifieke uitkering inhalen COVID-19 gerelateerde onderwijsvertragingen**	Besteding (jaar T) maatregelen artikel 3, lid 2, a t/m e samen opgeteld *Aard controle R* *Indicator: D14/01*	Besteding (jaar T) voor tijdelijke extra huur van bestaande huisvesting indien deze extra huisvesting nodig is voor de uitvoering van maatregelen die scholen of gemeenten in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs nemen *Aard controle R* *Indicator: D14/02*	Besteding (jaar T) voor ambtelijke capaciteit van de gemeente of inkoop van expertise voor de uitvoering van het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R* *Indicator: D14/03*	Correctie besteding (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D14/04*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D14/05*	
			€ 104.735	€ 0	€ 0	€ 0	€ 57.439	
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D14/06*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R* *Indicator: D14/07*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D14/08*	Van andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering gemeenten t.b.v. het Nationaal Programma Onderwijs *Aard controle R* *Indicator: D14/09*		
		1						

IenW	E20	**Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021** Provincies en Gemeenten	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E20/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E20/02*	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E20/03*	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E20/04*	
			€ 2.585	€ 1.554.358	€ 824.757	Nee	
			Naam/nummer per maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E20/05*	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E20/06*	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheids-maatregelen per type maatregel (stuks, meters) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E20/07*	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E20/08*	
		1	105 Verbreden van fietspaden | aantal in meters	Ja	700	Eindverantwoording in 2021 afgelegd	
		2	107 Aanleg van een vrijliggend fiets-/bromfietspad op een 50 km/uur weg of een 80 km/uur weg | aantal in meters	Ja	65	Eindverantwoording in 2020 afgelegd	

			3	116 Aanleg van rijbaanscheiding door rammelstrook op asmarkering | aantal in meters	Ja	640	Eindverantwoording in 2021 afgelegd	
			4	119 Aanleg van een fietsoversteek (middeneiland), alleen bij een kruispunt | aantal in st	Ja	1	Eindverantwoording in 2022 afgelegd	
			5	117 Het volwaardig afwaarderen van een gebiedsontsluitingsweg 50 km/uur naar een erftoegangsweg 30 km/uur | aantal in meters	Ja	2.930	Eindverantwoording in 2022 afgelegd	
			6	201 Aanbrengen van kant- en asmarkering op fietspaden | aantal in meters	Nee	32.830	meter	
			7	205 Verbreden van fietspaden | aantal in meters	Ja	2.600	Eindverantwoording in 2022 afgelegd	
			8	210 Aanleg van een uitritconstructie van zijstraat GOW naar 30 km/uur-zone | aantal in st	Ja	5	Eindverantwoording in 2022 afgelegd	

IenW	E44	**Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/01*	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: E44/02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/03*	Besteding (jaar T) ten laste van cofinanciering *Aard controle R* *Indicator: E44/04*	Besteding (t/m jaar T) cofinanciering cumulatief *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/05*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/06*
		1	IENW/BSK-2022/48009	€ 15.182	€ 15.182	€ 130.251	€ 130.251	Nee
		2	IENW/BSK-2022/48009	€ 104.798	€ 104.798	€ 1.140.171	€ 1.140.171	Nee
		3	IENW/BSK-2022/48009	€ 48.299	€ 48.299	€ 671.305	€ 671.305	Nee
		4	IENW/BSK-2022/276160	€ 24.089	€ 24.089	€ 48.908	€ 48.908	Nee
		5	IENW/BSK-2022/276160	€ 5.255	€ 5.255	€ 10.509	€ 10.509	Nee
		6	IENW/BSK-2022/276160	€ 9.899	€ 9.899	€ 45.601	€ 45.601	Nee

	Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/07*	Naam/nummer maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/08*	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44/09*
1	IENW/BSK-2022/48009	1. Reconstructie Gautiersingel te Coevorden	Ja

2	IENW/BSK-2022/48009	10. Dalerpeel-rioolreconstructie Nassaustr., Oranjestr., Pr.Hendrikstr., Dorpsstr.	Ja
3	IENW/BSK-2022/48009	11. Oosterhesselen-riooloptimalisatie Boerhoorn, Wan en Schulp	Ja
4	IENW/BSK-2022/276160	26. Ommen - Julianastraat	Nee
5	IENW/BSK-2022/276160	31. Borger - De Slieten-kanaal Buinen/ Schoonoord	Nee
6	IENW/BSK-2022/276160	32. Borger - Aanpak Noordes en Veldakkers	Ja

	Kopie beschikkingsnummer	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden	Correctie cofinanciering (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden
	Aard controle n.v.t.	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle R*
	Indicator: E44/10	*Indicator: E44/11*	*Indicator: E44/12*	*Indicator: E44/13*
1	IENW/BSK-2022/48009	Nee	€ 15.182	€ 130.251
2	IENW/BSK-2022/48009	Nee	€ 104.798	€ 1.140.171
3	IENW/BSK-2022/48009	Nee	€ 48.299	€ 671.305

		4	IENW/BSK-2022/276160	Nee	€ 24.089	€ 48.908
		5	IENW/BSK-2022/276160	Ja	€ 0	€ 0
		6	IENW/BSK-2022/276160	Ja	€ 0	€ 0

IenW	E84	**Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023**	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)	
		Provincies en Gemeenten	*Aard controle R* *Indicator: E84/01*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/02*	*Aard controle R* *Indicator: E84/03*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/04*	
			€ 48.195	€ 48.195	€ 24.097	Nee	
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheids-maatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk	
			Aard controle n.v.t. *Indicator: E84/05*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/06*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/07*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/08*	
		1	318 Verbreden van fietspaden|aantal in Meters	Nee	0		

			2	350 Aanleg van een uitritconstructie van zijstraat GOW naar 30 km/h-zone|aantal in Stuks	Nee	0		
			3	348 Aanleg van een fietsoversteek via een middeneiland, alleen bij een kruispunt|aantal in Stuks	Nee	0		
			4	332 Wegversmalling|aantal in Stuks	Nee	4		
			5	330 Aanleg van een kruispuntplateau ETW-ETW 30km/h|aantal in Stuks	Nee	2		

IenW	E104	**Specifieke uitkering woningbouw op korte termijn door bovenplanse infrastructuur**	Beschikkingsnummer	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T-1) *Geldt alleen voor SiSa 2023 of SiSa 2024*	Totale besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve aantal woningen bouw gestart (t/m jaar T)	Cumulatieve aantal betaalbare woningen bouw gestart (t/m jaar T)
			Aard controle n.v.t.	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*

	Indicator: E104/01	*Indicator: E104/02*	*Indicator: E104/03*	*Indicator: E104/04*	*Indicator: E104/05*	*Indicator: E104/06*
1	*IENW/BSK-2023/374896*	€ 0	€ 0	€ 0	*0*	*0*

	Kopie beschikkingsnummer	Cumulatieve aantal woningen opgeleverd (t/m jaar T)	Cumulatieve aantal betaalbare woningen opgeleverd (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)
	Aard controle n.v.t.	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*
	Indicator: E104/07	*Indicator: E104/08*	*Indicator: E104/09*	*Indicator: E104/10*
1	IENW/BSK-2023/374896	*0*	*0*	Nee

	Naam infrastructurele voorziening	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T-1) per infrastructurele voorziening *Geldt alleen voor SiSa 2023 of SiSa 2024*	Totale besteding (jaar T) per infrastructurele voorziening	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T) per infrastructurele voorziening	Infrastructurele voorziening afgerond? (Ja/Nee)
	Aard controle n.v.t.	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*
	Indicator: E104/11	*Indicator: E104/12*	*Indicator: E104/13*	*Indicator: E104/14*	*Indicator: E104/15*
1	*Uitbreiden parkeergelegenheid*	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
2	*Toegang P+R verplaatst*	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
3	*Bewaakte fietsenstalling*	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

		4	*Uitbreiden voorzieningen voor OV (gezamenlijke wachtruimte, pakketkluizen, restauratie, openbaar toilet)*	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	

EZK	**F28**	**Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid**	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel *Aard controle R* *Indicator: F28/01*	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel *Aard controle R* *Indicator: F28/02*	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten *Aard controle R* *Indicator: F28/03*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F28/04*	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten *Aard controle R* *Indicator: F28/05*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F28/06*
			€ 217.174	€ 161.400	€ 12.470	€ 391.044	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: F28/07*					
			Nee					

SZW	G2	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2023**	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*
			Indicator: G2/01	*Indicator: G2/02*	*Indicator: G2/03*	*Indicator: G2/04*	*Indicator: G2/05*	*Indicator: G2/06*
			€ 5.545.249	€ 113.731	€ 279.921	€ 458	€ 3.645	€ 0

Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (exclusief Rijk)	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire
Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	Participatiewet (PW)
Aard controle R	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*	*Aard controle R*
Indicator: G2/07	*Indicator: G2/08*	*Indicator: G2/09*	*Indicator: G2/10*	*Indicator: G2/11*	*Indicator: G2/12*
€ 102.901	€ 57.546	€ 0	€ 733.978	€ 6.041	€ 0

Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren als gevolg van kwijt te schelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)
Gemeente	

			Participatiewet (PW) *Aard controle D2* *Indicator: G2/13*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: G2/14*	
			€ 0	Ja	

SZW	G3								
		Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2023	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking	Baten (jaar T) vanwege vanaf 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk)	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Bob	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) onderzoekskosten artikel 52, eerste lid, onderdeel b, Bbz 2004 (Bob)
		Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004						

		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/01*	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/02*	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/03*	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/04*	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/05*	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/06*
			€ 0	€ 19.323	€ 4.956	€ 0	€ 0	€ 0
			BBZ vóór 2020 – levensonderhoud (exclusief BOB)	BBZ vóór 2020 – kapitaalverstrekking (exclusief BOB)	BBZ vóór 2020 – levensonderhoud en kapitaalverstrekkingen (BOB)	BBZ vanaf 2020 – kapitaalverstrekking	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	

			Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/07*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/08*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/09*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/10*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: G3/11*	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	

SZW	G4	**Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2023**	Welke regeling betreft het?	Besteding (jaar T) levensonderhoud	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking	Baten (jaar T) levensonderhoud	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (aflossing)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (overig)

		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr		Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			Aard controle n.v.t. Indicator: G4/01	*Aard controle R Indicator: G4/02*	*Aard controle R Indicator: G4/03*	*Aard controle R Indicator: G4/04*	*Aard controle R Indicator: G4/05*	*Aard controle R Indicator: G4/06*
		1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

		1 april 2021)					
4		Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
5		Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	-€ 27.298	€ 0	€ 4.879	€ 28.915	€ 2.758
6		Totaal	-€ 27.298	€ 0	€ 4.879	€ 28.915	€ 2.758
		Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator : G4/07*	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/08*	Aantal besluiten kapitaalverstrekking (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/09*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/10*		
1		Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	0	0	Ja		
2		Tozo 2 (1 juni tot 1	0	0	Ja		

	oktober 2020)				
3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	0	0	Ja	
4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	0	0	Ja	
5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	0	0	Ja	
6	Totaal	0	0	N.v.t.	
	Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator : G4/11*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4/12*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), aflossing *Aard controle R* *Indicator: G4/13*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig *Aard controle R* *Indicator: G4/14*	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4/15*
1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)				

2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)				
3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)				
4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)				
5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)				
6	Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

	Kopie regeling	Levensonderhoud - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Levensonderhoud- Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren (jaar T) als gevolg van kwijt te schelden schulden levensonderhoud Tozo i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Kapitaalverstrekkingen - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekkingen Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire
		Gemeente	Gemeente	Gemeente
	Aard controle n.v.t. *Indicator: G4/16*	*Aard controle R* *Indicator: G4/17*	*Aard controle D2* *Indicator: G4/18*	*Aard controle R* *Indicator: G4/19*
1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 0	€ 0	€ 0
2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 0	€ 0	€ 0
3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	€ 0	€ 0	€ 0

			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	
			6	Totaal	0	0	0	

SZW	**G10**	**Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2023**	Besteding (jaar T) Gemeente	Baten (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente	

		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Wet inburgering 2021 (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	*Aard controle R* *Indicator: G10/01* € 249.112	*Aard controle R* *Indicator: G10/02* € 0	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: G10/03* Ja		

SZW	**G12**	**Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2023**	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)		

		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12/01*	Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12/02*	Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G12/03*		
			€ 0	€ 0	Ja		

SZW	**G13**	**Onderwijsroute_deel gemeente 2023**	Bestedingen onderwijsroute (jaar T) Gemeente	Baten onderwijsroute (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente	Bestedingen overige voorzieningen (jaar T) Gemeente	Baten overige voorzieningen (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	

		Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T),ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	*Aard controle R* *Indicator: G13/01*	*Aard controle R* *Indicator: G13/02*	*Aard controle R* *Indicator: G13/03*	*Aard controle R* *Indicator: G13/04*	Aard controle n.v.t. Indicator: G13/05	
			€ 4.470	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	

VWS	**H4**	**Regeling specifieke uitkering stimulering sport** Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H4/01*	Totale werkelijke berekende subsidie *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/02*	
			€ 400.556	€ 656.725	

			Activiteiten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/03*	Totale werkelijke berekende subsidie per project (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H4/04*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) Onroerende zaken *Aard controle R* *Indicator: H4/05*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) roerende zaken *Aard controle R* *Indicator: H4/06*	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 17,5% (jaar T) overige kosten *Aard controle R* *Indicator: H4/07*	Toelichting - Verplicht als het een activiteit betreft welke NIET in de toekenning meegenomen is *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/08*
		1	11 nieuwbouw	€ 463.901	€ 463.901	€ 0	€ 0	
		2	12 renovatie	€ 2.332	€ 2.332	€ 0	€ 0	Voorbereidingskosten renovatie sportpark Borger
		3	13 onderhoud	€ 83.475	€ 83.475	€ 0	€ 0	
		4	21 aankoop	€ 6.287	€ 0	€ 6.287	€ 0	
		5	22 dienstverlening door derden	€ 3.996	€ 0	€ 3.996	€ 0	
		6	23 beheer en exploitatie	€ 32.402	€ 0	€ 32.402	€ 0	
		7	31 overige kosten	€ 14.218	€ 0	€ 0	€ 14.218	
		8	32 verbonden lichamen	€ 50.114	€ 0	€ 0	€ 50.114	

VWS	H8	**Regeling Sportakkoord 2020-2022**	Beschikkingsnummer	Totaal bedrag volgens beschikking	Besteding aanstellen sportformateur (jaar T) **Gerealiseerd**	Besteding uitvoering sportakkoord (jaar T) **Gerealiseerd**	Cumulatieve besteding aanstellen sportformateur (t/m jaar T) **Gerealiseerd**	Cumulatieve besteding uitvoering sportakkoord (t/m jaar T) **Gerealiseerd**

			Aard controle n.v.t. *Indicator: H8/01*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/02*	*Aard controle R* *Indicator: H8/03*	*Aard controle R* *Indicator: H8/04*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/05*	*Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/06*
		1	1104015-1042418	€ 37.717	€ 0	€ 26.222	€ 0	€ 37.752
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/07*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H8/08*				
		1	1104015-1042418	Ja				

VWS	**H12**	**Regeling specifieke uitkering lokale preventieakkoorden of preventieaanpakken**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H12/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H12/02*	Is voldaan aan de uitvoering van het lokale preventieakkoord of aanpak? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H12/03*	Eindverantwoording? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H12/04*	
			€ 29.665	€ 62.742	Ja	Ja	

VWS	H30	**Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026**	Naam onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/01*	Totaalbedrag (jaar T) toegekend per onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/02*	Besteding (jaar T) per onderdeel *Aard controle R* *Indicator: H30/03*	Welk bedrag per onderdeel neemt u mee van 2023 naar 2024? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/04*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/05*	Voldaan aan afspraken in akkoorden (Ja/ Nee/ n.v.t.)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/06*
		1	Lokaal Sportakkoord	€ 20.409	€ 11.536	€ 8.873	€ 11.536	Ja
		2	Brede regeling combinatiefuncties	€ 140.511	€ 152.065	€ 0	€ 152.065	Ja
		3	Terugdringen Gezondheidsachterstanden	€ 31.399	€ 31.399	€ 0	€ 31.399	Ja
		4	Kansrijke Start	€ 23.549	€ 19.197	€ 4.352	€ 19.197	Ja
		5	Mentale Gezondheid	€ 10.990	€ 10.990	€ 0	€ 10.990	Ja
		6	Aanpak overgewicht en obesitas	€ 27.474	€ 26.656	€ 818	€ 26.656	Ja
		7	Valpreventie	€ 80.853	€ 31.625	€ 49.228	€ 31.625	Ja
		8	Leefomgeving	€ 15.700	€ 0	€ 15.700	€ 0	Ja
		9	OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	€ 3.925	€ 3.925	€ 0	€ 3.925	Ja

10	Versterken sociale basis	€ 57.303	€ 57.303	€ 0	€ 57.303	Ja
11	Mantelzorg	€ 15.700	€ 15.700	€ 0	€ 15.700	Ja
12	Eén tegen eenzaamheid	€ 15.700	€ 15.700	€ 0	€ 15.700	Ja
13	Welzijn op recept	€ 8.635	€ 8.635	€ 0	€ 8.635	Ja
14	Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	€ 3.925	€ 3.925	€ 0	€ 3.925	Ja
15	Coördinatiekosten regionale aanpak	€ 13.973	€ 13.973	€ 0	€ 13.973	Ja

	Kopie naam onderdeel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/07*	Meegewerkt aan de monitoring (Ja/Nee/ n.v.t.)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/08*
1	Lokaal Sportakkoord	Ja
2	Brede regeling combinatiefuncties	Ja
3	Terugdringen Gezondheidsachterstanden	Ja
4	Kansrijke Start	Ja
5	Mentale Gezondheid	Ja
6	Aanpak overgewicht en obesitas	Ja
7	Valpreventie	Ja
8	Leefomgeving	Ja

9	OKO & Vroegsignalering alcoholproblematiek	Ja
10	Versterken sociale basis	Ja
11	Mantelzorg	Ja
12	Eén tegen eenzaamheid	Ja
13	Welzijn op recept	Ja
14	Versterking kennis- en adviesfunctie GGD	Ja
15	Coördinatiekosten regionale aanpak	Ja
	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/09*	
	Nee	

DRE	DRE10C	**Regiodeal Zuid-Oost Drenthe**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welk project betreft het	Totale besteding in jaar T ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Toelichting

		SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Drenthe				Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
				Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/01	*Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/02*	*Aard controle R Indicator: DRE10C/03*	*Aard controle R Indicator: DRE10C/04*	*Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/05*	*Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/06*
			1	202101416-00945802	Open Science Hub (vervolg)	€ 72.857	€ 0	€ 190.570	
			2	202101416-00945802	Toekomstbestendig Tweede Exloërmond (vervolg)	€ 41.682	€ 0	€ 163.407	
			3	202101416-00945802	Blue Zone Innovations	€ 0	€ 0	€ 170	
			4	202103097-00976650	Expeditie de Monden (vervolg)	€ 24.098	€ 0	€ 127.500	
			5	202103097-00976650	Levensloop bestendig wonen	€ 0	€ 0	€ 50.643	
			6	202301880-01079113	Levensloop bestendig wonen	€ 0	€ 0	€ 0	
			7	202203543-01042066	Geopark De Hondsrug	€ 49.962	€ 0	€ 49.962	

		8	202203549-01042068	Expeditie de Monden (tranche8)	€ 35.000	€ 0	€ 35.000	
			Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/07*	Kopie Projectnaam/nummer *Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/08*	Eindverantwoording (Ja/Nee) Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden *Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/09*			
		1	*202101416-00945802*	Open Science Hub (vervolg)	Nee			
		2	*202101416-00945802*	Toekomstbestendig Tweede Exloërmond (vervolg)	Nee			
		3	*202101416-00945802*	Blue Zone Innovations	Nee			
		4	*202103097-00976650*	Expeditie de Monden (vervolg)	Ja			
		5	*202103097-00976650*	Levensloop bestendig wonen	Ja			
		6	*202301880-01079113*	Levensloop bestendig wonen	Nee			
		7	*202203543-01042066*	Geopark De Hondsrug	Ja			

		8	*202203549-01042068*	Expeditie de Monden (tranche8)	Ja	

DRE	DRE13C	**Subsidieregeling Veilig en Bereikbaar Drenthe 2022-2025**	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie t.o.v. jaar T-1 verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 verantwoorde overige bestedingen	
				De besteding in jaar T ten laste van provinciale middelen	De besteding in jaar T ten laste van overige middelen	Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen	Indien de correctie een vermeerdering van bestedingen betreft, mag het alleen gaan over nog niet eerder verantwoorde bestedingen	
		SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Drenthe						
			Aard controle n.v.t. Indicator: DRE13C/01	*Aard controle R Indicator: DRE13C/02*	*Aard controle R Indicator: DRE13C/03*	*Aard controle R Indicator: DRE13C/04*	*Aard controle R Indicator: DRE13C/05*	
		1	21/5.3/2022000804	€ 152.975	€ 14.145	€ 0	€ 0	
		2	21/5.2/2022000803	€ 642.945	€ 8.269	€ 0	€ 0	

			Kopie beschikkingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen (t/m jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen (t/m jaar T)	Toelichting	Eindverantwoording (Ja/Nee)
				Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden
			Aard controle n.v.t.	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*	*Aard controle n.v.t.*
			Indicator: DRE13C/06	*Indicator: DRE13C/07*	*Indicator: DRE13C/08*	*Indicator: DRE13C/09*	*Indicator: DRE13C/10*
		1	21/5.3/2022000804	€ 152.975	€ 16.035		Nee
		2	21/5.2/2022000803	€ 697.544	€ 21.344		Ja

Overzicht taakvelden

Gemeente geven hun geld uit aan een breed scala aan deelterreinen, variërend van bijvoorbeeld onderwijshuisvesting, tot de gemeentelijke plantsoendienst of de jeugdzorg. Om te zorgen dat deze uitgaven geaggregeerd kunnen worden en vergeleken kunnen worden tussen gemeenten is een uniform set van taakvelden door de Rijksoverheid gedefinieerd.
Gemeenten zijn verplicht om een overzicht van deze taakvelden op te nemen in de jaarrekening.

Verdelingsprincipe
De taakvelden zijn in 2023 verdeeld over verschillende thema's.

		Begroting 2023 prim.			Begroting 2023 na wijz			Jaarrekening 2023		
Taakvelden		**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**	**Lasten**	**Baten**	**Saldo**
0.0 Bestuur en ondersteuning										
0.1	Bestuur	2.220		-2.220	2.631	123	-2.508	2.501	231	-2.269
0.10	Mutaties reserves	1.213	1.019	-194	16.246	11.607	-4.639	17.648	11.789	-5.860
0.11	Res. van de rekening van baten en lasten	3		-3	-10		10			
0.2	Burgerzaken	812	357	-455	1.569	357	-1.212	1.537	274	-1.263
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	969	211	-758	319	211	-107	813	742	-71
0.4	Overhead	10.858	101	-10.757	11.483	110	-11.373	11.320	127	-11.193
0.5	Treasury	606	834	227	325	523	198	372	558	186
0.61	OZB woningen	53	5.089	5.036	183	5.239	5.056	205	5.415	5.210
0.62	OZB niet-woningen	57	1.700	1.644	57	1.700	1.644	58	1.582	1.525
0.64	Belastingen overig	222		-222	332		-332	333		-333
0.7	Alg.uitkeringen en ov. uitkeringen GF	176	52.368	52.192	150	58.496	58.346		57.998	57.998
0.8	Overige baten en lasten	800	-50	-850	-256	-50	206	41	-42	-83
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)							129		-129
		17.989	**61.629**	**43.640**	**33.029**	**78.316**	**45.289**	**34.957**	**78.674**	**43.718**
1.0 Veiligheid										
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.564	1	-1.563	1.658	1	-1.658	1.667	2	-1.665
1.2	Openbare orde en veiligheid	291		-291	484		-484	516		-515
		1.855	**1**	**-1.854**	**2.142**	**1**	**-2.142**	**2.183**	**2**	**-2.180**
2.0 Verkeer, vervoer, waterstaat										
2.1	Verkeer en vervoer	3.992	74	-3.918	4.446	187	-4.259	3.835	129	-3.706
		3.992	**74**	**-3.918**	**4.446**	**187**	**-4.259**	**3.835**	**129**	**-3.706**
3.0 Economie										
3.1	Economische ontwikkeling	45		-45	45		-45	42		-42
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur							406	410	3
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	51	57	6	51	57	6	7	13	5
3.4	Economische promotie	474	2.010	1.536	532	2.010	1.478	555	2.509	1.954
		570	**2.067**	**1.497**	**628**	**2.067**	**1.439**	**1.010**	**2.932**	**1.920**

4.0 Onderwijs										
4.1	Openbaar basisonderwijs	139	24	-115	192	24	-168	193	22	-171
4.2	Onderwijshuisvesting	1.087	89	-998	855	89	-766	939	115	-824
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.373	380	-993	1.838	800	-1.038	1.567	514	-1.053
		2.599	**493**	**-2.106**	**2.885**	**913**	**-1.972**	**2.699**	**651**	**-2.048**
5.0 Sport, cultuur, recreatie										
5.1	Sportbeleid en activering	450	37	-413	597	158	-439	567	239	-328
5.2	Sportaccommodaties	2.594	265	-2.329	2.726	249	-2.477	2.539	261	-2.278
5.3	Cult.presentatie, -productie en -partic.	210	1	-209	234	51	-183	251	71	-181
5.4	Musea	212	5	-207	203	5	-198	201		-201
5.5	Cultureel erfgoed				23		-23	28		-28
5.6	Media	591		-591	581		-581	710	123	-586
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.547	36	-3.510	4.319	218	-4.101	4.326	233	-4.092
		7.604	**344**	**-7.259**	**8.683**	**681**	**-8.002**	**8.622**	**927**	**-7.694**
6.0 Sociaal domein										
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.787		-1.787	7.538	7.729	190	6.521	8.028	1.507
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	4.405		-4.405	4.565		-4.565	4.548		-4.548
6.3	Inkomensregelingen	9.695	7.931	-1.763	11.422	8.394	-3.028	9.999	7.539	-2.460
6.4	WSW en beschut werk	5.371		-5.371	5.574	462	-5.113	5.606	462	-5.145
6.5	Arbeidsparticipatie	879	15	-864	1.097	227	-870	1.080	225	-855
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	1.189	17	-1.173	1.383	17	-1.367	1.637	15	-1.622
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+									
6.71A	Huishoudelijke hulp (WMO)	2.879	100	-2.779	3.479	100	-3.379	3.477	116	-3.360
6.71B	Begeleiding (WMO)	1.148		-1.148	668		-668	665		-665
6.71C	Dagbesteding (WMO)	1.104		-1.104	1.142		-1.142	1.152		-1.152
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	335		-335	367		-367	305		-305
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-									
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	6.537		-6.537	792		-792	791		-791
6.72B	Jeugdhulp behandeling				549		-549	545		-545
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding				130		-130	120		-120
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig				145		-145	142		-142
6.73A	Pleegzorg				300		-300	285		-285
6.73B	Gezinsgericht				1.010		-1.010	1.009		-1.009
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig				435		-435	517		-517
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblij	370	78	-292	2.359	78	-2.281	2.426	85	-2.340
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf				240		-240	234		-234
6.81	Geëscaleerde zorg 18+									
6.81A	Beschermd wonen (WMO)	20		-20	20		-20	23		-23

6.82	Geëscaleerde zorg 18-									
6.82A	Jeugdbescherming	360		-360	779		-779	786		-786
6.82B	Jeugdreclassering				56		-56	56		-56
		36.079	**8.141**	**-27.938**	**44.050**	**17.007**	**-27.046**	**41.924**	**16.470**	**-25.453**
7.0 Volksgezondheid, milieu										
7.1	Volksgezondheid	1.064		-1.064	1.799	526	-1.273	1.718	493	-1.224
7.2	Riolering	2.158	3.174	1.016	2.172	3.174	1.002	2.141	3.233	1.092
7.3	Afval	2.017	2.833	817	2.023	2.833	810	2.135	2.799	663
7.4	Milieubeheer	1.315	19	-1.296	2.017	526	-1.490	2.002	648	-1.354
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	368	172	-196	386	195	-190	417	173	-244
		6.922	**6.198**	**-723**	**8.397**	**7.254**	**-1.141**	**8.413**	**7.346**	**-1.067**
8.0 Volkshuisvesting, R.O., stedelijke vern.										
8.1	Ruimtelijke ordening	1.215	94	-1.121	2.167	94	-2.072	2.157	141	-2.017
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreine	85	472	387	84	472	388	1.971	2.316	345
8.3	Wonen en bouwen	1.113	510	-603	1.405	922	-483	1.491	1.054	-437
		2.413	**1.076**	**-1.337**	**3.656**	**1.488**	**-2.167**	**5.619**	**3.511**	**-2.109**
Totaal taakvelden		**80.023**	**80.023**	**2**	**107.916**	**107.914**	**-1**	**109.262**	**110.642**	**1.381**

Bijlagen

Interbestuurlijk toezicht

Algemeen
In overleg met de Drentse gemeenten is door de provincie Drenthe een beoordelingskader vastgesteld. Aan de hand van dit toetsingskader geeft de provincie inhoud aan de toezichthoudende rol op de domeinen Financiën, monumentenzorg, ruimtelijke ordening, WABO en archief.
In Drents verband is afgesproken dat de zelfbeoordeling door gemeenten een plek krijgt in de P&C cyclus en wordt opgenomen bij de jaarrekening.

Medebewindstaken
De volgende taken die door de gemeente in medebewind worden uitgevoerd worden verantwoord.

Domein	Belang toezicht
Ruimtelijke Ordening	Actuele bestemmingsplannen en aanwezigheid Structuurvisie(s) bij gemeenten conform de wettelijk eisen in WRO (Wet Ruimtelijke Ordening)
Omgevingsrecht	Bescherming van mens en natuur tegen schade en gevaar. Uitvoering van de vergunningverlening, nalevingstoezicht en handhaving (milieu, bouwen en wonen)
Ruimtelijk erfgoed	(Planologische) bescherming cultuurhistorische en archeologische waarden via actuele gemeentelijke ruimtelijke plannen. Deskundige advisering vergunningsverlening
Huisvesting statushouders	Tijdige huisvesting van het aantal statushouders overeenkomstig de halfjaarlijkse taakstelling van het Rijk.
Archiefzorg	Controle van de kwaliteit van de informatiehuishouding van overheden, zoals die nodig is voor adequate verantwoording, bewijsvoering en historisch onderzoek.

Ruimtelijke ordening	Groen/Oranje/Rood	Toelichting
Gemeente beschikt voor het gehele grondgebied over bestuurlijk vastgestelde omgevingsvisie conform de wettelijke vereisten, het overgangsrecht in acht nemende		Omgevingsvisie is in 2023 vastgesteld.
Gemeente beschikt voor het gehele grondgebied over bestuurlijk vastgesteld omgevingsplan conform de wettelijke vereisten, het overgangsrecht in acht nemende		Omgevingsplan is in voorbereiding. (De gemeente beschikt wel over geactualiseerde bestemmingsplannen.)
Het nieuwe omgevingsplan voldoet aan de inhoudseisen en terminologie conform de		Zie vorige toelichting.

wettelijke vereisten en aan de digitale standaarden		
Totaalbeeld Is er reden voor extra aandacht?		N.v.t.

Omgevingsrecht	**Groen/Oranje/Rood**	**Toelichting**
Gemeente heeft een actuele strategie op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH), inclusief veiligheid, bouwplantoetsing, bodembeleid en een probleem- en risicoanalyse		Op 5 december 2023 is een nieuwe U&H-Strategie vastgesteld.
Gemeente heeft een consistent en duidelijk, bestuurlijk vastgesteld Jaarprogramma op het gebied van VTH, met voldoende operationele doelen		Het uitvoeringsprogramma is op 31 januari 2023 vastgesteld.
Gemeente heeft een bestuurlijk vastgesteld Jaarverslag op het gebied van VTH		Het jaarverslag 2022 is op 26 juli 2023 vastgesteld.
Uit het Jaarverslag blijkt dat doelen en normen op het gebied van VTH zijn behaald volgens de wettelijke vereisten		In het jaarverslag wordt uitvoerig beschreven op welke wijze het afgelopen jaar is gewerkt aan de in het uitvoeringsprogramma gestelde doelen. Ook worden cijfermatige vergelijkingen gegeven.
Gemeente heeft een bestuurlijk vastgestelde actuele kwaliteitsverordening op het gebied van VTH		De nieuwe kwaliteitsverordening wordt op 29 februari 2024 vastgesteld.
Totaalbeeld Is er reden voor extra aandacht?		N.v.t.

Ruimtelijk erfgoed	Groen/Oranje/Rood	Toelichting
Gemeente heeft bij de vaststelling van het omgevingsplan of bij vrijstelling op het bestaande plan, aangegeven op welke wijze wordt omgegaan met in geding zijnde cultuurhistorische en archeologische waarden; dit omgevingsplan is bestuurlijk vastgesteld		De cultuurhistorische en archeologische waarden zijn benoemd in de bestaande plannen. In 2024 wordt tevens een nieuwe archeologische beleidskaart vastgesteld. Ook is een erfgoedvisie in de maak.
Gemeente heeft een Commissie Ruimtelijke Kwaliteit ingesteld die adviseert over omgevingsvergunningen voor het aanpassen van een beschermd monument en vraagt deskundig advies bij vergunningverlening waarbij cultuurhistorische en/of archeologische waarden aan de orde zijn		Libau Groningen adviseert m.b.t. omgevingsvergunningen bij beschermde monumenten en bij cultuurhistorische en archeologische waarden.
Binnen de gemeente vindt adequaat toezicht en handhaving plaats op het gebied van monumenten en archeologie; dit is tevens vastgelegd in documenten		Het is de vraag of er adequaat toezicht plaats gaat vinden, gelet op de bezetting bij handhaven en toezicht.
Totaalbeeld Is er reden voor extra aandacht?		Extra aandacht of er sprake is van voldoende toezichthouders.

Huisvesting statushouders	Groen/Oranje/Rood	Toelichting
Gemeente voldoet aan de halfjaarlijkse taakstelling (eerste helft van het jaar) op het gebied van tijdige huisvesting van statushouders en heeft geen verwijtbare achterstand of loopt hierop in		Wij hebben een achterstand in het realiseren van de taakstelling. Deze is beperkt en wordt ingelopen. Passende woningen zijn, gelet op de koppelingen, niet altijd beschikbaar. Woningen voor grote gezinnen of eenpersoonshuishoudens zijn beperkt beschikbaar in de gemeente.
Gemeente voldoet aan de halfjaarlijkse taakstelling (tweede helft van het jaar) op het gebied van tijdige		Wij hebben een achterstand in het realiseren van de taakstelling. Deze is beperkt en wordt langzamerhand ingelopen.

huisvesting van statushouders en heeft geen verwijtbare achterstand of loopt hierop in		Passende woningen zijn, gelet op de koppelingen, niet altijd beschikbaar. Woningen voor grote gezinnen of eenpersoonshuishoudens zijn beperkt beschikbaar in de gemeente.
Totaalbeeld Is er reden voor extra aandacht?		

Archief	**Groen/Oranje/Rood**	**Toelichting**
Zijn de belangrijkste risicovolle thema's geïdentificeerd?		De vier aandachtsgebieden voor 2023 waren dezelfde als vorig jaar: (1) Kwaliteitszorgsysteem; (2) Selectie en vernietiging; (3) Overzicht archiefbescheiden; (4) E-depot.
Zijn er voor deze thema's al verbetermaatregelen getroffen?		@1. In 2023 zijn de sessies kwaliteitszorg afgerond. Er is ruimte ontstaan voor de invulling van 1 FTE voor een kwaliteitsmedewerker. De vacature wordt begin 204 ingevuld. @2. Fysieke vernietiging voor V2020 is bijna afgerond in dec2023. Review van digitale vernietiging zaaksysteem is afgerond, verdere procedure wordt in 2024 vervolgd. @3. Bepaald is dat vanuit het Woo-project gekozen wordt welke vorm het informatiebeheerplan krijgt. Daarnaast is besloten dat Teams wordt ingericht als atchiefapplicatie. Aanschaf collectiebeheersysteem is in de afrondende fase, keuze leverancier is gemaakt.
Zijn er resultaten geboekt?		Er is vooruitgang geboekt, zie hierboven. De ambities van de gemeente zijn in sommige gevallen groter dan de beschikbare tijd. Ook door samenwerking met andere partijen ontstaan afhankelijkheden en vertragingen. Resultaten van verbetermaatregelen zijn daardoor niet altijd binnen het jaar zichtbaar.
Totaalbeeld Is er reden voor extra aandacht?		Wat de gemeente betreft is er geen reden voor extra aandacht. De gemeente heeft goed in kaart welke opgaves moeten worden opgepakt.

Verplichte beleidsindicatoren

Hieronder een overzicht van de verplichte beleidsindicatoren die we volgens het BBV in de jaarstukken en de begroting dienen weer te geven.

Nr	Indicator	Waarde	Eenheid	Jaar	Bron
1	Verwijzingen Halt	3	per 1.000 jongeren	2022	Stichting Halt
2	Misdrijven - Geweldsmisdrijven	2,3	per 1.000 inwoners	2023	CBS - Geregistreerde criminaliteit
3	Misdrijven - Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	3,7	per 1.000 inwoners	2023	CBS - Geregistreerde criminaliteit
4	Misdrijven - Diefstallen uit woning	1,2	per 1.000 inwoners	2023	CBS - Geregistreerde diefstallen
5	Misdrijven - Winkeldiefstallen	0,4	per 1.000 inwoners	2023	CBS - Geregistreerde diefstallen
6	Functiemenging	44	%	2022	CBS BAG/LISA - bewerking ABF Research
7	Vestigingen (van bedrijven)	180,5	per 1.000 inw.15 t/m 64jr	2022	LISA
8	Absoluut verzuim	0	per 1.000 leerlingen	2022	DUO/Ingrado
9	Relatief verzuim	35	per 1.000 leerlingen	2022	DUO/Ingrado
10	Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	2,1	%	2023	DUO/Ingrado
11	Niet-sporters	53,5	%	2022	Gezondheidsmonitor volwassenen (en ouderen), GGD'en, CBS en RIVM
12	Omvang huishoudelijk restafval	81	kg per inwoner	2022	CBS - Huishoudelijk afval
13	Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit	232,2	%	2021	berekening
14	Gemiddelde WOZ-waarde	297	x €1.000	2023	CBS - Waarde onroerende zaken
15	Nieuw gebouwde woningen	7,4	per 1.000 woningen	2022	Basisregistraties adressen en gebouwen - bewerking ABF Research
16	Demografische druk	81,3	%	2023	CBS Bevolkingsstatistiek
17	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	987	€	2023	COELO - Atlas lokale lasten
18	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	1032	€	2023	COELO - Atlas lokale lasten
19	Banen	569,9	per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	2022	CBS Bevolkingsstatistiek / LISA - bewerking ABF Research

20	Jongeren met een delict voor de rechter	1	%	2022	CBS - Jeugdmonitor
21	Achterstand onder jeugd - Kinderen in uitkeringsgezin	4	%	2022	CBS - Jeugdmonitor
22	Achterstand onder jeugd - Werkloze jongeren	2	%	2022	CBS - Jeugdmonitor
23	Netto arbeidsparticipatie	70,5	%	2023	CBS - Arbeidsdeelname (gemeente)
24	Personen met een bijstandsuitkering	222,7	per 10.000 inwoners	2023	CBS - Re-integratie
25	Lopende re-integratievoorzieningen	210,6	per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	2023	CBS - Re-integratie
26	Jongeren met jeugdhulp	10,8	% van alle jongeren tot 18 jaar	2023	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura
27	Jongeren met jeugdbescherming	1,5	%	2023	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura
28	Jongeren met jeugdreclassering	Geen data	%	2023	CBS - Indicatoren jeugdzorg in natura
29	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	820	per 10.000 inwoners	2022	CBS - Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein Wmo

Bijlage VI - Lijst met afkortingen

Afkorting	Volledige omschrijving
ABP	Afvalbrengpunt
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBZ	Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen
BCF	Btw Compensatiefonds
BERAP	Bestuursrapportage
BIBOB	Wet Bevordering Integriteitsbeoordelingen Openbaar Bestuur
BIZ	Bedrijven Investeringszone
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon Opsporingsambtenaar
BOCE	Borger-Odoorn, Coevorden, Emmen
BORG	Beheer Openbare Ruimte en Gebouwen
BRP	Basisregistratie Personen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
COELO	Centrum voor onderzoek van de economie van lagere overheden
CROW	Centrum voor regelgeving, onderzoek in grond-, water- en wegenbouw en verkeerstechniek
DIFTAR	Differentiatie afvaltarieven
DPL	Dynamische prioriteitenlijst
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EDR	Eems Dollard regio
EMU	Economische en Monetaire Unie
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
GALA	Gezond en Actief Leven Akkoord
GF	Gemeentefonds
GFT	Groente- Fruit en Tuin
GGD	Gemeentelijke gezondheidsdienst
GIDS	Gezond In De Stad
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRP	Gemeentelijk Riolering Plan
GVVP	Gemeentelijk Verkeer- en Vervoerplan
GW	Gemeentewet
IBDO	Ik Ben Drents Ondernemer
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte

IOAW	Inkomensvoorziening voor oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
IHP	Integraal Huisvestingsplan
K4K	Kansen voor Kinderen
KCC	Klantcontactcentrum
KPI's	Kritische Prestatie Indicatoren
LEA	Lokaal Educatieve Agenda
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
LTO	Land- en tuinbouworganisatie
MFA	Multi Functionele Accommodatie
MJIP	Meerjarig investeringsplan
MJOP	Meerjaren onderhoudsplanning
MKB	Midden- en kleinbedrijf
NIEGG	Niet in exploitatie genomen gronden
NUW	Nog uit te voeren werken
OGGZ	Openbare geestelijke gezondheidszorg
OOV	Openbare orde en veiligheid
OPD	Omgevingsplatform Drenthe
OSH	Open Science Hub
OV	Openbaar Vervoer
OZB	Onroerende Zaak Belasting
P&C	Planning & Control
PLOOI	Platform Open Overheidsinformatie
PMD	Plastic verpakkingen, Metalen verpakkingen en Drankenkartons
POC	Percentage of Completion
POH jeugd	Praktijk Ondersteuner Huisartsen jeugd
R&T	Recreatie en Toerisme
RES	Regionale Energie Strategie
RET	Recreatie Expert Team
REX	Recreatie Excellentie (Programma)
RMP	Regionaal Mobiliteitsprogramma
RRE	Regeling Reductie Energieverbruik
RUD	Regionale uitvoeringsdienst
SBBO	Stichting Bestemming Borger-Odoorn
SISA	Single Information Single Audit
SPUK	Specifieke Uitkering Stimulering Sport
SPV	Strategisch Plan Verkeersveiligheid
SROI	Social Return on Investment
SVN	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
TIP	Toerist Informatie Punt
TOZO	Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers
TVW	Transitie Visie Warmte

UF	Uitkeringsfactor
UMO	Urgente maatschappelijke opgave
VAR	Vrije Algemene Reserve
VDG	Vereniging Drentse Gemeenten
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VPB	Vennootschapsbelasting
VPT	Veilige publieke taak
VRD	Veiligheidsregio Drenthe
VTD	Veilig Thuis Drenthe
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVE	Vroeg- en Voorschoolse Educatie
VVP	Vitale Vakantieparken Drenthe
WAR	Weerstandsdeel Algemene Reserve
WBP	Wet Bescherming Persoonsgegevens
WKB	Wet Kwaliteitsborging Bouw
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WOO	Wet open overheid
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WUP	Wijkuitvoeringsplan
ZZP	Zelfstandige zonder personeel

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant